

Susanna Holm

LIKUTTAKO SUKUPUOLTEN TASA-ARVO?

Tapaustutkimus SLU:n tasa-arvoprojektien toteutumisesta
liikuntajärjestöissä vuosina 1995-2000

Jyväskylän yliopisto

Liikunnan sosiaalitieteiden laitos

Liikuntasosiologian

Pro Gradu -tutkielma

Huhtikuu 2002

ABSTRAKTI

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Liikunnan sosiaalitieteiden laitos / liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta

HOLM, SUSANNA: Liikuttaako sukupuolten tasa-arvo? Tapaustutkimus
SLU:n tasa-arvoprojektien toteutumisesta
liikuntajärjestöissä vuosina 1995-2000

Pro gradu –tutkielma, 90 s., 5 liitesivua
Liikuntasosiologia 2002

Tutkielma on tapaustutkimus, jossa selvitetään tasa-arvon toteutumista liikuntakulttuurin kentällä. Tutkimuksen lähtökohtana on naisten aseman tarkastelu suomalaisessa yhteiskunnassa ja tarkemmin liikuntakulttuurissa. Tavoitteena on selvittää, onko SLU:n myöntämällä projektirahoilla ollut vaikutusta liikuntajärjestöjen tasa-arvotyöhön. Huomion kohteena on ennen kaikkea naisten aseman mahdollinen muuttuminen liikuntaorganisaation toiminnassa ja hierarkiassa projektin aikana ja sen jälkeen.

Tutkimuksen perusjoukon muodostavat SLU:lta vuosina 1995-2000 tasa-arvoprojektin kehittämisrahaa hakeneet urheilu- ja liikuntaorganisaatiot. Tutkimuksen pohjana määritellään tasa-arvoa käsitteenä ja tarkastellaan naisten asemaa yhteiskunnassa ja liikuntakulttuurissa kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Taustaksi esitellään OPM:n ja SLU:n tasa-arvotyön lähtökohtia. Tutkimuksessa analysoidaan tasa-arvoprojektin kehittämisrahaa anoneiden järjestöjen hakemuksia sekä konkreettisen toiminnan väli- ja loppuraportteja. Haastattelujen avulla täydennetään tutkimustietoa liikuntakulttuurin tasa-arvon kehittämisestä.

Tasa-arvotoiminnan onnistumisen lähtökohdiksi nousivat koko yhteisön aktiivinen osallistuminen ja arvokeskustelujen kautta luotujen yhteisten päämäärien tavoittelu, toiminnan jatkuva seuranta ja yhteistyö yli laji- ja aluerajojen. Projekteissa näiden lähtökohtien saavuttaminen tuotti suuria vaikeuksia. Hakemusten sisällössä ja käytännön toiminnassa oli ristiriitaisuuksia niin toiminnan laajuuden, toiminnan toteutumisen kuin siihen budjetoitujen varojen suhteen. Organisaatioiden työntekijöiden sitoutuminen ja sitouttaminen, henkilöityminen, toiminnan rajautuminen ja lyhytkestoisuus olivat suurimpia esteitä toimintakulttuurin muuttumiselle.

Asiasanat: Tasa-arvo, tasa-arvotyö, projektit, naisen asema, liikuntakulttuuri, avustukset, toimenkuvat

SISÄLLYS

ABSTRAKTI

	MIKÄ TASA-ARVOSSA LIIKUTTAA?	5
1	NAISLIIKUNTA TUTKIMUSKOHTENA	11
2	TASA-ARVO	13
	2.1 Tasa-arvoa ajan perspektiivissä	15
	2.2 Tasa-arvolaki ja liikuntalaki	17
	2.3 Tasa-arvoa liikuntakulttuurissa	18
3	NAINEN SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA	20
	3.1 Nainen poliittisessa ja julkisessa elämässä	20
	3.2 Nainen työmarkkinoilla	22
	3.3 Nainen ja koulutus	24
	3.4 Nainen, perhe, työ ja liikunta	25
4	NAINEN, LIIKUNTA JA TASA-ARVO	26
	4.1 Nainen liikunnan harrastajana	26
	4.2 Nainen liikunnan seura- ja järjestötoiminnassa	28
	4.3 Nainen muiden maiden liikuntakulttuurissa	32
5	LIIKUNNAN TASA-ARVOTYÖ	36
	5.1 Suomalaisen liikuntakulttuurin tasa-arvotyö	37
	5.2 SLU tasa-arvotyön kannustajana	38

6	TUTKIMUKSENI	41
	6.1 Laadullista tutkimusta	41
	6.2 Tutkimustapani	43
	6.3 Tutkimusprosessini	44
	6.4 Hakemuksista ja raporteista teemahaastatteluun	45
	6.5 Tulkinnastani	49
	6.6 Tutkimukseni luotettavuudesta	51
7	TULOKSIA	53
	7.1 Projektien tyypillisiä piirteitä	53
	7.2 Tuumasta teemaan	59
	7.2.1 Tasa-arvon edistäminen – sitoutumista vai sitouttamista	60
	7.2.2 Tasa-arvon toimintakulttuuri	62
	7.2.3 Tasa-arvo naisten verkostoitumista	64
	7.2.4 Tasa-arvo projektina - Tasa-arvo prosessina	66
	7.2.5 Tasa-arvo henkilöitymistä	68
8	LIIKUTTAAKO TASA-ARVO?	70
9	TASA-ARVOTYÖN HAASTEET	75
	LÄHTEET	83
	LIITTEET	

MIKÄ TASA-ARVOSSA LIIKUTTAA?

Mitä on tasa-arvo? Samanlaisuutta vai erilaisuutta? Vai molempia yhtä aikaa? Tasa-arvo käsitteenä on muokkautunut ajan hengen mukaan ollen sidoksissa yhteiskunnassa vallitseviin rakenteisiin, arvoihin ja asenteisiin. Tällä hetkellä tasa-arvo käsitteenä pitää sisällään erilaisuuden hyväksymisen ja tasavertaisemman osallistumisen niin naisille kuin miehillekin yhteiskunnan eri aloilla. Julkisella puolella tähän on pyritty tasa-arvolakiin perustuvien erilaisiin kiintiöihin, jotka voivat olla vain suosituksia yksityisellä puolella ja vapaaehtoisissa järjestöissä. Näkyykö tasa-arvo liikuntakulttuurissa?

Liikunta on vuosikymmenien saatossa ollut hyvin kiinteä ja tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa ja koskettanut suurta joukkoa yhteiskuntamme jäsenistä. Liikuntakulttuuri ja siihen sidoksissa olevat organisaatiot ovat muotoutuneet nykyisiksi yhteiskunnallisten vaikutusten ja muutosten pyörteissä. Tähän kehitykseen ovat osallistuneet niin naiset kuin miehetkin; mutta miten ja minkälaisin seurauksin?

Naiset ovat tällä hetkellä miehiä aktiivisempia liikunnan harrastajia. On arvioitu, että naisista noin 70 %:a ja miehistä noin 60 %:a harrastaa liikuntaa vähintään kaksi kertaa viikossa. (SLU 1999, 6-9). Naiset ovat pikku hiljaa tulleet mukaan myös päätöksentekoon ja heitä löytyy liikuntajärjestöjen ja -organisaatioiden hallituksista, komiteoista, valtuustoista yms. enemmän kuin 1970-luvulla. Miksi kuitenkin seuraavat väittämät pitävät edelleen paikkansa:

- Mitä arvostetumpi tehtävä, sitä vähemmän naisia
- Mitä lähempänä kilpailutoimintaa oleva tehtävä, sitä vähemmän naisia
- Mitä korkeampi tehtävän hierarkiataso, sitä vähemmän naisia (Heinonen & Puskala 1999, 3-4, OPM 1995, 10).

Liikunta on jokaisen ihmisen oikeus. Jokaisella on oikeus olla vaikuttamassa, päättämässä ja luomassa liikunnalle puitteita, jotka mahdollistavat tasavertaiset liikunnan harrastamis-, osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet sukupuoleen katsomatta. Onko kaikilla halukkailla siihen mahdollisuutta?

Suomalaisen liikuntakulttuurin tasa-arvotyö käynnistyi virallisesti vuonna 1994. Ministeri Tytti Isohookana-Asunmaa asetti Liikunnaiset -verkoston aloitteesta työryhmän Piikkarit. (OPM 1995, 7.) Toimeksianto nojasi vuoden 1994 Brightonissa pidettyyn kansainvälisen naisliikuntakonferenssin julkilausuman suositusten soveltamiseen. (Women & Sport 1998.)

Piikkarit -työryhmän tehtävänä oli koota tietoja naisten liikuntaharrastuksesta ja asemasta liikunnan johto-, ohjaus- ja valmennustehtävissä, arvioida näihin vaikuttavia tekijöitä kulttuurissamme sekä laatia ehdotuksia naisten aseman parantamiseksi liikuntakulttuurissamme.(OPM 1995, 7). Työryhmän selvitysten mukaan liikuntakulttuurin miehen arvomaailma ja miehiset rakenteet, toimintatavat ja asenteet ovat suurimmat esteet monimuotoisemman ja moniarvoisemman liikuntakulttuurin rakentumiselle. (OPM 1995, 19.)

Liikuntakulttuuri tulee vaatimaan asiantuntijuutta, osaamista ja monipuolisuutta sen kaikissa tehtävissä. Toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset: työelämän ja lisääntyvän vapaa-ajan haasteet vaativat entistä yksityiskohtaisempaa ja monipuolisempaa osaamista ja tietoa liikuntakulttuurin kaikilla osa-alueilla. Liikunnan suunnittelussa, päätöksenteossa ja toiminnan tasolla tarvitaan sekä miehiä että naisia takaamaan monimuotoisen ja -arvoisen liikuntakulttuurin kehittyminen.

SLU aloitti sukupuolten välisen tasa-arvotyön liikuntakulttuurissa vuonna 1995 Piikkarit- työryhmän esitysten suunnassa. Käynnistettiin projekti, joka tuki liikuntajärjestöjä ja muita liikunnan yhteisöjä toteuttamaan liikuntakulttuurin

monipuolisuutta ja moniarvoisuutta edistäviä hankkeita OPM:n tarkoitukseen varaamalla määrärahalta. (SLU 1996, 2-5). Määrärahaperusteista päätettäessä kiinnitettiin erityisesti huomiota tyttöjen ja naisten osallistumiseen ja johtajuuteen. (SLU 1995, 15-17, Collin 1997, 2-7).

Projektin tavoitteena oli aktivoida ja tukea nuorten naisten ja tyttöjen entistä aktiivisempaa osallistumista omakohtaisen harrastuksen, järjestötoiminnan ja julkisen päätöksenteon eri tasoilla. (SLU 1995, 15-16). Taustalla oli tavoite tasa-arvoisemmasta liikuntakulttuurista: asenteiden muuttamisesta ja rakenteiden kehittämisestä tasa-arvoisemmiksi jokaisen organisaation omista lähtökohdista käsin omiin toimintaperiaatteisiin sopivin menetelmin. Projektissa pyrittiin omaleimaisiin ja avoimiin toimintamalleihin: ratkaisut tehdään siellä, missä toimitaan.

Tutkimuksessani keskityn vuosina 1995-2000 tasa-arvohanketukea saaneisiin liikuntaorganisaatioihin. Määräraha hakemusten ja toimintaraporttien pohjalta valitsin haastateltavaksi syksyllä 2000 viiden tasa-arvohanketukea saaneen paikallisen ja alueellisen tason liikuntajärjestön edustajia pyrkien selvittämään heidän näkemyksiään tasa-arvosta ja sen edistämisestä liikuntakulttuurissa. Lähtökohdat projektin toteuttamiselle olivat ajankohtaiset. Tätä puoltavat myös haastatteluista lainaamani ajatukset:

A: Meidän silloinen toiminnanjohtaja, joka sai tiedon projektista, otti minuun yhteyttä ajatellen, että minä olisin se henkilö meidän liitossa, joka sitä tekis. Mä olin silloin ainoa naisjäsen hallituksessa. Sen takia toiminnanjohtaja otti minuun yhteyttä ja mä sanoin, ett joo, kuulosta hyvältä. Me lähdettiin hakemaan rahaa naisten johtajuusaseman vahvistamiseen liitossa. Todettiin, että todellakin sellaista tarvetta meidän liitossa on. Alettiin sitten pohtia, miten se meidän liitossa voitais toteuttaa. Pohdittiin myös niitä kehittämisalueita. Se oli ehdottomasti se miksi mäkin siihen heti sytyin. (Haastattelu 4).

B: Onhan se tärkeätä, jos ajatellaan urheilua yleisemmällä tasolla. Kyllähän miesten urheiluun satsataan ihan eri tavalla kuin naisten urheiluun. Sen huomaa jo katsojien määristä. Ei naisten lätkä vedä sillä tavalla kuin miesten lätkä. Ei naisten SM:t vedä käsipallossa samalla tavalla kuin miesten, vaikka naisten peliä pidetään monissa joukkuelajeissa vivahteikkaampana kuin miesten peliä. Jotenkin miesten peli on se kuningaslaji. Naiset tulevat siellä sivussa huolimatta siitä, että touhu on suunnitelmallista ja erittäin koordinoitua, ei mitään sunnuntailiikuntaa laisinkaan. Liikunta on yhtä tärkeä sekä tytöille, että pojille. Ja sitä pitää tukea tasavertaisesti. Ja antaa samanlaiset mahdollisuudet harrastaa. Toisin sanoen luoda samanlaiset puitteet. (Haastattelu 5).

C: Mä uskon, että tää ois mahdollisuus pystyä vaikuttamaan yhteiskunnallisiin asioihin, eikä tarvii olla mukana politiikassa. Semmisiin asioihin, mitkä on omasta mielestä tärkeitä ja sydäntä lähellä. (Haastattelu 3).

D: Niin joo. Mullakin on kauhee halu vaikuttaa asioihin. Tai mulla menis hermo, jos en mä pystyis jotakin kautta vaikuttamaan asioihin. Mä oon politiikassa varsin sen takia mukana. Mä tiedän sen, että yksi ihminen voi vaikuttaa hirveän vähän, mutta se yksi ihminen joka paikassa voi pikkuriikkisen saada jotakin asioita liikkeelle ja antaa sitte toisille tämän oman panoksensa, mikä sitte luo sen kokonaisuuden, että jotakin voidaan saada aikaan. Tää on taas yks kanava, joka täydentää muita. (Haastattelu 2).

E: Mulla varmaan on tää ku toi rakentamisen ala on niin miehistä, että täällä saa sitä naisnäkökulmaa. Ja varsinkin kun on huomannu, että siellä puolella on tosissaan hirveesti tehtävää. Just tota asenteita ja muuta, ku vielä on vähän semmosta urheilun vastasta porukkaa paljonkin siellä. Niitä liikuntalainkin tuomia pehmeitä arvoja tarvittais sinnekin, semmoseen tekniseen yhteiskuntaan. Musta se, että täällä on ja täältä saa niinku ideoita ja muutenki, ku haluais jotenkin sitä kulttuuria muuttaa. (Haastattelu 2).

F: Nuoria naisia pitäis saada innostuun. Pitäis taata mahdollisuuksia edetä urallaan, ettei ne olis vuodesta toiseen aina vaan leirinohjaajina. Vaan että ne vois oikeesti tulla mukaan joko lajin päätöksentekoon, aluetoimintaan, valtakunnalliseen toimintaan ja miksei kansainväliseenkin toimintaan. Sahata näissä omien resurssien mukaan ja kohota eri teitä. Pitäis olla mahdollisuus jatkaa. Pääsis askel askeleelta ylös päin. Mä uskon, että naisilla on ihan yhtä paljon osaamista, taitoa ja yleensä vielä semmosta tahtoakin. Kuitenkin naisia on hirveen vähän esimerkiksi aluetasolla tekemässä päätöksiä tai seurojen johtokunnissa. Luulis, että kynnyks urheilujärjestöissä tehdä näitä juttuja olis pienempi, kuin yritysmaailmassa. (Haastattelu 3).

Tutkimustani jäsentää tasa-arvokäsite; sen muuttuminen ja jäsentymisen aikakauteensa sidoksissa olevana ilmiönä. Tasa-arvon toteutumista liikuntakulttuurissa pyrin peilaamaan tasa-arvokäsitteen kehittymisen kautta. Tasa-arvon tutkiminen liikuntakulttuurissa on vahvasti kiinni naisliikunnan tutkimisessa, joka itsessään ilmentää aikakaudelle tyypillisiä yhteiskunnallisia ilmiöitä. Juuret tutkimukselle löytyvät 1970-luvulta. Koska tasa-arvo on hyvin kulttuurinen ilmiö, keskityn ennen kaikkea tarkastelemaan sitä oman yhteiskuntamme lähtökohdista käsin. Ulkomaista tutkimusta ja hankkeita on referoitu mielenkiinnosta verrata oman maamme tilannetta kansainvälisessä kentässä.

Tarkastelen ensimmäiseksi naisliikuntatutkimusta historian valossa. Liitän tarkasteluun mukaan tasa-arvon käsitteen, jonka merkitys on vaihdellut eri aikakausina. Liikuntakulttuuri on osa suurempaa yhteiskunnallista sykliä ja heijastelee siinä näkyviä ilmiöitä, arvoja ja asenteita, joskin paljon hitaammalla tempolla. Voidaanko liikuntakulttuurissa ilmeneviä piirteitä jotenkin selittää yhteiskunnallisten ilmiöiden kautta? Olisiko jotain annettavaa toinen toisilleen? Tarkastelenkin tässä vaiheessa naisten asemaa yhteiskunnassa pyrkien löytämään mahdollisia yhtymäkohtia ja heijastumia liikuntakulttuuriin. Tämän jälkeen keskityn tarkastelemaan naista lähemmin liikuntakulttuurin

perspektiivistä siltä osin, kun se tutkimuksen kannalta on relevanttia: Miten nainen harrastaa liikuntaa? Mikä on naisen asema seura- ja järjestökulttuurissa? Miten naiset harrastavat ja toimivat eri maiden liikunta- ja järjestökulttuurissa?

Seuraavassa luvussa pureudun liikunnan tasa-arvotyöhön ja toteutettuihin projekteihin. Tämän jälkeen pohdin tutkimusotteeni valintaan ja tutkimuksen työstämiseen vaikuttaneita tekijöitä. Teemoittelun kautta tarkastelen tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet tasa-arvoprojektien onnistumiseen tai epäonnistumiseen. Lopuksi pyrin kokoamaan ajatuksia työni merkityksestä ja tulevaisuuden näkymistä koskien tasa-arvon toteutumista liikunta- ja urheilukulttuurissa.

1 NAISLIIKUNTA TUTKIMUSKOHTENA

Naisliikuntaa on tutkittu suhteellisen vähän. Tutkimusaiheena sitä on pidetty vähäpätöisenä ja merkityksettömänä aina 1970-luvulle saakka huolimatta siitä, että naiset ovat olleet aktiivisesti mukana liikuntakulttuurin luomisessa aina sen organisoitumisen alkuvaiheista saakka. (Laine 2000).

Kalevi Heinilän johdolla otettiin ensimmäisen kerran nainen tutkimuskohteeksi suomalaisessa liikuntakulttuurissa 1970-luvun puolivälissä. Selvityksen tarkoituksena oli yleiskuvan saaminen naisten asemasta liikuntakulttuurissa käyttämällä hyväksi arkistolähteitä, tilastoja ja toimintakertomuksia. Naisten ja miesten eriarvoisuus tulivat korostuneesti esille kaikilla muilla liikunnan tehtävänäloilla lukuun ottamatta kuntoliikuntaa, erityisliikuntaa ja koulujen liikuntakasvatusta. Naisten osuus urheilun keskusjärjestöjen jäsenistöstä oli noin 25 - 30 %, mutta heidän ääniosuutensa keskusjärjestöjen päättävissä elimissä kuten valtuustoissa ja liittoneuvostoissa oli vain 8 % ja toimeenpanoelimissä 10 %. (Heinilä 1977). Yhteiskuntarakenteessa pätevät säännöt näyttivät saavan vahvistusta myös liikunnan kentällä. Nainen hyväksyttiin hoiva- ja huolenpitotehtäviin miesten huolehtiessa taloudesta, kilpa- ja huippu-urheilusta, valmennuksesta, johtamisesta ja päätöksenteosta.

Vuonna 1981 aloitettiin Liikunta- ja naiset -tutkimusprojekti (LIINA), joka Jyväskylän yliopiston liikunnan sosiaalitieteiden laitoksella keskittyi tutkimaan naisten asemaa miehisessä urheilukulttuurissa. Tavoitteena oli naisten omaehtoisen liikuntakulttuurin analysoiminen ja naisliikuntakulttuurin määrittäminen. (Kosonen 1987, 2, Kosonen 1988, 114-117). Tutkimus koostui viidestä osa-alueesta: työuran ja elämäntilanteen tutkimus, naisliikuntakulttuurin tutkimus, liikunnan naiskuvan tutkimus joukkotiedotuksessa, naisliikuntahistorian tutkimus ja ruumiinkulttuurin tutkimus. Tilastollisen tutkimuksen rinnalle oli noussut myös haastatteluihin ja kyselyihin perustuva

tutkimus, joilla pyrittiin selvittämään mm. naisten etenemistä johto- ja päätöksentekoasemiin ja heidän kokemuksiin liikunnan kentällä. (Laitinen 1985, 177-179).

1980-luvulla ei suurempia mullistuksia urheilurintamalla tapahtunut. Aikuisväestöstä noin viidesosa kuului urheiluseuroihin jäsenenä. SVUL korostui selvästi miesten urheilujärjestönä (67 % jäsenistä miehiä), kun taas TUL oli sekä miesten (54 %) että naisten (46 %) urheilujärjestö. Tutkimuksen tulos kuvasi osaltaan järjestöjen välistä sukupuolten tasa-arvon toteutumista. (Olin & Ranto 1986). Vuoden 1988 Kosken ja Heinilän kartoituksen mukaan naisten osuus oli seurojen jäsenistössä kohonnut 38 prosenttiin, mutta puheenjohtajana nainen oli edelleen harvinaisuus. Sadasta seurasta 13:ssa oli nainen puheenjohtajana. Näistäkin useimmat olivat naisvoimisteluseuroja. (Koski & Heinilä 1988).

1990-luvun alku oli hiljaiseloa naisliikuntatutkimuksen alueella. OPM on teettänyt naisten aseman kartoittamiseksi 1990-luvun alussa selvityksiä, mutta varsinaista tutkimusta ei tällä saralla vuosikymmenen ensimmäisen puoliskon aikana tehty huolimatta siitä, että yhteiskunnallisesti tasa-arvo oli aiheena vahvasti pinnalla pohdittaessa lainsäädännön kehittämistä ja yhteiskuntarakenteen uudelleen muotoutumista. 1990-luvun puolivälin jälkeen on virinnyt kiinnostus naisliikunnan tutkimukseen ennen kaikkea liikunnan alan opinnäytetöissä. Tarkastelukohteina ovat olleet mm. tyttöjen ja poikien osallistuminen liikunnan opetukseen, nainen huippu-urheilijana ja naisten näkyminen TV:n liikuntaohjelmissä. (Collin 1999, 4, Karhumaa 1999, 4, Tiihonen 1999, 5.)

Liikunnan sosiaalitieteiden laitoksella on naisliikunnan tutkimus nähty ennen kaikkea tasa-arvokysymyksenä, joka linkittyy vahvasti laajempaan tasa-arvokäsitteeseen koskien mm. taloudellista, alueellista ja ryhmäsidonnaista tasa-arvoa. Pauli Vuolle on tarkastellut liikuntaa ja urheilua elämänkaaren eri vaiheissa ja löytänyt naisten ja miesten liikkumiselle eroavaisuuksia. (Miettinen

2000, 23-42.) Kimmo Suomi kirjassaan (2000) tarkastelee lyhyesti myös tasa-arvoa sukupuolisenä kysymyksenä, kun taas Kari Puronaho on tarkastellut liikunnan tasa-arvon taloudellisia kysymyksiä. Kalervo Ilmanen näkee tasa-arvon linkittyvän vahvasti myös alueelliseen epätasapainoon.(Ilmanen 1998, 47-50.)

Tasa-arvoon liittyvän oman työni aiheen löysin liikuntahallinnon ilmoitustaululta, jossa SLU:n tasa-arvosihteerin Pirjo Puskala (syyskuu 1999) etsi tutkimuksen tekijää selvittämään tasa-arvoprojektien toteutumista liikuntajärjestöissä. Oma kiinnostukseni asiaan heräsi vasta siinä vaiheessa, kun huomasin ilmoituksen aina vaan odottavan tekijäänsä. Mikseivät tasa-arvokysymykset herättäneet niin minussa kuin muissakaan opiskelijoissa suurta innostusta? Vaikuttiko yhtenä tekijänä leimautumisen pelko vai koettiinko asia itsestäänselvytenä? Asian olisi voinut olettaa hyvinkin kiinnostavan liikunnan hallinnonalan ihmisiä, koska he tulevaisuudessa työpaikoissaan joutuisivat ottamaan kantaa yhteiskuntapoliittisesti hyvinkin ajankohtaiseen asiaan ja sen näkymiseen liikuntakulttuurissa.

Oma mielenkiintoni kasvoi, mitä enemmän pohdin sitä, miksi muut eivät aiheesta kiinnostuneet. Päätin heittäytyä tilanteeseen ja selvittää, mitä tasa-arvo liikuntakulttuurissa käytännössä tarkoittaa ja minkälaista tasa-arvotyötä tehdään. Ketkä tekevät tasa-arvotyötä ja mitkä ovat työn tavoitteet? Millaisia resursseja tasa-arvon edistämiseksi liikuntakulttuurissa tarvitaan? Ketkä näkevät liikuntakulttuurissa tasa-arvon edistämisen tärkeäksi asiaksi?

2 TASA-ARVO

Juuret naisten aseman parantamiseksi juontavat 1800-luvulta, jolloin naiset yli luokkarajojen tekivät hyväntekeväisyystyötä niin naisten kuin miestenkin eteen.

(Westman 2000, 30-31). Suomessa vuonna 1878 naiset ja miehet saivat yhtäläisen perintöoikeuden. Yliopistojen ovet aukenivat naisille samoilla ehdoilla miesten kanssa vuonna 1901. Äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden naiset saivat 1906. (Tasa-arvon vuosituhat 1999, 5). Naisilla oli nyt miesten ohella mahdollisuudet osallistua poliittiseen elämään ja vaikuttaa omalta osaltaan yhteiskunnallisiin oloihin. (Westman 1999, 30). Ensimmäisissä itsenäisen Suomen parlamenttivaaleissa suomalaiset äänestivät 19 naista 200-paikkaiseen parlamenttiin. Tärkeimpinä työsarkoina naiset näkivät hyvinvoinnin ja sosiaalisten oikeuksien sekä mahdollisuuksien parantumisen lasten, nuorten, vammaisten ja köyhien ihmisten näkökulmasta. (Westman 2000, 31). Sama ilmiö on nähtävissä edelleenkin naisten sijoittumisessa työelämään. Edelleen tärkeitä alueita ovat koulutuksen kehittyminen, terveydenhuolto ja perheen hyvinvointi.

Kelpoisuuden valtion virkoihin naiset saavuttivat 1926, jolloin Suomen hallituksen ensimmäiseksi naisministeriksi nimitettiin tasa-arvon puolesta puhuja Miina Sillanpää, jota voidaan pitää roolimallina monille suomalaisille naisille vielä tänäkin päivänä. (Westman 2000, 32). Vuonna 1930 vaimo vapautettiin aviomiehen holhouksesta ja hänelle annettiin oikeus omaan omaisuuteen. (Tasa-arvon vuosituhat 1999, 5). Taustalla vaikuttivat 1800-luvun lopulla perustetut naisasiajärjestöt, joiden tavoitteena oli naisten elämänpiirin laajentaminen. Käytännössä tämä tarkoitti oikeutta korkeimpaan koulutukseen ja ansiotyöhön sekä oikeutta osallistua valtiolliseen elämään. (Husu ym. 1995, 15), jota vauhditti sotien jälkeinen yleinen yhteiskunnallinen tilanne. Naiset osallistuivat miesten rinnalla maan uudelleen rakentamiseen ja sotakorvausten maksamiseen. Kodin hoitamisen lisäksi naiset osallistuivat entistä sankemmin joukoin "miesten töihin". (Westman 2000, 33).

Huolimatta siitä, että suomalaiset naiset saivat poliittiset oikeudet ja mahdollisuudet samoihin aikoihin, kun Suomi itsenäistyi, tasa-arvotyön kannalta käänteen tekäväksi ajankohdaksi muodostui vasta 1960-luku, jolloin tasa-arvon

edistämiseksi alettiin tehdä aktiivisesti töitä. Vuonna 1966 perustettiin naisasialiike “Yhdistys 9”, jonka jäsenet yleisen kulttuuri-ilmapiirin tuulettamisen lisäksi pyrkivät muuttamaan asioita valtiollisten reformien ja lainsäädännön kautta (Husu 1995, 15-16.) Valtioneuvosto asetti vuonna 1966 naisten asemaa tutkivan komitean, jonka työn tuloksena perustettiin tasa-arvoasiain neuvottelukunta 1972. Seuraavien vuosien aikana lainsäädännöllä pyrittiin ennen kaikkea tasoittamaan sukupuolten välistä työnjakoa työmarkkinoilla: syntyivät lait päivähoidon järjestämisestä, vanhempainvapaasta ja puolisoiden erillisverotuksesta.(Tasa-arvo Suomessa 1999, 3; Westman 2000, 34-35). Työmarkkinapolitiikka sekä sosiaali- ja koulutuspolitiikka nähtiin välineenä tasa-arvopolitiikan toteutumiseksi ja aikaansaamiseksi. (Holli 1995, 23.) Vuonna 1980 tehtiin ensimmäinen Suomen hallituksen ohjelma sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi vuosille 1980-1985. Tasa-arvolaki tuli voimaan 1987. (Tasa-arvo Suomessa 1999, 3-4; Westman 2000, 44).

2.1 Tasa-arvoa ajan perspektiivissä

Tasa-arvo käsitteenä on liukuva ja moninainen. Se on muokkautunut yhteiskunnassa vallinneiden suuntausten mukaan tai niiden kautta. Alunperin tasa-arvo käsitteenä nivoutui nimenomaan sukupuolten välisiin kysymyksiin, myöhemmin sitä alettiin käyttää myös muulla tavalla luokiteltujen ryhmien toiminnan vertailussa. Omassa työssäni tasa-arvo käsitteellistyy sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

1960- ja 70- luvuilla tasa-arvoon sisältyi samanlaisuuden ja identtisyyspyrkimys miehen normin mallittamana ja hallitsemana. Vastakohtana tälle oli eriarvoisuus. Eriarvoisuutta oli se, että naiset ja miehet tekivät erilaisia asioita tai heitä kohdeltiin eri tavalla. (Holli 1995, 14-23). Tasa-arvoa oli eron poistaminen ja korvaaminen samanlaisella kohtelulla ja toiminnalla. Lähtökohta

oli kuitenkin hyvin ristiriitainen. Tavoitteena nähtiin naisen sukupuolieron pienentäminen verrattuna mieheen eli naisen samanlaistaminen miehen mallin mukaisesti. Kärjistetysti voisi sanoa, että naisen piti olla “hyvä jätkä jätkien ehdoilla” saavuttaakseen tasa-arvoista kohtelua niin liikuntakulttuurissa kuin muualla yhteiskunnassa. Naiset olivat vielä altavastaaajia alalla kuin alalla. Hyvänä esimerkkinä liikuntakulttuurissa tästä ovat prosenttiluvut naisten osallistumisesta liikuntalautakuntien toimintaan. Vuonna 1975 Aallon (2000, 25) mukaan naisia oli jäsenenä 1 %. Vuonna 1973, jolloin tasa-arvoasiain neuvottelukunnan vaikutuksesta myös liikunnan kentällä ruvettiin tarkastelemaan tasa-arvoon liittyviä kysymyksiä, ei Suomesta löytynyt yhtään naisliikuntatoimenjohtajaa.

1980-luvulle tultaessa tasa-arvon määritelmä alkoi irtaantua samanlaisuutta ja miehen mallia korostavista liitännöistään. Se liitettiin nyt tiiviimmin naisiin ja erilaisuuteen. Tasa-arvoa alettiin määritellä tasapainoksi ja tasapuolisuudeksi sukupuolten kohtelussa. Siitä tuli syrjinnän vastakohta. (Holli 1995, 14-23). Samanlaistaminen ei ollut enää tarpeen. Erilaisuus alettiin nähdä resurssina, ei uhkana. Liikuntakulttuurissa tämä tarkoitti mm. naisnäkökulman vahvistumista liikuntatutkimuksessa ja naisten lisääntyvää oikeutta tulla kohdelluksi naisina naisten ehdoin liikunnan ja urheilun kentällä.

1990-luvulla pyrittiin entistä enemmän erilaisuuden hyväksymiseen ja tasavertaisempaan osallistumiseen yhteiskunnan eri aloilla. (Tasa-arvolaki 1998, 5). Oli ryhdytty sanoista tekoihin. Erilaisuus on alettu nähdä voimavarana ja rikkautena. Tasa-arvo –käsitteeseen on liitetty entistä tiiviimmin sekä laadullinen että määrällinen aspekti. Tasa-arvolain kautta on pyritty varmistamaan ennen kaikkea määrällisen tasa-arvon toteutumista, joka tarkoittaa naisten ja miesten tasaisempaa osuutta yhteiskunnan eri alueilla. Laadullisella tasa-arvoisuudella tarkoitetaan naisten ja miesten tietojen, kokemusten ja arvojen tasapuolista huomioimista ja toiminnan rikastuttamista ja toimintaan vaikuttamista yhteiskunnan eri alueilla. (Riksidrotts förbundet 1995, 2-4).

Liikunnan ja urheilun aspektista tämä on tarkoittanut kansainvälisten sopimusten kautta entistä tiiviimpää yhteistyötä liikuntajärjestöjen välillä. Kansallisessa päätöksenteossa kulttuuripoliittisilla toimenpiteillä kuten valtionavustusten myöntäminen tasa-arvon edistäminen kriteerinä on pakottanut urheilu- ja liikuntaväen miettimään toimintaansa. Normittamisella on pyritty turvaamaan puitteet tasa-arvotyölle. Resursoinnilla on pyritty aktivoimaan liikuntajärjestöjä asenteiden ja arvostusten muuttamiseen liikunnan tasa-arvokysymyksissä. (Itkonen 1998, 65-67).

2.2 Tasa-arvolaki ja liikuntalaki

Vuonna 1987 voimaan tulleen Tasa-arvolain tavoitteena on naisten ja miesten tasa-arvon toteutuminen käytännössä. Lailla pyritään estämään sukupuoleen perustuva syrjintä kaikilla yhteiskuntaelämän aloilla ja helpottamaan naisten ja miesten osalta työelämän ja perhe-elämän yhteensovittamista. Laki edellyttää, että naisille ja miehille järjestetään samanlaiset mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen. (Tasa-arvolaki 1998, 4-7).

Tasa-arvolain toteuttaminen on virkavelvollisuus ja sen edistäminen koskee kaikkea viranomaisten toimintaa. Tämä näkyy ennen kaikkea käytännön suunnittelussa. Lakia muutettiin vuonna 1995. Valtion komiteoissa, neuvottelukunnissa ja muissa vastaavissa toimielimissä sekä kunnallisessa toimielimessä lukuun ottamatta kunnanvaltuustoja tulee olla sekä miehiä että naisia vähintään 40 %. (Tasa-arvo Suomessa 1999, 6).

“Tasa-arvolaki:

- *tähtää naisten ja miesten välisen tasa-arvon parantamiseen*
- *estää sukupuoleen perustuvan välittömän tai välillisen syrjinnän*

- *velvoittaa edistämään tasa-arvoa viranomaistoiminnassa, koulutuksessa ja työelämässä*
- *parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä*
- *kieltää syrjinnän työpaikka- ja koulutusilmoittelussa*
- *antaa työelämässä syrjitylle oikeuden hakea hyvitystä*
- *velvoittaa viranomaisia muuttamaan olosuhteita, jotka estävät tasa-arvon toteutumisen*
- *edellyttää, että miehille ja naisille järjestetään samanlaiset mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen*
- *vaatii valtion toimielimiin ja kunnallisiin toimielimiin sekä nais- että miesjäseniä tasapuolisesti” (Tasa-arvolaki 1998).*

Huolimatta siitä, että tasa-arvoa on pyritty edistämään lainsäädännöllä ja kiintiöittämillä käyttäen erilaisia menetelmiä voidaan kysyä, onko tilanne käytännössä muuttunut? Jokapäiväisessä elämässä törmätään stereotyyppisiin sukupuoli-asetuksiin ja käytäntöihin. Toimintakulttuuri sisältää ilmiöitä, jotka vaikeuttavat naisten urakehitystä. Puhutaan lasikatoista estämässä ja hidastamassa naisten uran etenemistä. (Puskala 2001)

2.3 Tasa-arvo liikuntakulttuurissa

Liikunnan kentällä Suomen Liikunta ja Urheilu on opetusministeriön tuella pyrkinyt kannustamaan jäsenjärjestöjään tasa-arvolain henkeä vaaliviin projekteihin. Pohjaa toiminnalle luo myös liikuntalaki, jonka avulla pyritään edistämään liikunnan kentällä tasa-arvoa suvaitsevuuksien, kulttuurien moninaisuuden sekä ympäristön kestävä kehityksen ohella (Liikuntalaki 1998.)

Liikunta- ja ennen kaikkea urheilukulttuurissa ihannoidaan edelleen miehisii ominaisuuksia. Maskuliinisuus korostuu liikunta- ja urheilukulttuurin arvoissa ja normeissa. Miehisten mallien ja sääntöjen pohjalta on luotu kulttuuria, jossa voimalla, kilpailullisuudella, nopeudella ja sitkeydellä on korostettu asema. Vaikka naiset ovat olleet alusta asti mukana kehittämässä liikuntakulttuuria (ensimmäinen naisliikuntaseura perustettiin jo vuonna 1876), ovat kulttuurin pääpiirteet muotoutuneet miehisistä lähtökohdista. Naisten rooli on nähty kaunistavana ja avustavana. Jos naisille piti liikuntaharrastus suoda, se oli naisten voimisteluharrastus, mikä oli helppo hyväksyä miesten näkökulmasta katsottuna. Naiset pysyivät pois kilpailulta, eivätkä olleet riitelemässä rahoista. Voimistelevat naiset eivät uhanneet miesten asemaa. (Laine 2000).

Toisaalta on muistettava, että naisten omat näkemykset liikunnan harrastamisesta jakaantuivat vähintään kolmeen leiriin. Yhdellä puolella olivat ne, jotka näkivät naisvoimistelun sopivaksi ja riittäväksi liikuntamuodoksi "askelten keventämiseksi ja mielen virittämiseksi". Toisella taas "ihanaan urheiluun" kannustaneet naiset, jotka valloittivat niin hiihtoladut kuin luistinradatkin, puhumattakaan "purjevenheen ohjaajista". Kolmanneksi oli myös naisia, jotka eivät monien miesten tavoin hyväksyneet naisille urheiluharrastusta lainkaan, vaan pitivät sitä sopimattomana. (Husu ym. 1995, 315).

Näkemyseroihin ei ole voinut olla vaikuttamatta naisten muu yhteiskunnallinen asema ja siinä vaikuttavat arvot ja asenteet. Seuraavassa luvussa olenkin tarkastellut naisten sijoittumista muuhun yhteiskunnalliseen elämään. Tarkasteluajankohtani ajoittuu 1960-luvulta eteenpäin johtuen siitä, että vasta silloin on alettu toden teolla kiinnittää huomiota naisten aseman muuttumiseen yhteiskunnassa.

3 NAINEN SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA

1960-luvulla heräsivät kysymykset naisten yhteiskunnallisesta asemasta niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. Tutkimuksia ja selvityksiä tehtiin työelämään, kasvatukseen ja koulutustoimintaan, perhepolitiikkaan ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin liittyvistä alueista. Suomessa naisten ja miesten tasa-arvon edistämiseksi ja uudistusten valmistelemiseksi valtioneuvosto perusti vuonna 1972 tasa-arvoasiain neuvottelukunnan. Kansainvälisellä tasolla mm. Yhdistyneet Kansakunnat reagoi asiaan julistamalla vuoden 1975 erityiseksi naisten vuodeksi. Näiden pohjalta heräsi myös liikunnan saralla kiinnostus naisten aseman tutkimiseen liikuntakulttuurissa.

3.1 Nainen poliittisessa ja julkisessa elämässä

Suomalaiset naiset saivat äänioikeuden eduskuntavaaleissa ensimmäisinä naisina Euroopassa ja vaalikelpoisuuden eli oikeuden asettua ehdokkaaksi vaaleissa ensimmäisinä maailmassa jo vuonna 1906. Ensimmäisissä eduskuntavaaleissa 1907 valittiin kansanedustajiksi 19 naista. Lähes 10 % oli siis naisia. Vuoden 1970 vaaleissa oli valituista ensimmäisen kerran yli 20 % naisia. 1980-luvulta lähtien noin kolmannes valituista on ollut naisia. Vuonna 2000 eduskunnassa oli naisia 37 %. Maaliskuussa 1994 valittiin ensimmäisen kerran nainen eduskunnan puhemieheksi. (Mustakallio 1998, 184-186). Maaliskuussa 2000 sai Suomi ensimmäisen naispresidentin. Ministereistä kahdeksan on naisia.

Eduskuntatyössä naiset eivät vielä vaikuta miesten kanssa tasavertaisesti. Lainsäädännön tärkein valmistelutyö ja muut suuret uudistukset tapahtuvat valiokunnissa. Naisilla on miehiä vähemmän valiokuntapaikkoja ja eduskunnan viidestätoista valiokunnasta viidessä puhetta johtaa nainen. Työt jaetaan

edelleen sukupuolen mukaan. Naiset toimivat vahvimmin sosiaali-, terveys-, koulutus- ja ympäristöpolitiikkaa käsittelevissä valiokunnissa. (Tasa-arvon vuosituhat 1999, 7-8).

Ministeritasolla sukupuolen mukainen työnjako on muuttunut ajan hengen mukaisen tasa-arvokäsityksen mukaan. Sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetusministeriön ohella naiset ovat toimineet myös puolustus-, ulko-, työ- ja valtiovarainministerinä. (Tasa-arvon vuosituhat 1999, 7-8). Kiintiöajattelussa taka-alalle on jäänyt kuitenkin naisten ja miesten tietämyksen ja asiantuntemuksen = erilaisuuden huomioiminen. On aloja, joilla naisilla on tällä hetkellä miehiä parempi tieto-taitotaso ja päinvastoin. Näiden asioiden huomioiminen salkkuja jaettaessa ohjaa oikean tasa-arvoisuuden suuntaan.

Kunnallisessa päätöksenteossa naisten osuus on kaksinkertaistunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Naisvaltuutettujen osuus on tällä hetkellä kolmannes, ja valtuustojen puheenjohtajista joka viides on nainen. Kunnanhallituksen jäsenistä 45 % ja puheenjohtajista 15 % on naisia. (Mustakallio 1998, 186-187, Tasa-arvon vuosituhat 1999, 8). Kiintiöperiaatetta, jonka mukaan naisia ja miehiä tulee valtionhallinnon komiteoissa, neuvottelukunnissa, työryhmissä ja muissa valmistelu-, suunnittelu- ja päätöksentekoeleimissä olla kumpiakin vähintään 40 %, voidaan pitää yhtenä tärkeänä tekijänä naisten osuuden lisäämisessä.

Naisten osuus kuntien liikuntalautakunnissa on seurannut yleistä kehitystä. Vuonna 1975 naisia oli liikuntalautakuntien jäseninä 1 %, vuonna 1993 jo 21 %. Kiintiöperiaatteen käyttöönoton jälkeen vuonna 1997 naisten osuus oli kasvanut 48 %:iin. Naisten lukumäärä liikuntatoimenjohtajina on kolmessakymmenessä vuodessa kasvanut (1973-2000) nolasta yhdeksään. Nyt joka kymmenes liikuntatoimenjohtaja on nainen. (Aalto 2000, 25).

3.2 Nainen työmarkkinoilla

Suomessa naisten työssäkäynti on lähes yhtä yleistä kuin miesten. Työikäisistä miehistä vähän yli kolme neljäsosaa ja naisista vähän alle kolme neljäsosaa on työelämässä. Vuonna 1996 naisten osuus koko työvoimasta oli 48,6 % ja kaikista palkansaajista puolet. Suomessa sekä naiset että miehet tekevät kokopäivätyötä, mutta naiset ovat miehiä useammin määräaikaisessa tai osa-aikaisessa työsuhteessa. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 1997, 15).

Työmarkkinat jakautuvat sukupuolen mukaan. Naisten aloja ovat talous-, hoito- ja huoltotyö, opetus, elintarviketeollisuus ja vaatetusteollisuus. Miehet keskittyvät lainopillisiin, uskonnollisiin, hallinnollisiin sekä kaupallisiin johto- ja yritystehtäviin. Ammatti- ja alakohtaisen jakautumisen lisäksi jakoa tapahtuu myös hierarkkisesti. Naiset toimivat sihteereinä, rutiinitöiden tekijöinä toimistoissa. Miehiä löytyy naisia useammin ”Johtava” -nimikkeen takaa. Mitä ylemmäs edetään, sen todennäköisemmin näin on. Sama ilmiö on nähtävissä jo tehtävän arvostuksen tasolla. Naiset huolehtivat opetuksesta peruskoulun tasolla, miehet yliopistoissa. (Koskinen 1998, 204-207).

Miesten ja naisten enemmistö työskentelee edelleen yksityisellä loholla. Kuitenkin lähes puolet naisista toimii kunnan tai valtion palveluksessa. 1990-luvun puolivälissä naiset työskentelivät entistä useammin julkisella palvelusektorilla. (Sosiaali- ja Terveystieteiden tutkimuskeskus 1997, 25). Valtion ja kuntien palveluksessa naiset ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana tehneet jopa näkyvää uraa. Miesten hakeutuessa houkuttelevampien uranäkymien ja parempien palkkojen perässä yksityiselle sektorille, naiset jäivät virkauralle ja etenivät ansioillaan johtotehtäviin kaupunginjohtajiksi, maaherroiksi jne. (Koskinen 1998, 207).

Yksityisellä sektorilla naisten eteneminen johtotehtäviin on ollut vaikeaa. Suomen suurimmista yrityksistä kolmanneksessa ei ollut yhtään naisjohtajaa vuonna 1993 ja kaiken kaikkiaan näissä yrityksissä oli naisjohtajia vain 11 prosenttia. Koko yksityisen sektorin yrityksissä naisjohtajia on noin 28 prosenttia. Organisaatioiden keskijohdossa ja asiantuntijatehtävissä naisten määrä on viime vuosina kasvanut ja on nyt noin kolmannes. Sen sijaan pää- tai toimitusjohtajina tai suurimpien yritysten johtajina naiset ovat edelleen harvinaisuus (2 %). Johtajatyypeistä naiset toimivat asiantuntijajohtajina henkilöstö-, viestintä- ja taloushallinnon puolella, miehet strategia- ja linjajohtajina huippujohdossa. (Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 1997, 31-31, Tasa-arvon vuosituhat 1999, 12-13).

Naisten ja miesten palkkaeroissa on tapahtunut muutaman prosenttiyksikön kaventumista 1980-lukuun nähden. Kokoaikaisten palkansaajien vuosiansioiden ero oli 1990-luvun puolivälissä noin 21-25 prosenttia. Samalla koulutustaustalla ja samalla toimialalla työskentelevä mies ansaitsi keskimäärin 15 prosenttia naista enemmän. Naisjohtajien palkat olivat noin 35 prosenttia miesten palkkoja alemmat. (emt., 11,13).

Ympäröivän todellisuuden ilmiöt on luettavissa myös liikunnan ja urheilun piirissä. Mitä arvostetumpi tehtävä, sitä vähemmän naisia. Suomen Olympiakomitean valtuuston 45 jäsenestä kaksi on naisia, hallituksen kymmenestä jäsenestä yksi. Puheenjohtajina ja johtavina toimihenkilöinä ei naisia ole. SLU:n hallituksessa naisia on 30 % (vuonna 2000). Naisten edustus hallituksen työryhmissä jää selvästi alle 30 %:n (16 % - 27 %) lukuun ottamatta kansainvälistä työryhmää, jossa naisedustus on 40 %. Naisten edustus muissa SLU:n työryhmissä ja valiokunnissa painottuu henkilöstökysymyksiä, suvaitsevaisuutta ja liikuttamista pohtiviin työryhmiin (42 % - 50 %). Naisedustus on korkeimmillaan (60 %) tasa-arvotyöryhmässä, joihin edellisten ryhmien työ vahvasti nivoutuu. (SLU 2000, 44-53).

3.3 Nainen ja koulutus

Naisten miehiä huonompi sijoittuminen työmarkkinoille ja heikompi urakehitys eivät selity ainakaan koulutuksen määrällä. Naiset ovat yleisesti miehiä paremmin koulutettuja. Ammatillisen loppututkinnon suorittaneista 60 prosenttia ja korkeakouluista valmistuneista 58 prosenttia on naisia. Lisensiaatin ja tohtorintutkinnon suorittaneista jo lähes puolet on naisia. Korkeakouluissa sukupuolijakaumaltaan tasaiset opintoalat ovat naisistuneet ja naisvaltaisten opintoalojen määrä on lisääntynyt. Kuitenkin teknistieteellisten alojen opiskelijoista yli neljä viidesosaa on edelleen miehiä. (Tasa-arvon vuosituhat 1999, 9 - 10).

Koulutuksen arvostuksessa on myös viime vuosien aikana tapahtunut muutoksia. Esimerkiksi virkojen lakisääteiset koulutusvaatimukset ovat vähentyneet viime vuosina. Johtaako tämä naisten koulutuksellisen ylivoiman mitätöimiseen? (emt., 9-10, Koskinen 1998, 207). Miesten osuus ylimmässä johdossa on yhä naisia suurempi, vaikka naispuoliset päättäjät ovat huomattavasti paremmin koulutettuja kuin vastaavissa toimenkuvissa työskentelevät miehet.

Liikunta- ja urheilukulttuuria tarkastellessani herättää mielenkiintoni ennen kaikkea liikunnan sosiaalitieteitä opiskelevien opiskelijoiden sijoittuminen myöhemmin työmarkkinoille. Viimeisten vuosien aikana suurin osa sisään päässeistä opiskelijoista on ollut naisia. Koulutuksen tavoitteena on tarjota valmiudet liikunnan ja urheilun johtotehtävissä toimimiseen ja liikunta- ja urheilukulttuurin kehittämiseen. Minkälaisiin työtehtäviin opiskelunsa päättäneet opiskelijat ovat sijoittuneet? Onko naisten ja miesten sijoittumisessa mahdollisia eroja ja mistä ne mahdollisesti johtuvat? Näihin kysymyksiin ei tällä hetkellä löydy vastauksia. Kukaan ei ole opiskelijoiden sijoittumista työelämään tältä kannalta tarkastellut.

3.4 Nainen, perhe, työ ja liikunta

Suomalaisille perheille on tyypillistä molempien vanhempien työssäkäynti. Myös pienten lasten äidit ovat yleisesti kokopäivätyössä. Tästä huolimatta naiset tekevät edelleen valtaosan kotitöistä. Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen on ollut suomalaisen tasa-arvo- ja perhepolitiikan keskeisiä alueita. Lainsäädännöllä on pyritty luomaan aiempaa tasa-arvoisempia mahdollisuuksia työn ja perheen yhteensovittamiseksi. (Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 1997, 34). Yhteiskunnan arvot ja asenteet vaikuttavat kuitenkin vahvasti käytännön perhe-elämän työnjakoon. Esimerkiksi perhepoliittisia vapaita käyttävät edelleen etupäässä naiset, mikä huonontaa heidän asemaansa työmarkkinoilla. (Pylkkänen 1998, 232-234).

Perhe-elämän yhteensovittaminen liikuntaharrastuksen kanssa on Suomen (2000) mukaan naisille ongelmallisempaa kuin miehille. Naisista 12 % koki perheen vaikeuttavan liikunnan harrastamista, kun vastaava luku miehillä oli 5 %. Työssä käynti ja päävastuun kantaminen perheen arjen sujumisesta vähentää naisten liikuntaan käytettävissä olevaa aikaa. Naisista pystyi vuonna 1998 harrastamaan liikuntaa haluamansa määrän 61 %, miehistä 71 %.

Perheen perustamisen jälkeen naisen on huomattavasti vaikeampi jatkaa urheilu-uraansa kuin miehen. Suomalaisessa yhteiskunnassa aktiivista urheilu-uraansa jatkava nainen nähdään edelleen kummajaisena. Tästä ovat hyvänä esimerkkinä henkilökohtaiset kokemukseni kahden lapsen äitinä. Yhteiskunnassa vallitsevien arvojen ja asenteiden kautta monet perheen lähipiirin ulkopuoliset henkilöt leimasivat minut huonoksi äidiksi jatkaessani kilpaurheilu-uraani niin ensimmäisen kuin toisenkin lapseni syntymän jälkeen. Kuka leimaa Mika Myllylän tai kenet tahansa perheellisistä jääkiekkoilijoistamme urheilu-uransa vuoksi huonoiksi isiksi?

Toisaalta tilanne urheilu-uran jatkamiseen on myös taloudellisesti hankalampi kuin miesten kohdalla. Suomalaisista naisurheilijoista vain harva saa toimeentulonsa pelkästään urheilusta. Kansallisella ja kansainväliselläkin huipulla naiset urheilevat usein muun leipätyön ohella. Esimerkiksi kaikki Suomen joukkueen vuoden 2000 ringetten maailmanmestarit saavat elantonsa muusta kuin pelaamisesta. (Miettinen 2000). Taloudelliset ja ajalliset resurssit eivät perheen perustamisen jälkeen ainakaan parane.

4 NAINEN, LIIKUNTA JA TASA-ARVO

Suomessa on tutkittu naisten asemaa liikuntakulttuurissa, mutta järjestelmällinen tasa-arvon edistämistyö on ollut vähäistä. 1990-luvun puolivälissä liikuntajärjestöissä toimivat naiset ovat aktivoituneet tasa-arvokysymyksissä, mutta pitkäjänteinen työ on puuttunut. Aiemmin uskottiin, että tasa-arvo yhteiskunnassa toteutuu naisten aktiivisen osallistumisen kautta. Näin ei ole kuitenkaan tapahtunut. Muutoksen aikaansaaminen vaatii asenteiden ja arvojen muuttumista sekä miesten aktiivista osallistumista naisten ohella.

4.1 Nainen liikunnan harrastajana

Naiset ovat miehiä aktiivisempia liikunnan harrastajia. Naisista noin 70 prosenttia ja miehistä noin 60 prosenttia harrastaa liikuntaa vähintään kaksi kertaa viikossa. 1990-luvulla liikuntalajivalikoima on kasvanut nopeasti ja niin miehet kuin naisetkin ovat löytäneet uusia harrastusmahdollisuuksia. Naiset ovat alkaneet harrastaa myös perinteisiä miesten urheilulajeja. Viimeisen vuosikymmenen aikana naiset ja tytöt ovat kasvavassa määrin alkaneet harrastaa jääkiekkoa, nyrkkeilyä, jalkapalloa, painonnostoa ja saaneet mahdollisuuden

yleisurheilun parissa kilpailla myös seiväshypyssä ja estejuoksussa. (OPM 1995, 14).

Kuitenkin sellaiset lajit, jotka eivät edellytä samanlaista organisoitumista kuten esimerkiksi miesten yleisimmin harrastamat palloilulajit ovat säilyttäneet suosionsa naisten harrastusmuotoina. Näitä ovat etenkin kävelylenkkeily, pyöräily, kotivoimistelu, ohjattu voimistelu ja uinti. (Vuolle 2000) Toisaalta nämä ovat myös lajeja, jotka antavat mahdollisuuden joustavampaan ajankäyttöön. Lajia voi mennä harrastamaan silloin, kun se omaan aikatauluun parhaiten sopii.

Naisten ja miesten liikuntaharrastuksen motiivit poikkeavat toisistaan. Naiset hakevat liikunnan parista mahdollisuutta rentoutumiseen ja hyvän olon tunteeseen. Liikunnasta saatuja miellyttäviä tunteita ja esteettisiä kokemuksia pidetään tärkeinä. Miehet ovat yleisesti suorittajia. Motiivina on usein halu ponnistella ja rasittaa itseään. (Telama 1986, 157-159, Suomi 2000). Miesten suorittaminen näkyy myös kilpailutoiminnassa. Liikuntaa harrastavista miehistä joka viides osallistui 1990-luvun alussa kilpailutoimintaan, kun vastaavasti liikuntaa harrastavista naisista vain noin kuusi prosenttia oli itse kilpailijana. (Pehkonen 1992,17).

Huippu-urheilussa naisten osuus on miehiä pienempi ja naisten saavutukset jäävät miesten saavutusten varjoon. Hyvänä esimerkkinä tästä ovat perinteinen yleisurheilun Suomi-Ruotsi -maaottelu. Karrikoidusti sanottuna Suomi voittaa maaottelun silloin, kun miehet voittavat oman osuutensa. Suomen ensimmäistä joukkuepelien maailmanmestaruutta, jonka ringette-joukkue toi Suomeen, ei juuri huomioitu urheilupiireissä eikä mediassa vuonna 1994, mutta miesten jääkiekon maailmanmestaruus vuotta myöhemmin sai koko kansakunnan huomion osakseen. Nämä esimerkit heijastavat edelleen liikunta- ja urheilukulttuurissa vahvasti vaikuttavia arvoja ja asenteita, joissa voimaa ja fyysisyyttä arvostetaan ja jota muissa yhteiskunnallisissa piireissä edelleen

vahvasti tuetaan ja pönkitetään. Tällä tarkoitan myös sitä, että naisten oma suhtautuminen liikunnan ja urheilun kentällä tapahtuviin suorituksiin tukee voimakkaasti edellä mainittuja arvoja ja asenteita, jotka näyttävät olevan hyvin syvään juurtuneina yhteiskunnassamme.

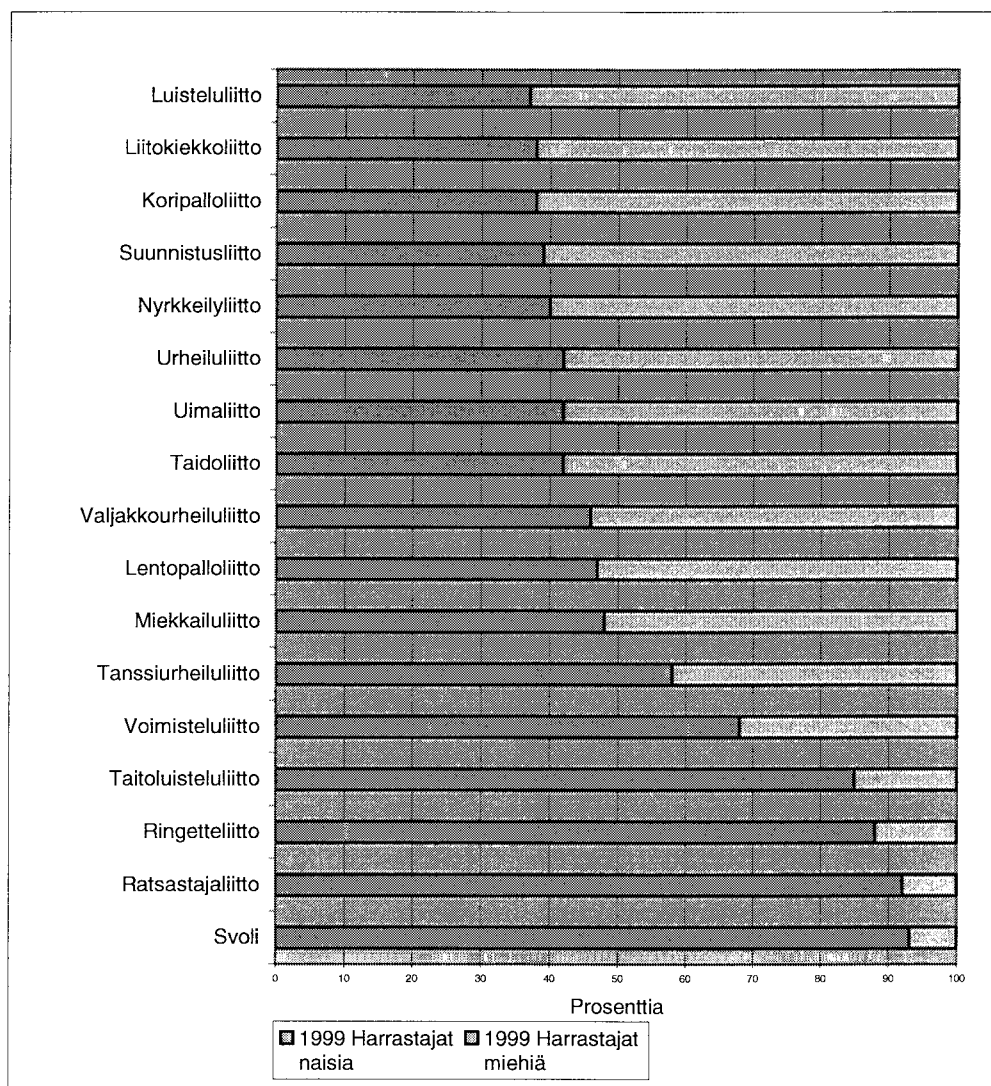
4.2 Nainen liikunnan seura- ja järjestötoiminnassa

Suomen Liikunta ja Urheilu on vuodesta 1996 saakka tehnyt jäsenjärjestöilleen vuosittain kyselyn, jonka avulla on pyritty selvittämään naisten ja miesten harrastajatietoja. Ongelmia on tuottanut se, etteivät tiedot ole olleet vertailukelpoisia. Osa järjestöistä on ilmoittanut harrastajatietonsa lisenssiurheilijoidensa mukaan, toisilla on ollut pohjana seurojen ilmoittamat harrastajamäärät. Jotkut jäsenjärjestöt ovat käyttäneet gallup-tietoja. Toisaalta tiedoista voi saada jonkinlaista suuntaa kehityksestä, varsinkin jos seura on loogisesti vuosittain ilmoittanut harrastajamääränsä samalla tavalla.

Varsinaiset jäsenjärjestöt ilmoittivat vuonna 1999 naisten osuuden harrastajamäärästä olevan 43 prosenttia. Miesten hegemonia on vahvimmillaan kilpaurheiluun erikoistuneissa seuroissa (naisia 31 %) ja heikoimmillaan kuntoseuroissa (naisia 47 %), joista joka kolmannessa on naisemmistö. Järjestöjen hallituksissa naisia on yhteensä 30 % ja puheenjohtajistossa 23 %. Kilpa- ja monialaseuroissa puheenjohtaja on useimmiten mies. Varsinaisiin jäsenjärjestöihin lajiliittojen lisäksi luetaan aluejärjestöt, Suomen Työväen Urheiluliitto, ruotsinkieliset järjestöt, koululais- ja opiskelijaliikuntajärjestöt, kuntoliikuntajärjestöt, erityisliikuntajärjestöt, Suomen Olympiakomitea sekä Nuori Suomi ry. (SLU 1999).

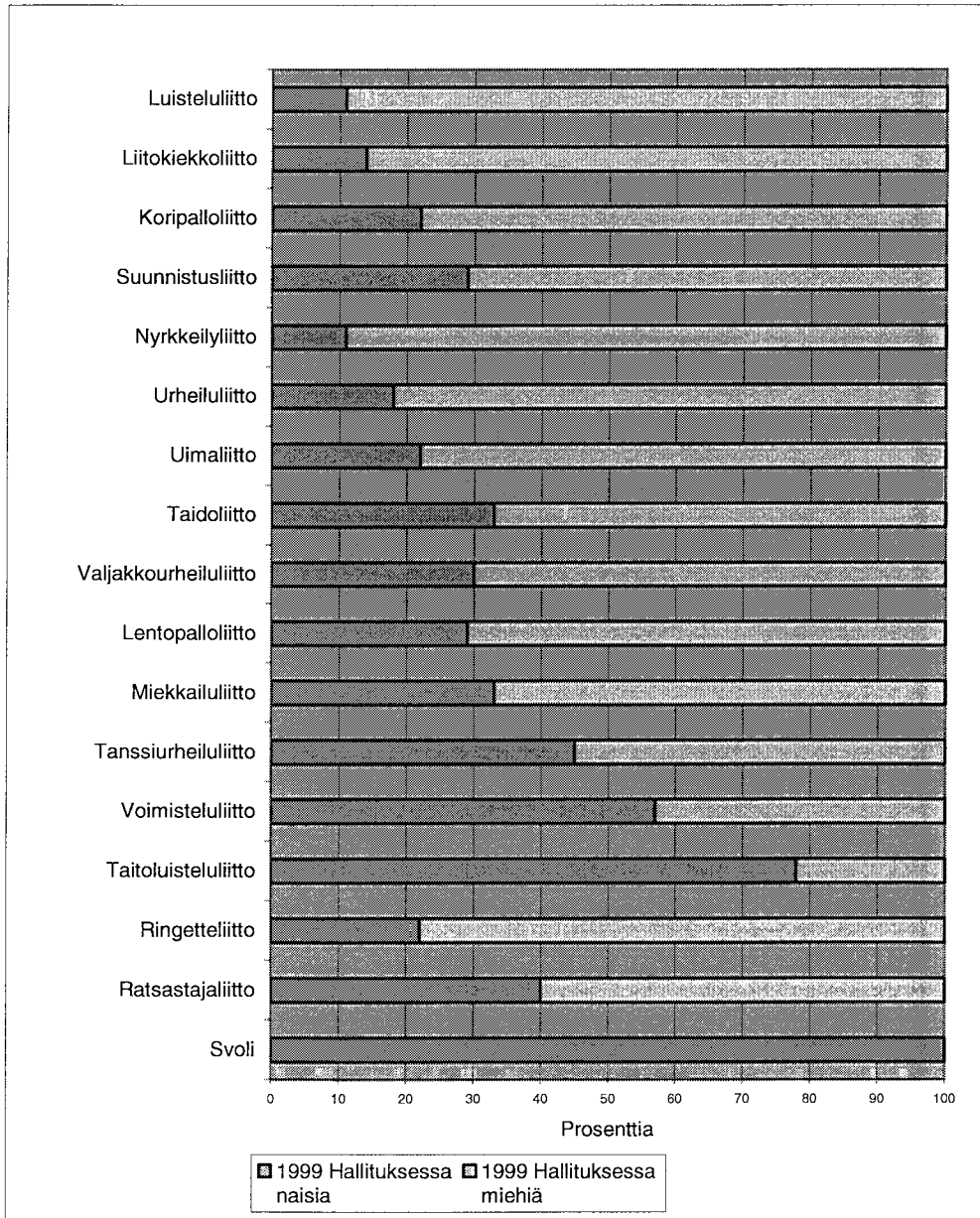
Lajiliittojen ilmoittamista harrastajista noin 30 % on naisia. Vuodesta 1997 vuoteen 1999 osuus laski 13 %. Kuudessa lajiliitossa naisten määrä harrastajista

on yli 50 prosenttia (SVoLi 93 %, Ratsastajainliitto 92 %, Ringetteliitto 88 %, Taitoluisteluliitto 85 %, Voimisteluliitto 68 % ja Tanssiurheiluliitto 58 %). Näistä kolmella on hallituksessa naisemmistö (SVoLi 100 %, Taitoluisteluliitto 78 % ja Voimisteluliitto 57 %). Muita liittoja, joissa naisharrastajia on vähintään 37 % ovat Luistelu-, Liitokiekko-, Koripallo-, Suunnistus-, Nyrkkeily-, Urheilu-, Uima-, Taido-, Valjakkourheilu-, Lentopallo- ja Miekkailuliitto. (SLU 1999).

KUVIO 1. Harrastajat 17 liitossa sukupuolen mukaan v.1999

Naisten määrä lajiliittojen hallituksissa, puheenjohtajistossa ja puheenjohtajina on säilynyt lähes ennallaan viimeisten kolmen vuoden aikana. Hallitusten jäsenistä naisia on viidennes (1999: 19 %, 1998: 18 %, 1997: 16 %). Naisten osuus lajiliittojen puheenjohtajistoissa on tippunut 16 %:sta 13 %:iin. Naispuheenjohtajia 73 lajiliitossa on neljä, kun kolme vuotta sitten heitä oli kuusi. (SLU 1999).

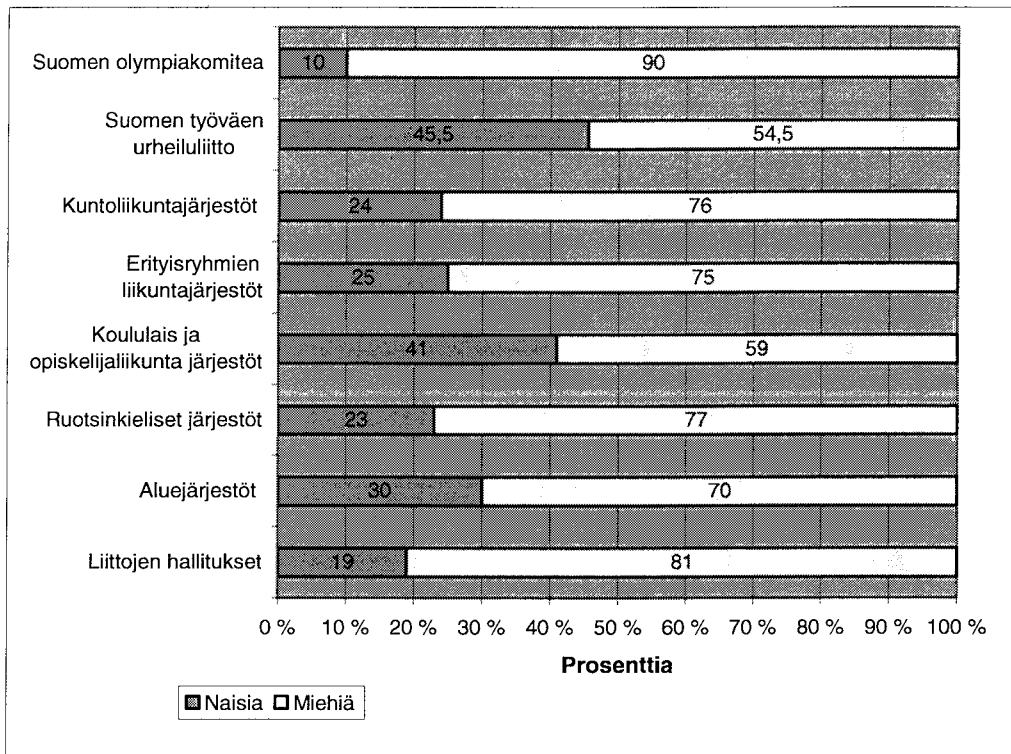

KUVIO 2. Hallituksen jäsenet 17 liitossa sukupuolen mukaan v.1999

Naisten osuus lajiliittojen johtavista toimihenkilöistä on kasvanut. Nyt joka kolmas johtava toimihenkilö on nainen, kun 1997 heitä oli viidennes. Naisvalmentajien määrä lajiliitoissa on puolestaan tippunut: kahdessa vuodessa naisten osuus on laskenut viidenneksestä kymmenesosaan. (SLU 1999).

Aluejärjestöjen, ruotsinkielisten liikuntajärjestöjen, kuntoliikuntajärjestöjen, erityisliikuntajärjestöjen sekä koululais- ja opiskelijaliikuntajärjestöjen tasa-arvotilanne on parempi kuin lajiliittojen. 15 aluejärjestössä hallituksen jäsenistä joka kolmas on nainen ja puheenjohtajistakin kaksi. Kahdeksasta ruotsinkielisestä liikuntajärjestöstä kolmea johtaa nainen ja niiden hallitusten jäsenistä joka neljäs on nainen. Kahden kuntoliikuntajärjestön hallituksissa lähes puolet (44 %) on naisia, mutta molemmat puheenjohtajat ovat miehiä. Yhdeksästä erityisliikuntajärjestöstä yhtä johtaa ja hallituksen jäsenistä joka neljäs on nainen. Kaikkia neljää koululais- ja opiskelijaliikuntajärjestöä johtaa mies, mutta hallitusten jäsenistä 41 % on naisia. (SLU 1999).

Hallitusten koostumuksesta heijastuu edelleen vahvasti liikuntakulttuurissa vallitsevat arvot ja asenteet. Suomen Olympiakomitean hallituksessa, jonka voidaan katsoa edustavan kilpaurheilun ylintä hierarkiatasoa, on jäsenenä vain yksi nainen. Sama ilmiö voidaan nähdä myös liitoissa, joilla on päävastuu kilpa- ja huippu-urheilun toiminnan järjestämisessä. Naisten osuus hallitusten jäsenistössä kasvaa, kun tarkastellaan vapaa-ajan harrastustoimintaa ja kuntoliikuntaa. Toisaalta näissä myös naisten osuus harrastajista on kilpaurheilua yleisempää. Koululais- ja opiskelijaliikuntajärjestöjen hallitusten lisäksi 40 % :n kiintiö on saavutettu vain Suomen työväen urheiluliiton hallituksessa, jossa myös harrastajien lukumäärä jakaantuu lähes samoin arvoin (naisia 44,9 %).

KUVIO 3. Naisten ja miesten osuudet liikuntajärjestöjen hallituksissa vuonna 1999.

4.3 Nainen muiden maiden liikuntakulttuurissa

Ruotsia voidaan pitää yhtenä maailman tasa-arvoisimmista maista ja YK:n luokittelussa se onkin ensimmäisellä sijalla. Urheilussa ei kuitenkaan olla vielä päästy julkisen sektorin tasolle huolimatta siitä, että Ruotsin urheiluliikkeessä tietoinen tasa-arvotyö on ollut käynnissä vuoden 1977 RF:n liittokokouksesta lähtien. Toisaalta yksityinen sektori tulee vielä kaukana jäljessä jopa urheiluunkin verrattaessa. Maan hallituksen jäsenistä puolet on naisia. Parlamentissa naisia on 44 %. Urheilussa johtokuntien jäsenistä naisia on viidesosa, kun taas yksityisellä sektorilla naisten edustus jää kymmenesosaan. (Swedish Sport Confederation 1996, 3).

Yli kolme miljoonaa ruotsalaista on jäsenenä urheiluseuroissa osallistuen kilpaurheiluun, harrastustoimintaan tai toimien johto- ja seuratehtävissä, valmentajina tai tukijoina. Aktiivisesti urheilussa on mukana yli kaksi miljoonaa jäsentä, joista naisia on 43 % ja miehiä 57 %. Lajikohtaisesti tarkasteltuna jako miesten ja naisten välillä on hyvin epätasainen. Naiset ovat kiinnostuneet voimistelusta ja ratsastuksesta, yleisurheilusta, tanssista, taitoluistelusta, uinnista ja vammaisurheilusta. Kaikissa muissa lajeissa miehet ovat hallitsevassa asemassa lukuun ottamatta kori- ja lentopalloa, joissa harrastajia on yhtä paljon. (Swedish Sport Confederation 1996,3.)

Ruotsin urheiluliikkeessä tietoinen tasa-arvotyö on ollut käynnissä vuodesta 1977, mutta tuloksia on todellisuudessa saatu aikaan vasta liikunnan tasa-arvotyöryhmän perustamisen jälkeen 1989. Naisten osuudet urheilujärjestöjen, erikoisliittojen, piiriliittojen ja Ruotsin Valtakunnan Urheiluliiton valio- ja johtokunnissa ovat kasvaneet lähes puolella. (emt., 7). Tavoitteena olleet vähintään 40 %:n molempien sukupuolien edustus urheilun päätöksenteossa kaikilla tasoilla on toteutunut joka viidennessä liitossa ja järjestössä. (Riksidrotts Förbundet 1995, 9-10.)

Norjassa naisten asema korkeimmassa liikunnan päättävässä elimessä (The General Assembly of Sport) on vuodesta 1978 (20 %) vuoteen 1994 (34 %) selkeästi parantunut. Hallituksessa on naisia 36 % ja alueellisista edustajista naisia on lähes puolet (47 %). Kiinnostus urheilun eri aihepiireihin tuli esille kokouksissa käytettyjen puheenvuorojen sisältöjen perusteella. Miesten kiinnostus keskittyi kilpaurheiluun, valmennukseen ja talouteen. Naisten kiinnostuksen kohteina olivat lasten liikunta, kunto- ja harrasteliikunta ja tasa-arvo. (Skirstadt 1994, 611-614).

Norjassa on pyritty vuonna 1995 perustetulla Naisprojektilla lisäämään naisten osuutta huippu-urheilun johto- ja valmentajatehtävissä sekä urheilijoina. Vielä

vuonna 1994 Lillehammerin kisojen aikana 74 norjalaisesta urheilujärjetön johtajasta vain kolme oli naisia. Naisvalmentajia ei Olympiajoukkueeseen mahtunut. Naganon kisoissa 1998 Norjan joukkueen johtajista, valmentajista ja muista tukihenkilöistä viidesosa oli naisia. (Myrmael 1999, 4-5).

Yhdysvalloissa naisten asemaa on pyritty parantamaan lainsäädännöllä. Vuonna 1972 tuli voimaan pykälä IX. Tavoitteena oli lisätä sukupuolista tasa-arvoa koko yhteiskunnassa. Lain mukaan naisia ja tyttöjä ei saa syrjiä julkisen rahoituksen piirissä olevissa koululaitoksissa. Erityiskysymyksenä pykälässä otettiin kantaa koulussa järjestettävään liikunta- ja urheilutoimintaan. Kahdenkymmenen vuoden aikana naisten harrastajamäärät kasvoivat kymmenkertaisiksi, mutta samalla naisten osuus naisten koululiikuntaohjelmien hallintotehtävissä putosi 90 % :sta 17 %:iin. Miehet valtasivat naisten alat, kun samaan aikaan vain 1 % naisista oli miesten liikuntaohjelmien johdossa. (Acosta & Carpenter 1994, 113-117). Naisten oli sopeuduttava miesten luomaan urheiluinstituutioon miesten luomin ehdoin ja toimintaperiaattein. (Boutilier & San Giovanni 1994, 103 - 108).

Sama ilmiö näkyi Yhdysvalloissa myös valmennuksen puolella. Yhä useammin naisliikunnan valmennuksesta vastasi mies, jota myös pidettiin naista pätevämpänä. Myös hierarkiajako oli selvä. Mitä korkeammalla sarjatasolla pelattiin, yhä suurempi joukko naisurheilijoiden valmentajista oli miehiä. (Acosta & Carpenter 1994, 113-117).

Kanadassa naiset liikkuvat paljon, mutta ottavat osaa pääasiassa organisoimattomaan liikuntaan. Kilpaurheilussa miehillä on selkeä enemmistö. Esimerkiksi Kanadan yliopistojen urheiluojelmiin osallistuvista 70 prosenttia on miehiä. Miehet hallitsevat myös liikuntahallintoa niin koulumaailmassa kuin urheiluorganisaatioissa. Ammattilaisurheilu, jolla on Kanadassa hyvin tärkeä asema, on käytännöllisesti miesten hallinnassa. Lähes kaikki omistajat,

hallinnon työntekijät, toimitsijat ja valmentajat ovat miehiä. (Theberge 1994, 182-186). Urheilu on organisoitu nimenomaan miehille.

Myös Australiassa liikunnan ja urheilun johtotehtävät ovat pääasiallisesti miesten hallussa. Tärkeimpien urheilujärjestöjen johdosta on noin 80 prosenttia miehiä. Toisaalta urheilujärjestöjen jäsenistäkin on 70 prosenttia miehiä. Luku ei anna välttämättä todellista kuvaa jäsenmääristä, koska siihen on otettu vain kahdeksan suosituimman lajin harrastajamäärät. Näistä kolme on selkeästi pelkästään miesten lajeja. Mutta myös sellaisissa liitoissa, joissa naiset ovat harrastajamäärältään enemmistönä kuten taitoluisteluliitossa, johtotehtävät ovat miesten hallussa. Toisin sanoen: jos naiset haluavat Australiassa harrastaa urheilua, on pelattava miesten säännöin. (Bryson 1994, 50-51).

Tilanne kansainvälisesti tarkasteltuna eri maissa on hyvin samanlainen huolimatta kulttuurieroista. Miesten asema kilpa- ja huippu-urheilun puolella on tarkastelun kohteina olleissa maissa erittäin vahva. Heidän ammattitaitoonsa esimerkiksi valmentajina ja johtajina luotetaan enemmän kuin naisten. Naisten osuus liikunnan kentällä painottuu ennen kaikkea kunto- ja harrastuspuoleen. Mielenkiintoista on myös huomata, että naisten aseman parantamiseksi on eri maissa perustettu erilaisia aktiivisia työ- ja projektiryhmiä, joiden avulla on pyritty kasvattamaan naisten osallistumista liikuntakulttuurin eri alueilla. Suomessa tehty liikuntakulttuurin tasa-arvotyö näyttää pyrkineen hyödyntämään eri maissa hyväksi havaittuja toimintamalleja, joita on sovellettu sitten suomalaiseen kulttuuriin sopivaksi.

5 LIIKUNNAN TASA-ARVOTYÖ

Vuodesta 1989 ovat eurooppalaiset urheilujärjestöt tehneet töitä tasa-arvon edistämiseksi liikunnassa. Euroopan urheilukonferenssi (ESC) perusti vuonna 1993 itsenäisesti toimivaksi ryhmäksi European Women & Sport (EWS) naisliikuntaverkoston, johon kuuluu 41 Euroopan maan edustajat, jotka kokoontuvat kerran vuodessa yhteiseen seminaariin. Edustajat johtavat kansallista tasa-arvotyötä ja toimivat tiedonjakajina eurooppalaiselle työryhmälle. Työryhmän laatimat suositukset on hyväksytty Euroopan urheilukonferenssiin osallistuneissa järjestöissä vuosina 1991, -93, -95, -97, ja 99. EWS:n erityisenä tavoitteena on saada lisää naisia urheilun päätöksentekoon sekä vaikuttaa liikunnan tasa-arvoasioiden edistämiseen muissa eurooppalaisissa urheilujärjestöissä. Yhtenä keinona tavoitteeseen pääsemiseksi järjestetään joka toinen vuosi EWS -konferenssi. (Puskala 2000.)

Vuonna 1994 järjestetyssä maailmanlaajuisessa Brightonin konferenssissa 87 maan edustajat hyväksyivät julistuksen, joka kehottaa naisten määrän lisäämiseen liikuntakulttuurin kaikilla tasoilla, kaikissa tehtävissä ja asemissa. Naisten tieto-taito, kokemukset ja arvot tulisi näkyä myös liikunnassa ja urheilussa. Tämä on mahdollista, jos kaikille naisille annetaan mahdollisuus osallistua liikunta- ja urheilutoimintaan turvallisessa ja kannustavassa ympäristössä yhdessä miesten kanssa yhdenvertaisine oikeuksineen, kunnioituksineen ja arvottamisineen. (Women & Sport 1998, 2-5).

Suomessa pidetyssä European Women and Sport -konferenssissa vuonna 2000 koostivat 47 jäsenmaan edustajat suositukset urheilun tasa-arvotyölle pohjana Brightonin naisliikuntajulistus ja Windhoekin (1998) Call for Action. Suosituksissa korostuvat naisten aseman vahvistaminen liikuntakulttuurin voimavarana ja yhteistyö sukupuolten välillä tasa-arvotyössä. (SLU 2000.)

5.1 Suomalaisen liikuntakulttuurin tasa-arvotyö

Suomalaisen liikuntakulttuurin tasa-arvotyö käynnistyi virallisesti vuonna 1994 Brightonin naisliikuntakonferenssin julistuksen vauhdittamana. Liikunnaisten aloitteesta Opetusministeriön alainen Piikkarit -työryhmä perustettiin kulttuuriministeri Tytti Isohookana-Asunmaan johdolla. Työryhmän tavoitteena oli selvittää naisten liikuntaharrastuksia ja naisten asemaa liikunnan johto-, ohjaus- ja valmennustehtävissä. Samalla pyrittiin arvioimaan niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat naisten asemaan liikuntakulttuurissa. (OPM 1995, 7).

Naisten määrä on lisääntynyt päätöksenteossa viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Kehityksestä huolimatta naisten osuus on edelleen vähäinen ja päätöksenteon hierarkiaa kuvaavat seuraavat johtopäätökset: “Mitä arvostetumpi tehtävä, sitä pienemmät ovat naisten mahdollisuudet päästä tehtävään. Mitä lähempänä kilpailutoimintaa tehtävä on, sitä pienempi on naisten osuus. Mitä korkeammalla hierarkiatasolla tehtävä on, sitä vähemmän on naisia.” (OPM 1995, 15).

Näiden selvitysten ja Brightonissa 1994 järjestetyn naisliikuntakonferenssin hyväksymien suositusten perusteella Piikkarit -työryhmä laati esityksen naisten aseman parantamiseksi liikuntakulttuurissa. Esityksessä huomioitiin myös tasa-arvolain säädökset. (emt., 7). Tasa-arvotyöryhmän ehdotukset tavoitteiden saavuttamiseksi olivat: “1) Käynnistetään projekti, joka tukee liikuntajärjestöjä ja muita liikunnan yhteisöjä toteuttamaan liikuntakulttuurin monipuolisuutta ja moniarvoisuutta edistäviä hankkeita ja lisäämään kaikkien harrastusmahdollisuuksia ja osallistumista liikuntaa koskevaan päätöksentekoon. OPM varaa tarkoitukseen määrärahan. 2) Tasa-arvon edistäminen otetaan julkisen rahoituksen ja muun tuen päätöskriteereihin. 3) Naisia ja miehiä valitaan tasapuolisesti julkishallinnon ja sen taloudellisen tuen piirissä olevien liikuntajärjestöjen ja muiden yhteisöjen päättäviin elimiin. 4) Tavoitteiden

toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan ja tarkistetaan. 5) Myönnetään vuosittain Piikkarit -palkinto liikunnan tasa-arvoa edistävästä toiminnasta.” (OPM 1995, 28-29).

Tasa-arvoa lähdettiin toteuttamaan kokonaisuudessaan Piikkarit -työryhmän ehdotusten suunnassa ja Opetusministeriö kirjasi keskeiseksi kehittämishankkeeksi sukupuolten tasa-arvon toiminta- ja taloussuunnitelmaan vuosiksi 1996-2000. (emt., 28-29).

5.2 SLU tasa-arvotyön kannustajana

Marraskuussa vuonna 1993 yhteensä 93 liikuntajärjestön voimin perustettiin Suomen Liikunta ja Urheilu ry (Finlands Idrott rf) kaikkien liikuntajärjestöjen yhteiseksi yhteistyö-, edunvalvonta- ja palveluorganisaatioksi. Vuonna 2002 SLU:hun kuuluu 126 jäsenjärjestöä, joiden jäseninä on yli 1,1 miljoonaa suomalaista. Suurimman ryhmän muodostavat lajiliitot (74 jäsenjärjestöä). Lajiliittojen lisäksi jäsenjärjestöjä ovat aluejärjestöt (15), ruotsinkieliset järjestöt (10), koululais- ja opiskelijaliikuntajärjestöt (4), kuntoliikuntajärjestöt (2), erityisliikuntajärjestöt (8), Työväen urheilujärjestöt (1), Olympiayhdistys (1), Nuori Suomi (1) sekä tukijäsenet (11). (Suomen Liikunta ja Urheilu 2000, 36 - 43). Yhteisön tarkoituksena on toimia suomalaisten liikuntajärjestöjen yhteistoimintaorganisaationa päämääränään liikuntakulttuurin elinvoimaisuuden ja monipuolisuuden varmistaminen. (SLU 1995, 3.) Se huolehtii jäsentensä yhteisistä kehittämis-, edunvalvonta- ja strategisista tehtävistä sekä tukee jäsentensä toiminnallisten päämäärien toteuttamista. (SLU 1995,5.)

SLU aloitti sukupuolten välisen tasa-arvotyön liikuntakulttuurissa vuonna 1995. Sukupuolten tasa-arvoa edistävä työryhmä, jossa oli edustajia niin SLU:sta kuin sen jäsenjärjestöistäkin (Liite 2), eteni Piikkarit -työryhmän esitysten suunnassa:

erityisesti naisten ja tyttöjen johtajuuteen sekä naisten ja tyttöjen huomioimiseen määrärahaperusteista päätettäessä oli kiinnitettävä huomiota. (SLU 1995, 15-17).

SLU haki Opetusministeriöltä tukea tasa-arvotyöhön ensimmäisen kerran keväällä 1995 kaikkiaan kolmeen eri painopistealueeseen. Yhtenä painopistealueena oli liikuntajärjestöissä ja liikuntakulttuurin johtotehtävissä toimivien naisten johtajuuden tukeminen mentor -koulutuksen keinoin. Mentorointi on eräänlaista kummitoimintaa, jossa kokeneempi henkilö mentori ottaa ohjaukseensa valmennusta kaipaavan urakehityksessään eteenpäin pyrkivän henkilön aktorin auttaen ja tukien tätä työn ja elämän analysoinnissa ja valintojen tekemisessä. (Kurvinen 1999.)

Toisena painopistealueena oli nuorten naisten uudenlainen liikuntajohtajuus. Liikuntajärjestöt saattoivat hakea SLU:lta startti/toimintarahaa käynnistääkseen tai edistääkseen omassa lajissaan nuorten naisten /tyttöjen aktiivista osallistumista erilaisiin urheiluprojekteihin yhteistyössä Nuorten Akatemian kanssa. Nuorten Akatemia on nuorten kanssa toimivien järjestöjen yhteistyöverkosto. Sen tavoitteena on aktivoita nuoria mm. ohjaaja-, valmentaja- ja puheenjohtajatehtäviin oman harrastuksen ja koulun parissa. Tärkeänä tukimuotona on ns. tutorverkosto, joka perustuu tutor- eli tukihenkilökoulutukseen.

Kolmanneksi pyrittiin tasa-arvoisempaan liikuntakulttuuriin painottaen aluetoimintaa ja viestintää. Yhteistyö, koulutus ja verkostoituminen yli lajirajojen nähtiin tärkeänä edellytyksenä alueellisen tasa-arvotyön käynnistämässä liikunnan ja urheilun alueyhteisöissä.

Suomen Liikunnan ja Urheilun ensimmäinen strategia valmistui vuonna 1996. "Yhteinen maali -strategian mukaan SLU:lla on tavoitteena tasa-arvoinen liikuntakulttuuri, jossa kaikilla tytöillä ja pojilla, naisilla ja miehillä on

yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa, toimia ja päättää.” (“Yhteinen maali” 1998, 8.) Päämääränä on tasa-arvoinen liikuntakulttuuri, jossa tärkeään asemaan nousee modernin suomalaisen kansalaistoiminnan vahvistaminen. SLU:n yhteisiksi arvoiksi nousivat: “Elämänvoimaa liikunnasta ja urheilusta, yhteistyöllä liikkujan parhaaksi ja lähtökohtana paikallisuus”. Liikunta nähdään parhaimmillaan osana ihmisen rikasta ja monipuolista elämää, jossa yhteistyöllä ja yhdenvertaisilla sekä yksilöllisillä liikuntamahdollisuuksilla luodaan paremmat mahdollisuudet onnistumisen elämyksiin. Paikallisen yksikön hyvinvointi ja kyky vastata liikkuvan ihmisen muuttuviin tarpeisiin ja vaatimuksiin nousee yhdeksi tärkeimmistä tekijöistä. (SLU 1996,9).

Yhteinen maali -strategia oli lähtökohtana tasa-arvolain, Suomen hallituksen tasa-arvo-ohjelman ja liikuntalain ohella SLU:n yhdessä jäsenjärjestöjensä kanssa liikuntajärjestöjen sukupuolten välisen tasa-arvo-ohjelman laatimisessa vuosiksi 1998-2000. (SLU 1996, 9-12.) Tasa-arvo-ohjelman tavoitteena on yhteiskunnassa hyväksytyin toimintaperiaatteen mukaisesti saavuttaa 40 %:n sukupuoliedustus liikunnan ja urheilun päätöksentekoeleimissä. Resurssien (määrärahanjako), toiminnallisen ympäristön, koulutuksen ja tutkimuksen, viestinnän ja kansainvälisen yhteistyön suunnittelussa on pyrittävä huomioimaan tasa-arvokysymykset ja tasa-arvotyön seuranta on kehitettävä. (Tasa-arvo-ohjelma 1998, 10).

OPM on myöntänyt vuosina 1995-2000 Suomen Liikunnalle ja Urheilulle tukea kansallisten tasa-arvohankkeidensa toteuttamiseen 1 370 000 markkaa. (Kuvio 4, s.56). Tasa-arvotyötä on liikuntakulttuurissa tehty, mutta onko pysyviä muutoksia saatu aikaan liikunnan toimintakulttuurin tasolla? Tähän kysymyksen pyrin tutkimuksessani löytämään vastausta.

6 TUTKIMUKSENI

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää tasa-arvon toteutumista liikuntaorganisaatioissa ja -järjestöissä. Tutkimuksen lähtökohtina olivat naisten aseman tarkastelu suomalaisessa yhteiskunnassa ja liikuntakulttuurissa. Liikuntakulttuurissa tapahtuvat muutokset ovat sidoksissa muuhun yhteiskuntaelämään ja heijastavat siinä ilmeneviä arvoja ja asenteita. Historiallisen katsauksen kautta tavoitteeni olikin pyrkiä luomaan kehyksiä liikunnan tasa-arvotyön lähtökohdille.

6.1 Laadullista tutkimusta

Lähestyn tutkimusongelmaa kvalitatiivisesti. On olemassa ilmiö, josta ihmisillä on erilaisia käsityksiä ja joita tutkijana tutkin. Tutkimukseni ilmiönä ovat SLU:n tukemat liikunnan tasa-arvoprojektit ja niiden toteuttaminen, joita olen kartoittanut kyselemällä toimintaperiaatteista, arvokeskusteluista jne. (ks. Liite 1). Kvalitatiivinen tutkimus on omiaan sellaisten ilmiöiden tutkimuksessa, joiden perusta on tajunnassa ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tajunnalliset ilmiöt ovat olemassa merkityksinä ihmisen koetussa maailmassa, ja niillä on aina subjekti; ne ovat olemassa tietyn ihmisen kokemuksessa. (Perttula 1995, 40-47.)

Tutkimuskohteeni on rakenteeltaan tajunnallinen ja sosiaalisen todellisuuden ilmiö. Työssäni ihmisten erilaiset käsitykset ilmiöstä tulevat esiin erilaisina ratkaisuinä tasa-arvon edistämiseksi tehdyssä toiminnassa. Valitut toimintatavat ja -menetelmät kertovat ihmisten käsityksiä ja kokemuksia siitä, miten he näkevät tasa-arvon ja mahdollisuuden kehittää sitä. Tavoitteeni onkin kuvata

ilmiön laatua eikä niiden määrää. Tällöin etsin vastausta seuraavanlaisiin kysymyksiin:

- 1) Mitä toimintaa tapahtuu eli minkälaista tasa-arvotyötä tehdään?
- 2) Mitä toiminnat merkitsevät tekijöille eli mikä on tasa-arvotyössä mukana olevien henkilöiden suhde tasa-arvoon?
- 3) Miten tapahtumat jäsenyivät eli miten tasa-arvotyössä mukana olevat henkilöt pyrkivät tasa-arvon edistämiseen vaikuttamaan?
- 4) Missä yhteydessä kohde on systeemin tapahtumiin eli mitä tasa-arvo liikuntakulttuurissa on?

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijana minun on tiedostettava oma paikkani tutkimuskentässä. Arvosidonnaisuuden tiedostaminen tutkimusta ja haastatteluja tehdessä on erittäin tärkeää. Tutkijana oma arvomaailmani vaikuttaa minun näkemykseeni tutkittavasta ilmiöstä tai asiasta. (Syrjälä ym. 1994, 14 - 15; Eskola & Suoranta 1998, 211-215). Oma arvomaailmani heijastuu läpi koko työni ja tekemäni valinnat käytännön esimerkein kertovat omasta subjektiivisesta asenteestani liikuntakulttuuriin ja siinä esiintyvään tasa-arvoon ilmiönä.

Tutkimuksessani pyrin kuvaamaan, miten tasa-arvoprojektissa mukana olleet henkilöt ovat kokeneet järjestöjensä toimivan projektissa, josta minulla myös tutkijana on muodostunut käsitys. Molemmissa tapauksissa ilmiö poikkeaa siitä, mitä se todellisuudessa on. Niin projektivastaavien kuin minun käsitykseni ja arvostukseni tutkijana vaikuttavat siihen, miten ilmiö nähdään.

6.2 Tutkimustapani

Tutkimukseni perustuu näkemykseen, jonka mukaan liikuntaorganisaatioissa toimivat henkilöt ovat keskeisessä asemassa liikuntakulttuurin tasa-arvotyön toteuttajina. Toteuttaminen ei tarkoita sitä, että liikuntaorganisaatioissa työskentelevä olisi vain väline annetun tasa-arvoprojektihankkeen saattamisessa päätökseen. Tasa-arvotyön suunnittelussa ja koordinoimisessa mukana olevien henkilöiden käsitykset vaikuttavat toteutuvan projektin sisältöön ja muotoon, sekä muokkaavat tätä kautta mahdollisia pysyviä muutoksia toimintaympäristössä. Käytännössä tämä tarkoittaa arvojen ja asenteiden muuttumista organisaation ja laajemmin liikuntakulttuurin sisällä.

Tutkimustani voidaan pitää tapaustutkimuksena, vaikkakin alunperin tarkoitukseni oli tehdä ns. toimintatutkimusta pyrkien menemään kentälle ja avoimesti havainnoimaan tasa-arvon toteutumista liikuntakulttuurin "kentän" näkökulmasta. (Eskola & Suoranta 1998, 125-126; Grönfors 1982, 87). Käytännössä minulla oli mahdollisuus paria poikkeusta lukuun ottamatta haastatella vain projektin vastuuhenkilöitä ja nähdä toimintaa liiton tasolla. Projektit olivat pyörineet ruohonjuuritasolla ja projekteissa mukana olleita olisi ollut äärimmäisen hankala tavoittaa. Suurin osa heistä ei enää ollut mukana organisaatioiden toiminnassa.

Yin (1983, 23) määrittelee tapaustutkimuksen empiiriseksi tutkimukseksi, jossa monipuolisesti eri tavoin hankittuja tietoja käyttäen tutkitaan nykyistä ihmisen toimintaa tietyssä viitekehyksessä. Tapaustutkimukselle on luonteenomaista yksilöllistäminen, kokonaisvaltaisuus, monitieteisyys, luonnollisuus, vuorovaikutus, mukautuvaisuus ja arvosidonnaisuus. Tutkimuksen kohteina ovat sosiaalisen maailman inhimilliset merkitykset. Tapaustutkimuksessa tapauksella voidaan tarkoittaa ihmistä, ihmisjoukkoa, yhteisöä, laitosta tai jotakin tapahtumaa. Kiinnostuksen kohteena on tietyssä ympäristössä tapahtuva

käytännön toiminta, josta pyritään hankkimaan tietoa monin erilaisin tavoin lähtien haastatteluista ja dokumenttien keräämisestä aina selontekojen menetelmiin ja muistelutyöhön. (Syrjälä ym. 1994, 10, Eskola & Suoranta 1998, 85-137).

Tutkijana tapaustutkimusta tehdessäni tarkkailen liikuntakulttuurin luonnetta pyrkien selvittämään ja intensiivisesti analysoimaan tasa-arvoa ilmiönä liikuntakulttuurin sisällä. Keskityn liikuntaorganisaatioiden ja -järjestöjen tasa-arvohanketuen hakemusten ja raporttien sekä tasa-arvotukea saaneiden järjestöjen edustajien haastatteluiden analysoimiseen ja tulkintaan. Vuorovaikutus on ollut olennainen tekijä hankkiessani tutkittavaa aineistoa, koska tutkimus edellyttää myös luottamusta tutkijan ja tutkittavien välillä. Valitsemallani tutkimusotteella pyrin syventämään niin omaa kuin muiden tutkimukseen osallistuvien ymmärrystä tutkittavasta asiasta. (Syrjälä ym. 1994, 11 ja 15).

6.3 Tutkimusprosessini

Kvalitatiivisen tutkimuksen laatuvaatimukseen kuuluu se, että lukija saa käsityksen koko tutkimusprosessista. (Alasuutari 1994, 223-228, Eskola & Suoranta 1998, 251-253). Erityisesti aineiston tulkinta voi olla pitkä prosessi, ja aineiston ehdoilla eteneminen voi johtaa epätietoisuuteen siitä, miten aineiston kanssa olisi mielekästä edetä.

Laadullisen aineiston analyysit perinteisesti pohjautuvat yhtäläisyyksien ja samankaltaisuuksien etsimiseen pyrkien kuvailemaan, millaisia tutkimuskohteet ovat tai millaista toiminta on. Itse pyrin aineiston analyysissa aineistosta nousevien erojen ja moninaisuuden tulkintaan, jonka toivon johtavan

aineistolähtöisempään otteeseen. (Eskola & Suoranta 1998, 140). Aineisto toimii teoreettisen ajatteluni ja tulkintojeni lähtökohtana.

Käytössäni olleet hakemukset, toimintaraportit ja haastattelut eivät kerro todellisuudesta välittömästi. Ne ovat kiinni kulttuurissa, jossa ne ovat syntyneet. Tavoitteeni onkin päästä sisälle siihen sosiaaliseen toimintaan ja todellisuuden rakentamiseen tutkimusaineistoni tematisoinnin kautta. Mitä rajautuu tutkimuksen ulkopuolelle ja mistä tulee totta?

6.4 Hakemuksista ja raporteista teemahaastatteluun

Tutkimuskohteenani on vain tasa-arvorahaa hakeneet ja sitä saaneet järjestöt. Pois olen rajannut ne, jotka ovat tukea hakeneet, mutta eivät sitä saaneet. Myös ne järjestöt, jotka eivät ole tukea hakeneet, mutta silti tehneet tasa-arvotyötä omalla toiminta-alueellaan olen jättänyt tutkimukseni ulkopuolelle. Mielenkiintoni keskittyy tasa-arvoprojekteihin, jotka noin periaatteessa lähtevät samalta viivalta taustalla OPM:n ja SLU:n tasa-arvoprojektin tavoitteet.

Tutkimuksen perusjoukon muodostavat vuosina 1995-2000 SLU:n myöntämää tasa-arvotyöhön suunnattua projektirahaa saaneet 35 eri yhteisöä ja järjestöä. Tukea saaneiden joukossa on liikuntakulttuuriin sidoksissa olevia paikallisyhdistyksiä, aluejärjestöjä ja liittoja. (Liite 3) Välillisesti mukana on projektien kautta myös liikuntaseuroja ja -järjestöjä, jotka ovat kiinteästi olleet mukana projektin toteuttamisvaiheessa toimivina yksikköinä.

Tasa-arvoprojektien hakemukset, väliraportit sekä loppuraportit ovat olleet tutkimukseni perusmateriaalia. Niitä analysoimalla loin kuvan siitä, mitä tasa-arvoprojektit ovat käytännössä olleet ja mihin niillä ollaan pyritty.

Ongelmia raporttien vertailussa on tuottanut niiden ympärilyöreys. Hakemuksia ja raportteja verrattaessa tavoitteiden toteutuminen on jäänyt epäselväksi. Esimerkiksi Suomen Palloliiton tavoitteena oli saada 60 naista mukaan juhluvuoden tapahtumien suunnitteluun ja organisointiin. Raportissa toimintaa johti “kaksi nuorta, joiden apuna oli piireissä vastuuhenkilöt, jotka kokosivat seurojen nuoria järjestämään erilaisia tapahtumia.” Raporttien pohjalta ei siis voi sukupuolitavoitteen saavuttamista tarkastella. Toiset järjestöt eivät ole toimittaneet loppuraporttia, eivätkä antaneet toiminnastaan muuta selvitystä. Raporttien ympärilyöreys pakotti minut pohtimaan myös muiden tutkimusmenetelmien käyttöä syventääkseni näkemystäni kentällä tapahtuneesta todellisesta projektityöstä. Tällöin haastattelu nousi yhtenä vaihtoehtona esille.

Valitsin teemahaastattelun, koska en halunnut rajoittaa tutkittavien vastausmahdollisuuksia, kuten esimerkiksi survey-tutkimuksessa. Teemahaastattelun kysymykset ovat tyypiltään avoimia ja ne voidaan karkeasti jakaa kahteen luokkaan: tosiasiakysymyksiin ja mielipidekysymyksiin. Tosiasiakysymykset voidaan vielä jakaa julkisiin tietokysymyksiin ja yksityisiin tosiasiakysymyksiin. Mielipidekysymykset jakaantuvat arvostuksiin, asenteisiin ja tunteisiin. (Hirsjärvi & Hurme 1993, 44-45). Haastatteluni sisälsi erilaisia kysymystyyppejä: kuvauksia prosessin käynnistymisestä ja toiminnasta, mielipiteitä toiminnan onnistumisesta/ epäonnistumisesta, taustatietoa selvittäviä kysymyksiä organisaatiosta ja haastateltavasta. Teemahaastattelun kysymysrunko on liitteenä (Liite 1).

Esihaastattelin kysymysrunkoni mukaan kaksi lajiliittojen edustajaa, minkä jälkeen sovin haastatteluajat SLU:n tasa-arvoprojektirahaa saaneiden viiden järjestön edustajan kanssa. Haastateltavien yhteisöjen ja järjestöjen valitsemisen tein tietoisesti seuraavin kriteerein:

- järjestöjä eri tasoilta; seurataso, alue/piiritaso, laajempi verkosto
- iso/pieni järjestö/ organisaatio

- järjestöjä eri puolelta Suomea
- usein tukea saanut järjestö/kerran tukea saanut järjestö
- raportoidut projektit pidempikestoisia/lyhytkestoisia

Soitin ensin järjestöjen yhteyshenkilöille/projektivastaaville ja kysyin halukkuutta haastatteluihin. Tavoitteeni oli saada 3-5 projektivastaavaa lupautumaan haastateltaviksi siten, että voisin tehdä haastattelut kohtuullisessa ajassa itse kullakin paikkakunnalla. Etukäteen valitsemani haastateltavat suostuivat kaikki haastateltaviksi. Haastattelin viiden eri järjestön/yhteisön jäseniä heidän omilla paikkakunnillaan syys-marraskuun aikana 2000. Mukana olivat Oulun Liikunnaiset, Suomen Taidoliitto, Suomen Koripalloliitto, Lounais-Suomen Liikunta ja Kiffen Ladies Helsingistä.

Oulun Liikunnaiset on rekisteröitymätön yhdistys, jonka toiminta keskittyy Oulun seudulle, mutta verkostonsa kautta vaikuttaa valtakunnallisella tasolla. Suomen Taidoliitto edustaa pientä reilun tuhannen jäsenen liittoa. Taidon harrastajista 42 % on naisia. Miehet ovat vastanneet kuitenkin päätöksenteosta ja valmennuksesta. Tukea Taidoliitto on saanut projektilleen kerran. Suomen Koripalloliitto edustaa järjestöä, joka on saanut projekteilleen tukea useaan kertaan. Lajina koripallo on suosittu niin miesten kuin naistenkin joukossa. Harrastajista naisia on 38 %. Silti päätöksenteossa ja johtoasemissa on useammin mies kuin nainen. Lounais-Suomen Liikunta on valittu mukaan alueellisena organisaationa, jossa päätäntävalta on ollut vahvasti miesten käsissä. Johtavat toimihenkilöt ovat olleet myös yleisesti miehiä. Yhdentoista johtavan toimihenkilön joukossa oli vuonna 1999 vain yksi nainen. (SLU 1999, 8.) Tukea Lounais-Suomen Liikunnalle on myönnetty kaksi kertaa. Kiffen Ladies on mukana seuratason edustajana, joka on saanut tukea toiminnalleen yhden kerran.

Haastateltavani henkilöt ovat toimineet tasa-arvoprojektirahaa saaneiden yhteisöjen tai järjestöjen projektivastaavina tai olleet tiiviisti mukana projektin

toteutumisessa. Projektista vastaavalla henkilöllä oli oltava kokonaiskuva hankkeesta, sen tavoitteista ja päämääristä. Hän on ollut myös velvollinen raportoimaan toiminnasta SLU:n tasa-arvotyöryhmälle. Projektissa tiiviisti mukana olleilta henkilöiltä on mahdollisuus saada jonkinlaista kuvaa toiminnasta kentällä.

Oulun Liikunnaisia, Koripalloliiton naiskoripallopäällikköä haastattelin järjestöjen toimintaympäristössä, jolloin pääsin havainnoimaan toimintaa myös hiukan käytännössä. Taidoliiton hallituksen edustajaa haastattelin Järvenpäässä, jossa tämä itse harrasti taidoa. Lounais-Suomen ainoa johtavaa naistoimihenkilöä ja projektivastaavaa kävin haastattelemassa tämän kotona, koska tämä oli työstään vanhempainlomalla. Kiffenin hallituksen puheenjohtajaa haastattelin SLU:n tiloissa johtuen haastateltavan ja omien aikataulujen yhteensovittamisen ongelmasta. Haastattelut otin nauhalle siltä osin, kun kysymykset liittyivät tasa-arvoprojektiin. Haastateltavien henkilö- ja taustatiedot kirjoitin ylös jo ennen haastattelua. Tarvittavia tietoja olin saanut jo järjestöjen kotisivuilta ja pyytämistäni järjestöjen toimintakertomuksista..

Haastattelut sujuivat pääasiassa leppoisissa tunnelmissa: sain mielestäni avoimia ja rehellisiä vastauksia. Ensimmäistä haastatteluani jännitin itse, mutta mahdollisuus seurata Liikunnaisten toimintaa käytännössä (kokous) ennen haastattelua poisti pahimmat kipsit. Oulun liikunnaisten kokouksessa ja Taidoliiton haastattelujen yhteydessä minulla oli mahdollisuus kysellä myös muilta yhteisön jäseniltä tasa-arvoprojektiin liittyvistä asioista. Koripalloliitossa vastaava henkilö oli vaihtunut, mutta haastateltava oli itse ollut mukana projektin toiminnassa aikaisemmin, joten hän tiesi omasta näkökulmastaan projektista. Kävin tämän lisäksi haastattelemassa pikaisesti aikaisempaa projektivastaavaa, mutta koska en ollut erikseen sopinut aikaa, oli keskustelu lyhyt ja projektien käytännön toteutumiseen keskittyvä. Haastateltavat olivat Koripalloliiton henkilöä lukuun ottamatta varanneet aikansa haastattelua varten ja keskittyivät kyseessä olevaan asiaan.

Haastattelut kestivät keskimäärin yhden tunnin ja sujuivat rennosti huolimatta siitä, että nauhoitin keskustelut. En orjallisesti noudattanut haastattelurunkoni järjestystä vaan pyrin mahdollisimman luonnolliseen haastattelutilanteeseen johdattaen keskustelua eteenpäin siinä järjestyksessä, kun asiat esille tulivat. Lopuksi pyrin vielä tarkistamaan, että olin kaikkiin haluamiini kysymyksiin saanut vastaukset. Sovimme myös, että tarvittaessa voin ottaa yhteyttä haastateltaviin joko puhelimitse tai sähköpostitse, jos kaipasin johonkin kohtaan vielä lisätarkennusta tai selvennystä. Kaikki haastateltavani antoivat myös luvan käyttää järjestönsä nimeä tutkimuksessa.

Nauhoitin haastattelut ja purin ne paperille sitä mukaa, kun sain haastattelut tehtyä. Tällöin pystyin tarkentamaan tai lisäämään apukysymyksiä halutun tiedon saamiseksi seuraavissa haastatteluissa. Lähetin puretut haastattelut haastateltavien luettaviksi sähköpostitse. Näin heillä oli mahdollisuus tarkistaa sanomansa ja tehdä mahdolliset täydennykset tai korjaukset. Haastateltavat hyväksyivät haastattelut sellaisenaan. Haastatteluista kertyi yhteensä 49 sivua. Haastattelut ovat järjestöjen nimen mukaan aakkosjärjestyksessä omassa kansiossaan, joka on hallussani.

6.5 Tulkinnastani

Laadullisen tutkimuksen ongelmallisin vaihe Eskolan ja Suorannan (1998, 147) mukaan on tulkintojen tekeminen. Omalla kohdallani tämä pitää täysin paikkansa! Laadullinen tutkimus antaa minulle vapaat kädet valita oma työskentelymallini, mutta samalla se luo tuskaa valintojen runsaudesta johtuen.

Tutkijana paineita luo myös toteamus siitä, että tulkintojen hedelmällisyys ja osuvuus on kiinni tutkijan tieteellisestä mielikuvituksesta (Eskola & Suoranta

1998,147) Sulkusen ja Kekäläisen (1992, 18 - 19) ennustamalla harharetkillä taidan olla vieläkin. Aluksi aineistoa lukiessa ahdisti ajatus siitä, että tästä aineistosta ei saa mitään irti. Ja mitä enemmän luki, sen ahdistavammaksi olo kävi. Tie näytti nousevan pystyyn. Jotenkin yritin räpiköidä eteen päin. Heräsi hirveä halu kehittää kaiken kattavia yleistyksiä aineistoni tulkinnaksi. Sitten oltiinkin umpikujassa. Ainut hyvä puoli tässä räpiköinnissä oli se, että oma aineisto tuli erittäin tutuksi.

Laadullista tietoa tavoitellessaan tutkijan kannattaa pyrkiä tutkimushenkilöittensä ilmaisujen käsittelyyn mahdollisimman laajoina kokonaisuuksina. Tavoitteeni olikin löytää raporttien ja haastattelujen ilmaisuista niiden todellinen merkitys. Ilmaisun merkitykseen vaikuttaa niin ilmaisun tekijä (tutkimushenkilö) kuin tulkitsija (tutkija). Tutkija ymmärtää ilmaisun merkityksen oman asiantuntemuksensa ja henkilökohtaisen arvottamisensa kautta. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 1997, 160-161.) Toisinaan oli vaikea erottaa omasta mielestä tärkeitä ja mielenkiintoisia vastauksia aineistosta itsestään esiin nousseista teemoista. Raporttien ja haastattelujen kuvaukset nousevat tilanteesta, mutta ovat samalla myös luomassa sitä. Se mitä ihminen sanoo on siis sidottava siihen kontekstiin, mihin sanominen kuuluu (Peräkylä 1990, 149 - 150). Raportteja kirjoittaessaan haastattelutilanteessa haastateltava tekee asiasta oman tulkintansa. Oma työni ei ole tämän ns. ensimmäisen asteen tulkinnan jäljentämistä, vaan tulkitsen edelleen haastateltavien vastauksia ja omia tulkintojani niistä koko ajan työn edetessä antaen samalla haastateltavan tulkinnalle uusia merkityksiä. (Eskola & Suoranta 1998, 149).

Tulkintani etenevät induktiivisesta deduktiiviseen. Yksityistapaus on merkki yleisestä. Ilmiöön liittyvien syvempien merkitysten löytämiseksi etenen yksittäisestä ilmiöstä ja sen havainnoinnista tematisointiin ja tulkintaan. Nostin aineistosta esiin sen sisältämiä keskeisiä aiheita ja muodostin teemakortiston

näiden pohjalta. Tutkimusongelmaa valaisevia teemoja alkoi löytyä ja pääsin niiden esiintyvyyttä ja ilmenemistä arvioimaan.

6.6 Tutkimukseni luotettavuudesta

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden lähtökohtana voidaan pitää tutkittavan ilmiön perusrakenteen ja tutkimusmenetelmien vastaavuutta. Eskola ja Suoranta (1998, 213-214) kuvaavat tätä realistisena luotettavuusnäkemysnä. Oikean lähestymistavan löytäminen ei ollut itsestään selvää. Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on tutkijan oma subjektiviteetti ja sen myöntäminen. (Eskola & Suoranta 1998, 211). Kvalitatiivista tutkimusta tehdessäni olen joutunut jatkuvasti pohtimaan tekemiäni ratkaisuja sekä ottamaan kantaa analyysimenetelmiini ja työn luotettavuuteen, johon vaikuttavat aineiston painopistealueiden löytyminen ja turhien yksityiskohtien karsiminen. Laadullisen aineiston ja siitä analysoinnin ja tulkinnan avulla löydettyjen merkitysten luotettavuus riippuu siitä, miten ne vastaavat haastateltujen henkilöiden ja raportojien ilmaisuissaan tarkoittamia merkityksiä ja missä määrin ne vastaavat teoreettisia lähtökohtia. (Alasuutari 1994, 122.) Keskeisiksi tekijöiksi nousevat ne tulkinnat, jotka aineistosta teen.

Laadullisen tiedon luotettavuudessa on kyse tulkintojen validiteetista. (Eskola & Suoranta 1998, 211-215.) Tutkimukseni raportointiin pyrin liittämään haastateltujeni ilmaisuja sekä väli- ja loppuraporteissa mainittuja ilmaisuja selventääkseni tulkintoja haastateltavieni ilmaisuista. Aineistoa tarkasteltaessa validiteetti merkitsee aitoutta: aineisto on aitoa, kun tutkimushenkilöt puhuivat tai muuten ilmaisivat itseään samasta asiasta kun tutkijana oletin. Tämän lisäksi aineiston on oltava relevanttia ongelmanasettelun taustana olevien teoreettisten käsitteiden suhteen. (Syrjälä, L., ym. 1994, 129.) . Oma tulkinnallinen

viitekehysten sisältää käsitteenä tasa-arvon, joka itsessään on laaja ja sisällöltään jatkuvasti elävä; aikaansa sidottu.

Laadullisen tutkimuksen laatukriteereiksi voidaan katsoa kuuluvan myös tutkimusprosessin johdonmukaisuus. Tutkittavan ilmiön perusrakenteen, tutkimuksen aineistonhankintatavan, teoreettisen lähestymistavan, analyysimenetelmän ja tutkimuksen raportointitavan tulee olla loogisesti yhteydessä toisiinsa. (Perttula 1995, 43-44). Kvalitatiivinen tutkimusprosessi etenee tutkimusaineiston ehdoilla, minkä tulee näkyä. Kaikissa tutkimusprosessin vaiheissa tutkijana olen pyrkinyt perustelemaan tutkimukselliset valintani antaen lukijoille mahdollisuuden tutkimusprosessin kulun ja kokonaisuuden hahmottamiseen. Tällä tarkoitan tutkimusprosessin reflektointia ja reflektoinnin kuvausta. Kvalitatiivinen tutkimusprosessi etenee tutkimusaineiston ehdoilla, minkä tulee näkyä. Tutkijana olen tajunnallisena olentona tutkimustyöni subjekti. Tehtäväni on reflektoida, analysoida ja raportoida sen merkitys tutkimuksen eri vaiheissa. (Eskola & Suoranta 1998, 211.)

Tuloksissa esittelen hakemusten, raporttien ja haastattelumateriaalin löydöksiä teemoittelun kautta. Taustalla on ajatus siitä, että hakemuksista, raporteista ja haastatteluista nousee esiin sellaisia elementtejä, jotka kuvaavat eri yhteisöissä ja järjestöissä tasa-arvoprojekteihin osallistuneiden käsityksiä tasa-arvon käsitteestä ja niistä toimenpiteistä, joilla tasa-arvoa on pyritty edistämään. Hakemusten, raporttien ja haastateltavien joitakin ilmauksia oli vaikeata luokitella pelkästään yhden teeman alle vaan ne saattoivat sopia useaan yhtä aikaa. Esimerkiksi kouluttautuminen ja kouluttaminen voivat kuulua organisaatiosta riippuen henkilöiden verkostoitumiseen tai toimintakulttuuriin tai molempiin. Tärkeämpää kuin ilmiön sijoittaminen tietyn teeman alle on se, mitä sanotaan. Toisin sanoen kaikki teemat ovat sidoksissa toisiinsa. Mukana olevien henkilöiden persoonallisuus, tapa työskennellä, motivaatio,

koulutustausta, sosiaalinen vuorovaikutus, ihmissuhdeverkostot ja toimintaympäristö mm. vaikuttavat siihen, miten asioita tehdään ja mitkä ovat mahdollisuudet niitä tehdessä.

7 TULOKSIA

Tässä luvussa esittelen aluksi projekteja tyypillisine piirteineen. Sen jälkeen tarkastelen tasa-arvokäsitystä aineistosta esiin nousseiden teemojen kautta. Luvussa 8 olen kirjoittanut dialogin onnistuneesta ja epäonnistuneesta projektista.

7.1 Projektien tyypillisiä piirteitä

Opetusministeriö myönsi vuosina 1995-2001 tasa-arvotyöhön käytettävää tukea Suomen Liikunnalle ja Urheilulle kaikkiaan 1 370 000 markkaa (230 417 €), joista paikallisen ja alueellisen toiminnan kehittämiseen käytettiin 621 000 markkaa (104 445 €). Vuonna 1995 tuen suuruus oli 180 000 markkaa (30 274 €), joka jaettiin kolmen hankkeen kesken. Tuesta käytettiin Mentor -ohjelmaan 25 000 markkaa (4 205 €). Nuorten naisten uudenlaiseen liikuntajohtajuuteen jaettiin tukea 85 000 markkaa (14 296 €) ja alueellisen toiminnan kehittämiseen naiset huomioon ottaen 40 000 markkaa (6 728 €). Tähän liitettiin myös tasa-arvotyön kehittämisen muusta toiminnasta aiheutuvien kulujen tukeminen 30 000 markkaa (5 046€).

Vuonna 1996 Opetusministeriön myöntämä tuki tasa-arvoa edistävään työhön oli noussut 200 000 markkaan (33 638 €), (Mentor -toimintaan 40 000 markkaa, painopistealueiden mukaisiin hanketukiin 120 000 markkaa (20 183 €) ja

viestintään, muuhun toimintaan ja hallintokuluihin 40 000 markkaa (6 728 €). Tuesta käytettiin 75 000 markkaa (12 614 €) Mentor -toimintaan, viestintään, hallintokuluihin ja muuhun toimintaan. 125 000 markkaa (21 023 €) suunnattiin painopistealueiden mukaisesti paikallisten hankkeiden tukemiseen. Alueellista toimintaa ei enää tuettu erillisenä kohteena vaan tukea haettiin yhteisestä 125 000 markan potista. Painopistealueina olivat tyttöjen ja naisten liikuntajohtajuutta tukevat hankkeet ja viestintä. (SLU 1997).

Vuonna 1997 Opetusministeriön myöntämän tuen suuruus tasa-arvohankkeille oli jälleen noussut ja oli nyt 300 000 markkaa (50 456 €). Tästä suunnattiin 130 000 markkaa (21 864 €) paikallisten hankkeiden tukemiseen ja loput 170 000 markkaa (28 592 €) hallinto- ym. kuluihin ja Mentor -toimintaan. Paikallisen hanketuen saannin painopistealueina olivat edelleen tyttöjen ja naisten liikuntajohtajuutta tukevat projektit ja viestintä.

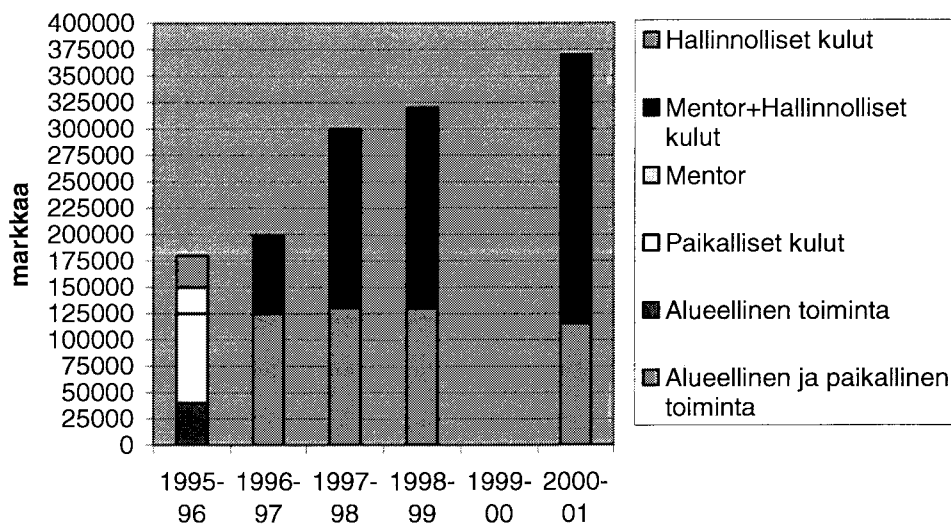
Liikuntakulttuurin tasa-arvotyö eteni vuonna 1998 Opetusministeriön Piikkarit -työryhmän ja Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n varsinaisten kokousten linjausten pohjalta. Opetusministeriö myönsi SLU:lle kansalliseen tasa-arvotyöhön tällöin 320 000 markkaa (53 820 €), josta Mentor -toimintaan ja hallintokuluihin käytettiin 190 000 markkaa (31 956 €). SLU julisti haettavaksi projektitukea liikunnan ja urheilun tasa-arvoa edistäviin painopisteen mukaisesti hankkeisiin liikuntajärjestöissä yhteensä 130 000 markkaa (21 864 €). Hakemusten painopistealueena vuonna 1998 oli Paikalliset, alueelliset ja valtakunnalliset tyttöjen ja naisten liikuntajohtajuutta tukevat hankkeet.

Vuonna 1999 OPM ei jakanut tukea SLU:n tasa-arvotoimintaan huolimatta siitä, että SLU oli tukea ajallaan anonut. Selvää syytä tähän ei oltu OPM:n puolelta ilmoitettu. Asiaan on saattanut vaikuttaa samaan aikaan tapahtuneet OPM:n työkuvien muutokset. Aikaisemmin tasa-arvoprojekteista vastannut OPM:n virkamies oli vaihtanut työpaikkaa ja uutta vastuuhenkilöä ei tähän projektiin oltu nimetty. Toisaalta työkuvien muutoksen yhteydessä oli OPM:ssä herännyt

keskustelua tasa-arvoprojektien tukemisen ja seurannan uudelleen järjestämisestä. Tähän asti SLU oli anonut tukea toimintaan OPM:ltä, joka oli valtuuttanut SLU:n hallituksen päättämään tuen saajat SLU:n tasa-arvotyöryhmän ehdotusten pohjalta. SLU:n tasa-arvopäällikkö oli huolehtinut toiminnan seurannasta ja raportoinut sitten OPM:ään. Jatkossa OPM halusi itse päättää tuen saajista SLU:n tasa-arvotyöryhmän ehdotusten pohjalta ja vaati toimintaraportit itselleen. (OPM 2000).

Vuonna 2000 SLU sai jaettavakseen tähän työhön suurimman summan 370 000 markkaa (62 230 €), mutta hakijoita oli nyt aikaisempia vuosia vähemmän. Yhtenä tekijänä oli varmasti vaikuttanut "välivuosi" rahan jakamisessa. Tuen saajien seula oli myös tiukentunut. Hakemukset käytiin entistä tarkemmin läpi ja osallistuvilta järjestöiltä odotettiin selviä konkreettisia tavoitteita. Paikallisiin, alueellisiin ja valtakunnallisiin tyttöjen ja naisten liikuntajohtajuutta tukeviin hankkeisiin budjetoidun 130 000 markan sijasta jaettiin 116 000 markkaa (19 510 €). Lopputuki käytettiin hallinnollisiin kuluihin ja mentor -toimintaan.

Huolimatta siitä, että OPM:n myöntämä tuki SLU:n tasa-arvohankkeisiin oli vuosi vuodelta kasvanut, ei rahaa itse projekteihin kuitenkaan oltu suunnattu aikaisempia vuosia enempää. Oman työni tarkastelun kohteina olleita paikallisia ja alueellisia tasa-arvoprojekteja oli vuosittain tuettu keskimäärin 125 000 markalla (yhteensä tukea 621 000 markkaa (104 445 €)). Hallinnollisten kulujen kasvamisesta päätellen SLU on vuodesta 1997 alkanut maksaa palkkaa vähintään yhdelle henkilölle tasa-arvotyöstä. Mielenkiintoista oli huomata, että SLU:n omasta budjetista tähän toimintaan käytettiin vuosittain 0 markkaa. Tasa-arvoprojektia pyöritettiin siis kokonaan OPM:n myöntämän erillismäärärahan varassa, eikä sitä sisällytetty SLU:n normaaliin budjettiin. (Huotari 2002). Tästä huolimatta jäsenjärjestöiltä odotettiin korvamerkittyä rahaa omasta budjetista tasa-arvohankkeiden toiminnan toteuttamiseen.

KUVIO 4. Opetusministeriön myöntämä tuki SLU:n kansalliseen tasa-arvotoimintaan vuosina 1995-2001

Järjestöt hakivat tukea tyypillisesti yhden kerran. Kolme järjestöä kerran tukea saaneista oli hakenut sitä useamman kerran. Useammin tukea hakeneista järjestöistä kahdeksan oli saanut tukea vähintään kolme kertaa. Näistä järjestöistä kaikki lukuun ottamatta Salibandyliittoa ja Palloliittoa löytyvät järjestöjen joukosta, joissa vähintään 35 % harrastajista on jo naisia. (kts.kuvio 1, s.29). Palloliiton ja Salibandyliiton yhtenä päätavoitteista viimeisten neljän vuoden aikana on ollut kasvattaa ennen kaikkea tyttöjen ja naisten harrastajamääriä. Mielenkiintoista on, että juuri näitä naisharrastajamäärältään korkeimpia tai niihin pyrkiviä on tuettu useaan kertaan. Toisaalta nämä järjestöt ovat olleet aktiivisia tuen hakijoita. Kuitenkaan naisten osuus järjestöjen hallituksissa ei ole muuttunut projektivuosien aikana huolimatta siitä, että se on ollut yhtenä tavoitteena projekteissa. (Heinonen & Puskala 1999)

Tutkimukseni kannalta on huomionarvoista myös se, että tasa-arvoprojekteissa mukana olevien järjestöjen edustajia löytyy aktiivisina myös SLU:n

vaikuttavista työ- ja toimintaryhmistä. Suomen Liikunnan ja Urheilun tasa-arvo-työryhmään kuuluvista jäsenjärjestöjen edustajista kaikki tulevat järjestöistä, jotka ovat pääasiassa tukea saaneet. (Liite 2) Eikö tasa-arvo asiana ole ajanut itseään läpi muissa kuin tasa-arvoasiain kehittymisestä vastaavan työryhmän jäsenten edustamissa järjestöissä? Vai ovatko näiden jäsenjärjestöjen edustajat osanneet hakea tukea oikeanlaisin perustein?

Paikallisten tukien jakamisen tavoitteena oli nuorten naisten ja tyttöjen aktivoiminen erilaisiin urheilun projekteihin Nuorten Akatemian kautta. Liikuntajärjestö tai -yhteisö saattoi saada startti/toimintarahaa käynnistääkseen ja edistääkseen omassa lajissa Nuorten Akatemian toimintaa, joka kohdistuu tyttöihin ja nuoriin naisiin. Seuraavina vuosina tuen myöntämisperusteissa tavoitteeksi määriteltiin myös ”vanhojen hyvien hankkeiden etenemisen varmistaminen tarkoituksena tukea monipuolista tasa-arvotoimintaa. (SLU 1997). Aluejärjestöjen tuen kriteerit olivat samansuuntaiset. Yhteistyö, koulutus ja verkostoituminen yli lajirajojen nähtiin tärkeänä edellytyksenä. Projektiraha oli tarkoitettu alle 29-vuotiaiden naisten toteuttamien projektien tukemiseen urheiluseuroissa, alueiden tasolla tai lajin omissa tapahtumissa. Rahallisen tukemisen tavoitteena oli toimia kannustimena ja luoda edellytyksiä projektien toteutumiselle. Tuen ulkopuolelle jäivät järjestöt, joiden toiminnan painopistealueina oli itse lajin harrastaminen ja siinä tyttöjen ja naisten määrän lisääminen. Myös projektit, joissa tavoitteena oli koulutuksen ja tuen keskittäminen niille naisille, jotka jo toimivat urheiluseurojen johtotehtävissä, jätettiin tuen ulkopuolelle.

Järjestöiltä vaadittiin suunnitelmaa, miten omassa lajissa toiminta aiotaan käynnistää ja paljonko tyttöjä arvioidaan saatavan mukaan. Myös järjestöille, joilla ko. toiminta oli jo käynnissä annettiin mahdollisuus hakea tukea. Tällöin edellytettiin toimintakertomusta, miten omassa lajissa oli jo asian suhteen toimittu ja minkälaisia tuloksia saatu aikaan sekä suunnitelma jatkotoimenpiteistä. Tukea saaneiden liittojen ja alueiden velvollisuus oli

raportoida toiminnasta SLU:n tasa-arvotyöryhmälle. Raporteista tuli ilmetä saadun tuen käyttö ja pohdinta toiminnan onnistumisesta. Projektien onnistumisen kriteereitä ei asetettu SLU:n eikä OPM:n taholta, vaan vastuu projektien arvioinnista jätettiin järjestöille itselleen.

Raporttien laajuus vaihteli kolmesta tekstirivistä kymmenien sivujen pituisiin selvityksiin tapahtuneesta toiminnasta. Vuoden 1996-1997 raporteja ei ole. Yhtenä selityksenä raporttien puuttumiseen voidaan nähdä SLU:n tasa-arvotyön vastuuhenkilön siirtymistä toiseen toimenkuvaan. Myös saman vuoden tukien alkuperäisten hakemusten puuttuminen puhuisi sen puolesta, että mapillinen tasa-arvotyöhön liittyviä papereita olisi joutunut väärään paikkaan muutosten pyönteissä. Loppuraporttien saaminen on voinut jäädä myös toteutumatta vastuuhenkilön vaihtuessa. Vuoden hakemusten yhteenvedosta ilmeni kuitenkin, kenelle ja minkälaisiin projekteihin tukea oli myönnetty. Toiminnan tavoitteiden toteutumisen arviointi on kuitenkin mahdotonta ilman raporteja. Muilta vuosilta raportit löytyvät viittä järjestöä lukuun ottamatta.

Painopistealueiksi suunnitelmissa nousivat liikuntakulttuurin alueella toimivien naisten aseman ja asiantuntemuksen kartoitus, verkostoituminen ja koulutus. Tärkeänä nähtiin naisten itsetunnon kohottaminen oman tekemisen kautta tukea antamalla. Alueellisissa järjestöissä tavoitteina olivat myös alueellisen kehitysohjelman rakentaminen, paremman julkisuuden saavuttaminen ja verkostoituminen. Koulutus piti sisällään niin tutorien koulutuksen, joiden tehtävänä oli ohjata ja tukea tyttöjen ja nuorten järjestämiä tilaisuuksia ja tapahtumia lajin parissa, kuin mukaan saatujen uusien nuortenkin koulutuksen.

Järjestöissä tasa-arvoprojektien toiminta konkretisoitui nuorten järjestämiin tai nuorille suunnattuihin kursseihin, tapahtumiin, luentoihin, koulutustilaisuuksiin, seminaareihin, juhliin ja /tai leireihin. Raporteista ei ilmene, kummasta sukupuolesta on kyse. Raporttien sisältö oli esimerkin mukaista: *”Maaliskuussa koulutettiin kaksi Tutor-kouluttajaa ja toukokuussa nuorilla oli oma*

suunnittelupalaveri leiristä. Tilaisuuteen osallistui 28 nuorta. Kesäkuussa 33 nuorta toteutti leirin.” (Varsinais-Suomen Pesis ry 1999.)

Projekteissa mukana olleiden naisten ja tyttöjen sijoittuminen projektin jälkeen järjestön toimintaan ilmeni vain yhdestä loppuraportista: ”*Kurssille osallistuneista kaksi naista lähti mukaan Kummiohjelmaan ja naisryhmään ja toimivat nyt oto-kursseilla kouluttajina. Toinen on naistyöryhmän puheenjohtaja ja toinen Kummiohjelman johdossa.*” (Suomen Invalidiliitto 1999.) Jatkuvuuden huomioiminen oli jäänyt selvästi puolitiehen myös ”vanhojen hyvien projektien” kohdalla. Liikunnaisten prosessia lukuun ottamatta projektit kolme tai neljä kertaa tukea saaneissa järjestöissä olivat vain vuoden mittaisia. Uusi tukivuosi aloitti aina myös uuden projektin.

7.2 Tuumasta teemaan

Tutkimuksen viideksi eri teemaksi raportti- ja haastatteluaineistosta nousivat sitoutuminen / sitouttaminen, toimintakulttuuri, verkostoituminen, projekti / prosessi ja henkilöityminen. Teemat eivät sulje toisiaan pois vaan päinvastoin luovat luurankoa eri organisaatioissa tehdylle tasa-arvotyölle. Teemojen sisältö on määräytynyt paljolti samojen tekijöiden kautta. Ratkaisun olen tehnyt tietoisesti pyrkiessäni pääsemään pintaa syvemmälle tässä sukupuolisen tasa-arvon monisyisessä edistämistyössä. Jokaisen teeman alle löytyi niin toiminnan tai sen osa-alueen onnistumista vahvistavia kuin heikentäviäkin tekijöitä.

7.2.1 Tasa-arvon edistäminen sitoutumista vai sitouttamista?

Projektien konkreettiselle toteutumiselle järjestöissä oli tärkeää saada kaikki asianosaiset tavoittelemaan yhteisiä päämääriä. Käytännössä sitouttaminen koettiin ongelmaksi: *”Tavoitteena oli, että jokaisesta Seurasta olisi 2-4 osallistujaa, jotta asiat etenisivät seuroissa. Kuudesta seurasta on ollut edustajia mukana. Henkilökohtaista kehittymistä on tapahtunut. Kaikki eivät kuitenkaan tehneet seurakohtaisia etätehtäviä ja liitonkin vetäytyttyä pois rahoituksesta on viimeinen jakso jouduttu siirtämään.”* (Varsinais-Suomen Pesis ry 1999.)

Projekteihin haettiin aktiivisia ja energisiä toimijoita. Silti osa projekteista jäi toteutumatta tai tavoitteisiin ei päästy. Haastatteluissa nousivat ennen kaikkea esille arvo- ja asennekeskustelut, joita haastateltavat pitivät lähtökohtina tasa-arvoasian eteenpäin viemiselle ja tavoitteiden asettamiselle. Ne loivat ennen kaikkea pohjaa myös tasa-arvotyöhön sitoutumiselle. *”Vajaa vuosi meni siihen, kun me mietittiin, miks me halutaan olla olemassa. Meillä oli tälläisiä arvoja ja ruvettiin keskustelemaan ja mä kattoin, että munkin paikka on tässä. Jokaisella on oma paikkansa siinä (liikuntakulttuurissa).”* (Postareff 2000.)

Kuitenkin arvo- ja asenneilmastoa oli kartoitettu vain muutaman projektin yhteydessä ja se oli pääsääntöisesti tapahtunut naisporukalla. *”Miesten soraäänät”* haluttiin jättää ulkopuolelle. Naiset halusivat mahdollisuuden vapaasti keskenään keskustella heitä askarruttavista liikuntakulttuurissa ilmenevistä epäkohdista, joita *”miehet ei kuitenkaan ymmärrä”*. Sukupuolten väliseen tasa-arvoiseen ja vastavuoroiseen suhteeseen on vielä matkaa. Vastaukset tukivat näkemystä vuorovaikutussuhteissa vallitsevasta hierarkkisuuudesta ja dominoinnista. (OPM 1995, 10.) Naiset eivät halunneet kuulla miesten näkökulmaa asiasta, jonka he otaksuivat olevan vastakohtainen suhteessa omaan kantaansa. Toisaalta nämä kommentit osoittavat edelleen

maskuliinisten arvojen hyvinvoinnista liikuntakulttuurin kentällä. Naisilla on varaa ja uskallusta ajatella eri tavalla vain naisporukassa, jossa he saavat tukea toinen toisiltaan ja vahvistusta näkemyksilleen.

Tasa-arvon toteuttamiseen tarvitaan niin miehiä kuin naisiakin. SLU:n tavoitteisiin tasa-arvon edistämiseksi on kirjattu yhteistyö miesten kanssa. (SLU 1998.) Käytännön toiminnassa tähän tavoitteeseen tuntuu olevan vielä matkaa. Yhtenä selityksenä tasa-arvon hitaaseen edistymiseen liikuntakulttuurissa voidaan nähdä miesten jättäminen keskustelujen ulkopuolelle, joka itsessään on kasvattanut mahdollista muutosvastarintaa ja omalta osaltaan vaikeuttanut miesten sitoutumista ja sitouttamista tasa-arvokysymyksiin.

Naiset olivat kaikissa tasa-arvoprojekteissa vastuullisina henkilöinä joko niin, että he olivat alunperin aiheesta kiinnostuneet. Toinen yhtä tyypillinen tapa oli organisaation johdon tehtävän delegointi jollekin organisaationsa naishenkilölle. *”No sitten oli Jari, meidän seuran puheenjohtaja ja Joni, valmentaja. Ne suunnitteli koko jutun ja sano mulle, että näin on suunniteltu. Mä sanoin, että hyvä. Ne teki suunnitelman ja mä sitten yritin toteuttaa sen.”* (Veijonen 2000.)

Tapahtuipa toiminta millä tasolla tahansa, oli projektiin osallistuvia hankala saada mukaan aktiivisen ydinjoukon ulkopuolelta, puhumattakaan liikuntakulttuurin ulkopuolelta. Yhtenä syynä voidaan pitää leimautumisen pelkoa. Esimerkiksi Ringetteliiton tavoitteena ollut naisfoorumien järjestäminen kaatui mukaan pyydettyjen yhteiskunnan eri alueilla toimivien menestyvien naisten kieltäytymiseen. He pelkäsivät tulevansa leimatuiksi yhden asian naisiksi omalla toimialallaan. (Ringetteliitto 1998.) Herääkin kysymys, nähdäänkö naisten tasa-arvotyö kielteisenä asiana? Tai turhana. Naiset, jotka ovat päässeet haluamiinsa päämääriin miesten mallintamalla pelisäännöillä voivat nähdä tarpeettomana tai jopa uhkana pyrkimykset tuoda pehmeämpiä arvoja ja asenteita heidän oppimiinsa koviin toimintamalleihin. Toisaalta myös

saavutettu erityisasema ”miesten maailmassa ” voi olla erinomainen etukortti niille harvoille naisille, jotka lasikatot ovat pystyneet murtamaan.

7.2.2 Tasa-arvon toimintakulttuuri

Tasa-arvoasian eteenpäin viemiseksi monissa järjestöissä järjestettiin erilaisia tapahtumia. Jaoin tapahtumat seminaareihin, juhliin, keskustelutilaisuuksiin, erilaisiin teemapäiviin ja luentoihin. Yhtenä tavoitteena oli herättää keskustelua tasa-arvoasioista. Myös toiminta- ja vaikuttamismallien pohtiminen nousivat vahvasti esille. Tapahtumien järjestäminen oli osa nuorten naisten / tyttöjen koulutusta liikunnan kentän toimijoiksi. Projektien toteuttamisella pyrittiin vaikuttamaan yksilötasolla siihen, että projektin toteuttajat saisivat itseluottamusta ja kokemusta toimia liikunnan kentällä aktiivisina vaikuttajina. Tapahtumat oli suunnattu lähes poikkeuksetta naisille ja tytöille. Toiminnalla pyrittiin aktivoimaan myös liikkujien tasolla tasa-arvoisempaan liikuntakulttuuriin suuntautumista ja luoda näin osallistumismahdollisuuksia.

Osa tapahtumista oli suunnattu liikuntajärjestöjen vaikuttajille ja muille liikunnan kanssa tekemisissä oleville yhteiskunnan tahoille. Tavoitteena oli ennen kaikkea herättää keskustelua liikuntakulttuurin maskuliinisuudesta ja pohtia mahdollisuuksia tasa-arvoisemman liikuntakulttuurin luomiselle.

Yhtenä tärkeimmistä toimintamuodoista voidaan nähdä kouluttaminen tai kouluttautuminen sekä taustatuen turvaaminen tutoroinnin kautta. Nuorille naisille ja tytöille pyrittiin järjestämään tilaisuuksia, joissa he saattoivat kehittää omia projektejaan oman lajinsa parissa jatkuvaa tukea ja ohjausta saaden aina niiden toteuttamiseen saakka. Kouluttaminen tapahtui pääsääntöisesti kahdella eri tavalla. Liiton tai järjestön projektivastaavat toimivat yhtä aikaa sekä kouluttajina että tutoreina. Toisena vaihtoehtona oli koulutuksen järjestäminen

Nuorten Akatemian kautta. Nuorten Akatemia on nuorten kanssa toimivien järjestöjen yhteistyöverkosto, jonka tavoitteena on aktivoita nuoria järjestämään itselleen tekemisen ja oppimisen paikkoja erilaisissa järjestöissä ja yhteisöissä.(Nuorten Akatemia 2000.) *“Järjestimme syksyllä 1997 koulutustilaisuuden, jossa käsiteltiin seurajohtamisen perusteita.”* (Lahden Mailaveikot 1997.) *“ Naisten johtajuus- ja markkinointiprojekti toteutettiin seuroissa toimivien nuorten markkinointi- ja johtamistaitoja kehittämällä järjestämällä heille koulutustilaisuuksia seuraavista aiheista: toimiva yrittäjyys, miten hankin projekteille rahaa ja resursseja, miten ylitän uutiskynnyksen, miten varmistan projektin etenemisen ja hoidan ongelmien ratkaisemisen.”*(Toivonen 1999.)

Tasa-arvotyöhön liittyneet projektit ovat monissa järjestöissä olleet tyypillisiä lyhytkestoisia muutaman kuukauden mittaisia kokonaisuuksia, jotka noudattelevat seuraavaa kaavaa: 1) Projektin vetäjä hakee tukea kehittämälleen tasa-arvohankkeelle. 2) Tukea saatuaan projektin vetäjä kartoittaa, mihin hakemuksessa olevaan toimintaa tuki riittää. 3) Valitaan tietty potentiaalinen toimijoiden joukko, jolle tiedotetaan projektista. 4) Projektin vetäjä toimii tutorina vapaaehtoisesti mukaan lähteneille nuorille naisille/tytöille, jotka pyrkivät toteuttamaan omia projektejaan omilla paikkakunnillaan omissa lajeissaan. Tai projektin vetäjä järjestää seminaarin/luennon tasa -arvoasioista.5) Projektin vetäjä kirjoittaa raportin toiminnasta SLU:n tasa-arvotyöryhmälle.

Tavoitteiden saavuttamisen ja toiminnan arviointi on ollut vähäistä tai puuttunut kokonaan. Tuen pienuus ja hakeminen vain vuodeksi kerrallaan on osaltaan rajoittanut pitkäjänteistä ja tavoitteellista toimintaa. Toisaalta projektirahan tavoitteena on ollut toiminnan tukeminen ja tasa-arvotyöhön motivoiminen, ei projektin rahoittaminen. Kaikki järjestöt eivät ole olleet valmiita sijoittamaan “omaa rahaa” projektin eteenpäin viemiselle. Projektit “kutistuivat”, jos tuki ei kattanut suunniteltujen toimenpiteiden kustannuksia.

Esimerkiksi Suomen Painonnostoliitolla oli tavoitteena kouluttaa 20 nuorta naista erilaisten projektien organisointi- ja järjestelytehtäviin. Liitto koulutti kolme nuorta naista Nuorten Akatemian Tutorkoulutuksessa. Useilla liitoilla hakemusten perusteella oli budjetoitu oma raha projektin toiminnan kulujen kattamiseen. Loppuraporttien yhteenvetojen mukaan tätä rahaa ei kuitenkaan oltu käytetty tai oman rahana käyttö oli kutistunut tuhansista markoista muutamaan sataseen. Jos raha on järjestön budjettiin korvamerkitty, mutta ei siihen käytetty, herättää se kysymyksiä toimintaan sitoutumisesta tasa-arvon eteenpäin viemiseksi kyseessä olevassa järjestössä. Toisaalta olisi mielenkiintoista tietää, mihin nämä budjetoituvat rahat ovat sitten käytännössä menneet?

“Ku yritetään näitä liikunta-asioita esiin tuua ni... se on semmosta että... Näin ei oo koskaan ennenkään tehty, ni ei tehä nytkään.” (Postareff Aila 2000) – mentaliteetti elää edelleen erittäin voimakkaana liikuntakulttuurissa. Toisin sanoen: Toimintakulttuurin muutos vaatii uusia tekijöitä, mutta uusien tekijöiden sisäänajo ei ole helppoa. Liikuntaseurojen ja järjestöjen toimintakulttuurin muuttaminen on äärimmäisen työlästä ja uusien tuulien sisäänajo ”vanhojen partojen” ylitse lähes mahdotonta. (Koski Pasi 2001.)

7.2.3 Tasa-arvo - naisten verkostoitumista

Kolmantena projektien yleispiirteenä voidaan pitää pyrkimystä verkostoitumiseen. Parhaimmillaan verkostoitumisella pyritään irti hitaista ja jäykistä toimintamalleista hyödyntäen kaikkien vahvuuksia yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tyypillisimmillään verkostot pysyivät oman lajin sisällä ja muodostuivat toiminnassa mukana olevista aktiivisista naisista. Käytännössä tämä tarkoitti yhteistyö- ja avunantosopimusta saman lajin eri seurojen naistyöryhmien, -toimikuntien ja toimihenkilöiden välillä. Toiminta

itsessään ei juurikaan erottunut perinteisestä yhteistyöstä eri seurojen henkilöiden välillä. Käytännön tasolla ei miehiä saatu mukaan tai heitä ei edes pyydetty. Missään raportissa ei verkostolistalta miehiä löydy.

Toisissa projekteissa verkostoituminen oli tapahtunut yli lajirajojen. Alueiden eri lajeja edustavien seurojen yhteistyötä oli pyritty lisäämään tehostamalla näin kaikkien toimintaa ja lisäämällä käytettävissä olevia resursseja. Käytännössä tämä tarkoitti toiminnan kehittämistä, yhteistyön ja palvelujen parantumista. Edelleen toimijoina olivat ainoastaan naiset. Miehet eivät asiasta innostuneet, vaikka esimerkiksi Lounas -Suomen Liikunnassa heitä mukaan pyydettiin.

Pisimmälle verkostoituminen on viety Liikunnaisten projektissa, jossa verkosto käsittää vaikuttajia liikuntakulttuurin kaikilta tasoilta ja on nivoutunut vahvasti myös muuhun yhteiskunnalliseen toimintaan. Mukana on sekä naisia että miehiä, joskin painopiste selvästi on naisten puolella. Verkostoituminen on mahdollistanut monisyisemmän vaikuttamisen mahdollisuuden yhteiskunnan eri pelikentillä oman äänen kuuluessa usealle eri taholle: *“On pystytty pikku hiljaa rakentamaan semmonen, kun me järjestetään joku tilaisuus, ni sinne tulee ihmisiä. Eli sillä on niinku merkitystä, että Liikunnaiset on kutsujana. Silloin nyt tiedetään jo, että täällä takana on niinku niin paljon liikunnassa vaikuttavia ihmisiä.”* (Postareff Aila 2000.)

Verkostoitumisen yhtenä painopistealueena olenkin erottanut viestinnän. Tasa-arvoasioille on pyritty saamaan julkisuutta niin seurojen, alueiden kuin koko valtakunnankin tasolla. Oman lajin parissa toimiville ihmisille on tiedotettu projektista jäsenlehtien kautta (Lentopalloliitto, Ringeteliitto). Koripalloliitolla itse projektina oli vuonna 1997-1998 omien liitesivujen työstäminen jäsenlehteen. Liitesivuilla tuotiin esiin lajin sisällä vallitsevia tasa-arvokysymyksiä. Sivujen kohtaloksi koitui kuitenkin lopettaminen niiden aiheuttaman vastarinnan syntymisen vuoksi. Vastarintaa syntyi ennen kaikkea koripalloliiton miesjäsenistön piirissä, jotka katsoivat naisten omat sivut

epäoikeudenmukaisiksi ja turhiksi. Reaktiön seurauksena sivujen voidaan katsoa ajaneen tehtävänsä. Niiden lopettaminen kuitenkin kieli jälleen kerran maskuliinisten arvojen ja asenteiden vahvasta vaikutuksesta. (OPM 1995, 26-28.)

7.2.4 Tasa-arvo projektina - tasa-arvo prosessina

Useissa liitoissa, alueorganisaatioissa ja erilaisissa järjestöissä tukirahan hakemisen mahdollisuus käynnisti tasa-arvoa ajavan projektin: *“Toki se sai alkunsa siitä, että oli tällainen raha haettavissa”* (Vaittinen 2000.) Raha toimi yhtenä motivaatiotekijänä lähteä pyörittämään tasa-arvohanketta omassa organisaatiossa. Asian hyvänä puolena voidaan nähdä organisaatiossa ainakin yhden ihmisen panostus pohtia, mitä tasa-arvo heidän organisaatiossaan on ja miten se siinä näkyy.

Projektit olivat käytännössä omia irrallisia kokonaisuuksia yhteisöjen, liittojen ja järjestöjen toiminnassa. Jo tasa-arvotyön tukirahan hakemismenettely johdatti järjestöt lyhyiden toimintajaksojen tielle, joiden aikana pyrittiin tasa-arvoa toteuttamaan. Projekteille oli selvästi määrätty selvä alku ja loppu, eikä määrätyn ajanjakson ulkopuolella tapahtuvasta toiminnasta oltu sen enempää kiinnostuneita SLU:ssa kuin itse tukea saaneissa järjestöissäkään. Tämä näkyy erittäin selvästi esimerkiksi järjestöissä, jotka olivat saaneet toiminnalleen tukea useana vuonna peräkkäin. Kaikki projektit peräkkäisistä tukivuosista huolimatta olivat omia irrallisia kokonaisuuksiaan, joilla ei ollut jatkuvuutta. Pidemmän ajanjakson tavoitteita ei asetettu ja saadun tuen jäädessä hyvin pieneksi haettuun tukeen verrattuna kutistettiin myös toiminnalle asetettuja tavoitteita vähintään samassa suhteessa. Konkreettisenä esimerkkinä tästä voidaan pitää sitä, ettei Invalidiliittoa lukuun ottamatta missään järjestössä oltu mietitty, miten

mahdolliset tasa-arvotyössä mukana olevat ”virattomat” henkilöt sijoitetaan organisaation toimintaan projektin päätyttyä.

Vastakohtana projektitoiminnalle näen tutkimuksessani prosessitoiminnan, jota parhaimmillaan Oulun Liikunnaisten verkosto sekä osittain esimerkiksi Keski-Pohjanmaan liikunta ja Lounais-Suomen liikunta aluejärjestöinä edustavat. Toiminta on rakennettu kokonaan eri lähtökohdista. Liikunnaisilla oli jo ennen tukien hakemista tasa-arvoprojekti, jonka ympärillä koko yhteisön toiminta pyöri. Toiminnalle asetetut pitkät suuntaviivat olivat jokaisen ydinryhmään kuuluvan (=Liikunnaiset kokouksiin osallistuvan) yhteisön jäsenen tiedossa. Lyhyen aikavälin tavoitteet toteutettiin jokaisen intressejä ja asiantuntijuutta hyödyntäen. Jokaisella toimijalla oli yhteisössä oma paikkansa ja osallistumisen aktiivisuus riippui niin itsestä kuin ajettavina olevista tavoitteista. Tavoitteilla oli aikataulut, joiden saavuttamista seurattiin ja arvioitiin, mutta itse toiminta eli ja muokkautui jatkuvasti ympäristönsä mukaan.. Tuki itsessään ei ollut toiminnan edellytys vaan sitä helpottava tekijä. *”Tuki tuli tavallaan jälkijättöisesti. Vuonna -97 saatiin ensimmäiset rahat. Me oltiin tehty tätä hommaa jo kaksi vuotta ilman tukea.”* (Postareff 2000.)

Kaksi edellä mainittua aluejärjestöä oli pyrkinyt herättämään vastaavanlaista toimintaa omilla alueillaan. Käytännössä tämä tarkoitti yhteistyöverkostojen luomista yli laji- ja jopa kulttuurirajojen luoden toiminnalleen pidemmän aikavälin tavoitteita. Ongelmia prosessiluonteisen toiminnan toteuttamiselle aluejärjestöissä on aiheuttanut ennen kaikkea oman henkilökunnan sitouttaminen. Vaikka yhteistyötä tehdäänkin yli toimintayksiköiden, toiminnalle määräytyvät resurssit omien seinien sisältä.

7.2.5 Tasa-arvo henkilöitymistä

Projektien toimintaa järjestävä joukko samoin kuin projekteihin osallistuvakin joukko rajautui yleisesti joko tiedostetusti tai tiedostamatta naisiin. Organisaatioissa tasa-arvoprojektien vastuuhenkilöt olivat naisia tai tehtävään delegoitiin nainen. Projektien käytännön toteuttajat olivat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta tyttöjä tai naisia. Toteutetut projektit oli suunnattu ensisijaisesti liikuttamaan tyttöjä tai naisia, vaikkakin joukkoon mahtui muutama tyttö-poikaleiri, poikien taitoluisteluleiri sekä miesten voimisteluinnoistusta edistävä projekti. Liittojen ja järjestöjen sisällä toiminta ei koskenut koko yhteisöä vaan esimerkiksi naistoiminnasta vastaavaa osaa. Koripalloliitossa tasa-arvotyö painottui pelkästään naiskoripalloilun puolelle ja tätä kautta mukana oli vain naiskoripalloilun alueella toimivia naisia. (Piispanen 2000.)

SLU:n ohjeistus ajoi organisaatiot pohtimaan tasa-arvokysymystä, joka tulkittiin järjestöissä sitten naisten tehtäväksi. Miehet eivät käytännön suunnitteluun ja toimintaan tahtoneet sitoutua, jos hakemusten ja raporttien allekirjoituksia ei sellaiseksi lasketa. *“Miehillä on tää selkee hyötymisnäkökulma näissä touhuissa. Heistä on kiva olla mukana ja seurata otteluita ja edustaa. Mutta sellanen pidempiaikainen ja todellinen sitoutuminen tehtäviin ja varsinkin hankaliin tehtäviin, ni se halutaan jättää muille.”* (Veijonen 2000.)

Vastauksista jäi tunne, että antaa naisten puuhastella, kunhan eivät häiritse. Ja saadut kommentit tasa-arvotyön tarpeellisuudesta eivät aina olleet rohkaisevia: *“Tasa-arvoprojekti! Tarvitaanko sun mielestä meidän liitossa todellakin jotain tasa-arvoprojektia?”* (Vaittinen 2000.)

Projektien henkilöresurssit jäivät monesti pieniksi. Liitoissa ja järjestöissä toimi yleensä yksi vastuuhenkilö, joka hoiti projektia vapaaehtoisesti oman muun toimenkuvansa ohessa lisätyönä. Lähes poikkeuksetta päävastuuhenkilönä toimi

liitossa/järjestössä nainen. Sama lähtökohta on ollut myös SLU:ssa. Hakemuksissa liiton johdolta oli selvä tuki, mutta toiminnan tasolla tehtävän vastuulle ottanut toimi yksin. Jos henkilöresurssit näyttivät olevan pieniä, olivat sitä myös taloudelliset resurssit. Hakemuksissa näkyneet hankkeisiin budjetoitu raha jäi lähes kaikissa projekteissa käyttämättä. Tukea saatiin siis rahan hakuvaiheessa, mutta käytännön toiminnalle ei resursseja millään tasolla suotu.

Tasa-arvoisemman liikuntakulttuurin saavuttamiseksi toiminta liikuntaorganisaatioissa personoitui tiettyihin henkilöihin. Yhtenä yhteisenä piirteenä tässä oli ennen kaikkea toimijan sukupuoli ja asema. Henkilöityminen antoi kasvot toiminnalle. Liikunnaisten tapauksessa kasvot nähtiin Oulun alueella erittäin myönteisessä merkityksessä. Liikunnaisten toiminnan kautta oli pystytty parantamaan liikuntapalveluja, -tarjontaa ja -olosuhteita sekä kuntoetta kilpaurheilun puolella. Toimijat asemansa avulla ovat vaikuttaneet asioiden kulkuun. Henkilön asema on määrännyt sen, missä määrin hän on voinut vaikuttaa tasa-arvoasioiden toteuttamisen muotoihin ja sisältöihin. *“Mutta kyllä nyt täytyy sanoa, että pikku hiljaa tekemisen kautta... Aluksihan, kun liikunnaisilla ei ollu kasvoja.. Mutta sen tekemisen kautta meillä on niinku painoarvoa. Kaupungin liikuntastrategian valmistelutyöhön pyydetään liikunnaisten edustaja. Edelleen liikuntatoimenjohtaja tulee tähän tilaisuuteen, siksi koska Oulun liikunnaiset on sen järjestänny. Meillä on niinku tässä kaupungissa nimi ja kasvot.” (Postareff 2000).*

Päinvastainen kuva oli taas Helsingin seudulla korkeissa johtavissa asemissa olevilla naishenkilöillä. He eivät halunneet antaa kasvojaan tasa-arvoasian eteenpäin viemiseksi liikuntakulttuurissa peläten tulevansa leimatuksi yhden asian naisina. (Ringetteliitto 1998). He olivat saavuttaneet asemansa kulttuurissa vallitsevien arvoista ja asenteista huolimatta. Menestyminen vallitsevilla pelisäännöillä on toisaalta voinut olla jopa valttikortti eteenpäin kertoen heidän poikkeuksellisista kyvyistään ja erottumisestaan muista naisista.

Vastuuhenkilöllä on ollut omat käsityksensä tasa-arvon funktioista. Mitä selvemmin asian on itselleen selvittänyt, sen varmemmin on saanut kentän toiminnan sitoutettua asiaan. Konkreettisten suunnitelmallisten tavoitteiden saavuttamiseksi on tarvittu järjestölle sopivalla organisoitumisen muodolla tärkeä asema. Ristiriitatilanteita syntyi, kun järjestöissä ei tasa-arvoasiaa nähty kaikkien intresseihin sopivana.

Henkilöityminen naisiin tasa-arvoasioiden eteenpäin viemiseksi ei välttämättä ole helpottanut organisaatioissa syntynyttä jännitettä. Miesten jääminen tai jättäytyminen organisaatioiden tasa-arvokeskustelun ja toiminnan ulkopuolelle on leimannut tasa-arvotyön vahvasti vain naisten ”puuhasteluksi”. Inklusioon pyrittäessä onkin ajautettu eksklusioon. Liikunnan tasa-arvotyön toiminnan tavoitteena ollut oikeudenmukaisempi toimintaympäristö sen kaikille osapuolille tasavertaisine oikeuksineen ja mahdollisuuksineen onkin johtanut ajatteluun siitä, että jos toiselle annetaan jotakin, se on aina toiselta pois. Naiset koetaan uhkana täyttämässä liikuntakulttuuria: *”Yksi nainen lisää organisaatiomme johdossa, hallituksessa, päätöksentekoaikavälissä on aina yksi mies vähemmän. Tämä on aika kova juttu meidän organisaatiossamme.”* (Toivonen 2000).

8 LIIKUTTAAKO TASA-ARVO?

Tässä luvussa syvennän tutkimustuloksia kuvaamalla onnistunutta ja epäonnistunutta ”projektimallia” tyypittelyn avulla. Tyypittelyssä on tavoitteena kuvata laajasti ja mielenkiintoisesti, mutta samalla taloudellisesti tutkimuksen aineistoa samankaltaisten tarinoiden kautta. (Eskola & Suoranta 1998, 182).

Edellä olen kuvannut aineistoani teemoittain. Tutkimusongelmani oli selvittää, miten tasa-arvoprojekteilla on pystytty vaikuttamaan liikuntakulttuurin kehittymiseen tasa-arvoisemmaksi. Toisin sanoen: mitkä seikat ovat vaikuttaneet

siihen, että tasa-arvoprojekti tai sen osa on edesauttanut tai toisaalta jarruttanut tasa-arvon edistymistä liikuntakulttuurissa.

Olen rakentanut kaksi tyyppikertomusta tutkimusaineistosta esiin nousseiden teemojen pohjalta. Molemmat tyyppikertomukset ovat yhteenvetoja projektin onnistumiseen ja toisaalta epäonnistumiseen vaikuttaneista tekijöistä. Toisessa tapauskertomuksessa olen koonnut yhteen projektin epäonnistumiseen vaikuttavia tekijöitä. Toinen tapauskertomus on eräänlainen ideaalimalli onnistuneesta projektikokonaisuudesta. Tapauskertomuksissa esiintyvät tekijät voi olla mainittu aineistossa vain yhden projektin kohdalla, jotkut toiset tekijät taas useammassa projektissa. Kertomusten mielikuvitushenkilöt käyvät dialogia keskenään aineistosta nousseiden suorien lainauksien kautta.

Dialogin sisältämällä kahdella tyyppikertomuksella pyrin selvittämään, mikä ero on onnistuneella ja epäonnistuneella tasa-arvoprojektilla.

O: Tää meidän tasa-arvotyö liikunnan kentällä oli käynnistynyt tarpeesta jo ennen kuin me ees tiedettiin, että meillä olis mahdollisuus hakea tällästä tukirahaa. Tää liikuntakulttuuri on suhteellisen miehinen taistelutanner ja siellä mennään niiden pelisääntöjen mukaan. Jonkinlaiselle muutokselle oli tarve:. Vajaa vuosi me sitten pähkäiltiin, että miks me halutaan olla ihan oikeesti olemassa. Me pohdittiin meidän tavoitteita ja ideoitiin uudenlaisia toimintatapoja, toimintaperiaatteita. Juuri se, että me tehdään yhdessä ja ettei yritetä romuttaa noita vanhoja systeemejä. Me koettiin, että se romuttaminen on liian vaikeeta. Ja sitte me mietitti niinku, ketä ihmisiä vois olla mukana. Ketä me halutaan? Pikku hiljaa oli tullu porukkaa lisää ja seuraavana syksynä meitä oli kymmenkunta.

E: Toki tasa-arvo sai alkunsa meillä siitä, että oli tällainen raha haettavissa. No meillä oli silloin miehet asialla. Silloin meillä oli mies seuran puheenjohtajana.

Puheenjohtaja ja valmentaja.. en kyllä tiedä, mistä ne löysivät tämän, mutta jos mä oon ihan rehellinen.. Näillä pienillä seuroilla on äärettömän kova rahapula. Me eletään kädestä suuhun ja vanhempien kukkarojen kautta. Ja sitten pohdittiin, että tää voi olla alue tai tää vois olla tällanen organisaatioalue, josta voitais saada jotain tukea toiminnalle. Ja se on kyllä ihan perusteltua, että se tulis täältä nimenomaan.

O: Me keskusteltiin sitten tällasista arvoista ja pohdittiin, mitä ne meille merkitsee. Näitten kautta me luotiin sitten sitä toimintasuunnitelmaa.

E: Me ei sinänsä käyty mitään arvokeskusteluja. Mä luulen, että yleensä urheilun tasa-arvo on jatkuvasti pinnalla. Silloin ku tehdään töitä naisurheilun puolella. Ja jos keskusteltiin, niin naisporukassa; avoimesti naisten kesken. Mieluummin näin, kun ottaa niitä soraääniä sinne ihmettelemään, että eihän se nyt näin ole.

O: Me lähdettiin sitten miettimään, olisiko tällaiselle projektille tarvetta meidän liitossa. Tai näillä tavoitteilla, joita tällä projektilla oli tarkoitus tavoitella. Ku on ite ollu vastaavanlaisessa projektissa mukana aikaisemmin ja usko siihen. Alueella ei ollu tällaista projektia. Mä uskon, että alueella on suuri mahdollisuus koota eri lajien edustajia yhteen verkottumaan, tutustumaan toisiin, oppimaan toisilta ja tekemään yhteisiä projekteja, joilla voidaan sitä alueellista liikuntaa myöskin kehittää.

E: Projekti pysy organisaation sisällä erillisenä projektina, josta vastasi yksi tai korkeintaan muutama henkilö. Muita organisaation jäseniä ei yritetty kauheesti es sitouttaa mukaan toimintaan. Muilla ei ollu halua, eikä kiinnostusta koko asiaan. Käytännössä tasa-arvohankkeesta ei edes puhuttu, vaikka se hallituksessa periaatteessa oli hyväksytty. No sitten oli Jari, meidän seuran puheenjohtaja ja Joni, valmentaja. Ne suunnitteli koko jutun ja sano mulle, että näin on suunniteltu. Mä sanoin, että hyvä. Ne teki suunnitelman ja mä sitten

yrityn toteuttaa sen. Ne, jotka oli projektissa mukana, yritettiin sitten sitouttaa, mutta ei kaikkia eikä taaskaan niitä, joiden kanssa nää omia projektejaan pyöritti. Joku sano, ett jos mua ois ruvettu väkisin pakottaa, mä oisin varmaan sanonu, että heipparallaa. Sellanen pidempiaikainen ja todellinen sitoutuminen eri tehtäviin ja hankaliinkin tehtäviin, ni se halutaan jättää muille.

O: Meillä on verkosto hyvin monessa paikassa. Ja verkosto elää niinku tässä ajassa. Voidaan hirveen nopeesti reagoida just, jos joku teema nousee pinnalle. Me voidaan pitää yks kokous, jossa päätetään, että me toteutetaan semmonen ja semmonen. Tehtävän ja tarpeen mukaan itse yleensä toimitaan ja käytetään omia verkostoja. Verkoston jäsenet luo itse itselleen tehtäviä oman kiinnostuksen mukaan.. Me voidaan miettiä, että järjestetäänkö jonkinlainen paneelikeskustelutilaisuus vai kirjoitetaanko me lehteen juttu vai lähetetäänkö me kirje suoraan asianosaiselle. Nää ihmiset, jotka pyöritti näitä projekteja; he rekrytoi siinä toisessa vaiheessa sitte lisää. Jokainen on oman projektinsa johtaja. Tähän verkostomalliin hakeutuu rohkeita, jo sitoutuneita, vastuuntuntoisia, riskinottokykyisiä ihmisiä. Toisaalta tää malli on semmonen, että ei oo pakko olla aktiivinen. Riittää, että tuo omia ajatuksia pöydän ääreen tai että vaan kuuntelee ja vie niitä omalla tavallaan eteenpäin.

E: Mekin lähdettiin verkostoituun. Meillä mukaan kutsuttiin naisia. Siis, ei lajin ihmisiä, vaan naisia. Siinä ei ollu mitään sen kummempaa logiikkaa. Jotkut oli ollu monta vuotta pois kuvioista. Jokainen teki jonkun oman jutun. Me ei tehty mitään yhteisiä tavoitteita, vaan se viesti oli tavallaan se, että jokainen niinku omalta kannaltaan miettii, mitä pystyy tekemään. Projekti siis käynnisty, mutta tavallaan se oli henkilökohtainen asia. Mun jutusta ei tiedä kukaan muu kuin minä. Ne vaan tulee, ku projektia ylläpidetään. Ja ett tätä keskustelua käydään. Se ajatus on sun päässä sillä hetkellä ku hetki tulee eteen. Siitähän mun mielestä on kysymys. Mutta sitte tää naisverkosto loppujen lopuksi. Niinku sitä yhteistyötä ei oo ollu. Niinku semmosta yhteistyötä, että se verkosto ois

vaikuttanu sivusuunnassa. Ja nyt sitä ei oo käsittäkseni ollenkaan. Se ei kai oikein toimi liian suppeessa piirissä.

O: Mutta mehän tehhään asioita niinku... Mehän ei vaan niinku naiset keskenään puuhastella, vaan me tehdään yhteistyössä miesten kanssa. Me ollaan yhteistyössä näitte kaikkien maailman jär...niinku jäykkien organisaatioiden kanssa. Ja joka vuosi on huomattu, että mitä me ollaan tään viien vuuen ajan tehty. Tavoitteet on koko ajan taustalla, mutta millä tavoilla ja toimenpiteillä me niitä ajetaan muuttuu koko ajan. Eri tilanteissa on erilainen toimintatapa. Muuten toiminnasta: me ite arvioidaan itseämme ja ollaan aika kriittisiä. Me löydetään koko ajan asioita, mitä pitää ajaa. Vaikka me ollaan hyvin moniin tavoitteisiin päästy, aina on työtä. Pienin askelin on hyvä kuitenkin edetä. Ja joskus me on sitte toimittu niinkin, että ku me ollaan ite tarvittu jotakin tietoo tai me ollaan järjestetty itsellemme koulutusta, jotta saadaan niinku uutta ajattelutapaa, ni me kutsuttiin muutamia yhteistyökumppaneita myös kouluttautumaan, ett ne rupeis ajatteleen samalla tavalla.

E: Toimintaa ei oo koottu oikeestaan koskaan, ainakaan niin, että mä tietäisin. Tai tuota, väliarvioinnit ja raportoinnithan tulee automaattisesti silloin, ku anotaan toimintaan rahaa. Toimintakertomuksessahan kuvataan, mitä ollaan tehty. Että nyt tietysti se, että miten ne halutaan nimetä nää tapahtumat. Nyt varmaan ois aika kaivaa munkin tää paperi esille ja katsoo, mitä on toteutunu. Kyllä mulla nyt on vähän huono omatunto. Kyllä tää juttu on jääny hieman keskeneräiseksi. Kun mä jäin äitiyslomalle, siin oli niinko hoidettu kaks henkilöö jatkamaan sitä. Elikkä projektivastaava ja sitte toinen henkilö, mutta sitte he sano mulle, että ei riittävästi ollu innostusta porukalla. Ja mä sanoisin näin, ett siin vaiheessa mä oon epäonnistunu ite siinä näitten vastuuhenkilöitten valinnassa. Mun ois sitte vissii pitäny hoitaa vielä eri ihmiset siihe vastuuhenkilöiksi.

O: Joo, just näin. Mä oon monesti ajatellu, että tää verkostohan ei välttämättä tarvitse puheenjohtajaa. Tän tyyppinen toiminta tarvitsee kuitenkin sen, joka pitää langat käsissä. Toisaalta tää on toiminu hyvin tämmösenä työryhmänä ja puheenjohtajiuskin on ollu semmosta joustavaa. Mä nyt useimmiten teen esityslistan valmiiksi, mutta mun ei oo pakko olla paikalla. Jokainen on oman projektinsa johtaja, mutta tiedon pitää liikkua. Silloin se ei oo mussa kiinni. Ny alkaa olla semmonen vaihe, että mä oon kulkenu pitkän polun päästä päähän. Joku vois lähtee pyörittää sitä, kun tää on jo niinku jotain. Mä uskon vahvasti tähän verkostomalliin, ett se tarttee ittekin uuden veturin, joka tuo taas uusia asioita esille. Se on totta, että ilman näitä ihmisiä ei puheenjohtaja ole yhtään mitään. Se verkosto pitää itse itseään liekissä.

E: Resursseja täytyy olla. Jos sä puhut kymppitonnista, sä kokoonnut sillä yhden tai kaksi kertaa; se on siinä.

O: Pitää olla resursseja, että sitä voidaan tehdä. Mä toivonkin, että tää projekti sinänsä jatkuis. Ihmiset, jotka vetää sitä projektii, täytyy ite uskoo siihen. Ku ite uskoo, on helpompaa myös sen onnistuminen. Projektit on yksi kanava aktivoida tasa-arvotyöhön, suunnata voimavaroja ja panostusta siihen, että saatais tasa-arvoisempaa liikuntakulttuuria. Mutta välillä tuntuu, että tehdään vaan projekteja projektien perään. Tää ei voi olla ikuisuuskysemys. Toisaalta näin laajaksi tää ei ois menny ilman, että sitä tasa-arvorahaa ollaan sitten saatu. Homman ei kuitenkaan tarvii loppua. Täytyy löytää vaan yhteistyökumppanit; kopiokoneet, faxit, kirjekuoret...Tehdään sitä jalkatyötä enemmän.

9 TASA-ARVOTYÖN HAASTEET

Itkosen mukaan Heinemann on löytänyt liikunnalle kuusi eri tehtävää: 1) sosio-emotionaalinen funktio, 2) sosialisatiofunktio, 3) sosiaalisintegroiva funktio, 4)

poliittinen funktio, 5) sosiaalisen liikkuvuuden funktio ja 6) biologinen funktio. (Itkonen 1996, 209). Organisaatioiden tasa-arvotyön voidaan parhaimmillaan katsoa pitävän nämä kaikki funktiot sisällään. Liikuntakulttuurissa on puhuttu tasa-arvosta aina 1960-luvulta lähtien. Paineita loi ennen kaikkea muun yhteiskunnallisen toiminnan parissa tapahtuneet muutokset, jotka heijastuvat myös liikunnan kentälle. Resursseilla, päätöksenteolla ja kulttuurisilla valinnoilla on painoarvonsa, jotka vaikuttavat myös liikuntakulttuurin käytäntöihin ja tätä kautta liikunnan organisoitumiseen.

”Ilmiasunsa nämä vaikuttajat saavat liikuntapolitiikassa, liikuntaorganisaation rakenteessa, liikuntakulttuurin muodoissa. Yhteisölliseen liikunnan ja urheilun organisoitumiseen vaikuttavat resurssit, perinne, toimintakäytännöt ja toimijoiden intressit sekä muut yhdistysten sisäiset tekijät. Päätöksenteolla voidaan suunnata järjestöjen toimintaa sekä tehdä laadullisia painotuksia. Perinne ja päätöksenteko tukevat usein toisiaan. Valtakunnallisten ja kansainvälisten elinten linjauksilla on oma vaikutuksensa järjestötoiminnan muotoihin ja sisältöihin. Liikuntapolitiikkaa, liikuntaorganisaatioita ja -kulttuuria tarkasteltaessa on syytä muistaa, että ne eivät ole toisistaan irrallisia alueita. Liikuntapolitiikalla on pyritty vaikuttamaan siihen, millaisiksi liikuntaorganisaatiot ja -kulttuuri muodostuvat. Toisaalta liikuntaorganisaatiot ja niiden päättäjät ovat olleet tekemässä niin liikuntapolitiikkaa kuin -kulttuuriakin. Liikuntakulttuurin erilaiset virtaukset on otettu huomioon niin poliittisessa päätöksenteossa kuin organisaatioiden toiminnassa.” (Itkonen 1996, 181.)

Tasa-arvoprojekteilla pyrkivät OPM ja SLU vaikuttamaan liikuntakulttuurin ja -organisaatioiden muotoutumiseen. Projektit aloitettiin 1990-luvun puolivälissä. Sitä ennen SLU oli haastanut liikunnan ja urheilun kentän tasa-arvokeskusteluihin. Tavoitteena oli tukea entistä tasa-arvoisemman, monipuolisemman, näkökulmaisemman liikuntakulttuurin ja toimintarakenteen kehitystä, jossa jokaisella on mahdollisuus olla päättämässä, vaikuttamassa ja liikkumassa.

Tasa-arvon toteutuminen vaatii yhteisiä linjauksia ja sopimuksia toiminnasta myös juhlatilaisuuksien ja -puheiden ulkopuolella. Myönteisen hengen luominen tasa-arvoasioiden eteenpäin viemiselle ei aina ole onnistunut ja “jos joku toinen saa, on toiselta pois” -ajattelu on edelleen vahvasti esillä.

Projektit ovat kuitenkin saaneet urheiluseurojen päättäjät pohtimaan tasa-arvoon liittyviä kysymyksiä omissa organisaatioissaan. Keskustelun laajeneminen osallistuvan suunnittelun periaattein aina ruohonjuuritasolle auttaisi koko organisaatiota sitoutumaan yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Ristiriidoilta ei varmasti näissä keskusteluissa tulla välttymään. Näen yhteisen pöydän ääreen pääsemisen erittäin tärkeänä asiana. Myös niillä, jotka hämmästelevät “tarvitaanko meidän organisaatiossamme sinun mielestäsi todellakin tasa-arvoprojektia”, on perustellut mielipiteensä liikuntakulttuurin ja -organisaation toiminnasta. Toimijoina he ovat yhtä tärkeitä organisaatiolle kuin myös ne, jotka “antavat muiden puuhastella, kohan eivät tule mulle tyrkyttämään ajatuksiaan, eivätkä häiritse mun toimintaa”.

Liikuntaorganisaatiot kamppailevat yhä vähenevien resurssien upottavassa suossa, jossa jokaisen toiminnassa mukana olijan panos on äärimmäisen tärkeä. Liikuntakulttuurin muutosta tarkasteltaessa näen tasa-arvon kehittymisen yhtenä mahdollisuutena kasvattaa hupenevia luonnonvaroja eli tässä tapauksessa aktiivisten toimijoiden joukkoa, jotka luovat toiminnalle perusedellytykset. Kynnyksen madaltaminen toimintaan mukaan lähteville ja henkilökohtainen tukeminen ovat ensiarvoisen tärkeitä.

Muutoksen pyörteissä tukea tarvitsevat projektien osallistujien lisäksi myös muut organisaation jäsenet ja toiminnassa mukana olijat, jotta he kokisivat onnistuvansa omassa tehtävässään. Tasa-arvon toteutuminen voi vaatia organisaatiossa täydellistä toimintakulttuurin uudelleen rakentamista ja ilman

tarvittavia resursseja ei ole vaikeata kuvitella muutoksesta aiheutuvaa voimakasta vastarintaa, jota myös muutosvastarinnaksi kutsutaan!

Suuri osa SLU:n jäsenjärjestöistä ilmoitti 1990-luvun puolivälissä toimintasuunnitelmaan sisältyvän tasa-arvoprojektin. Projektien lukumäärä on tippunut alle puoleen siitä, mitä se oli parhaimmillaan. Onko asetetut tavoitteet saavutettu ja niiden kautta tasa-arvon ideaalinen tilanne? Vai ovatko tuloksettomuuden aiheuttaman tuskan jälkeen projektit kuolleet? Kuka määrittelee tasa-arvolle mitan? Ollaanko kiivetty peppu edellä puuhun? Joku siinä voi onnistua, mutta... Virta tuntuu olevan lopussa myös SLU:n tasa-arvoseminaarin peruuttamisesta (syksy 2001) päätellen. Asiasta kiinnostuneita kun oli liian vähän.

Ongelmaksi muodostui tasa-arvoprojekteihin osallistuneiden sijoittuminen projektin jälkeen organisaation toimintaan. Ne, joilla oli "oma tonttinsa" jo ennestään, oli helpompi siirtyä organisaation sisällä uusiin toimenkuviiin. Projektit ovat kuitenkin lyhytkestoisia ja extra -avun turvin pyöritettyjä. Näille ihmisille oli hankala löytää myöhemmin omaa paikkaa organisaation rakenteessa ja monet käytännöllisesti katosivatkin kuvasta projektin päättyessä. *"En mä tiedä, missä ne nyt on? Ei meillä oikeestaan ole sitä seurattukaan projektin päättymisen jälkeen."* (Toivonen 2000.)

Projektien lyhytkestoisuus vaikeutti myös pitkäjänteisen ja tavoitteellisen toiminnan suunnittelua. Huolimatta siitä, että konkreettisia tavoitteita oli asetettu ja pyritty toteuttamaan, puuttui käsitys siitä, miksi näin tehtiin ja mikä oli toiminnan visio. Onko tavoitteellista toimintaa kouluttaa kaksi nuorta naista Nuorten Akatemian kurssitarjottimella, jos ei minkäänlaista visiota ole heidän sijoittumisestaan organisaatioon nähden? Koulutuksen henkilökohtaista hyötyä en kuitenkaan vähättele. Itsetunnon, henkilökohtaisten taitojen ja tietojen kartoittamisessa koulutus on varmasti ollut arvokas. Näissä projekteissa yleisenä

ilmiönä kuitenkin oli osallistujien jääminen tuuliajolle. Organisaation toimintakulttuuri tuskin on tässä tilanteessa muuttunut.

Painopisteen siirtäminen entistä enemmän toimintakulttuurin muuttamiseen saisi varmasti pysyvämpiä muutoksia aikaan. Naisten kouluttamisen lisäksi olisi organisaation toimintasuunnitelmassa näyttävä myös koulutettujen mahdollinen tuleva sijoittuminen organisaation tehtäviin. Muuten projektit on nähtävä ikuisuuskyseinä.

Päänavaajina näen arvokeskustelujen kautta koko organisaation sitoutumisen yhteisten tavoitteiden saavuttamiseen. Arvokeskustelut ovat avain nykyistä monisäikeisemmän ja näkökannoiltaan rikkaamman liikuntakulttuurin kehittymiselle.

Projektien hyödyllisyydestä voidaan puhua ainakin projektien vastuuhenkilöiden näkökulmasta tarkasteltuna. Haastateltujen projektivastaavien toimenkuvat olivat muuttuneet projektin aikana tai niiden jälkeen. He olivat kohonneet hierarkiaportailta ylöspäin. Aktiivisuus tasa-arvoasioissa ei näin ollen voi olla esteenä uran etenemiselle. Toisaalta ristiriitaisia tunteita herättää vaikeudet saada ihmisiä mukaan toimintaan tai osallistumaan järjestettyihin tilaisuuksiin asiantuntijoina tai yleisönä. Kommentit peloista tulla leimatuksi yhden asian naisiksi on otettava vakavasti. Työsarkaa todellisen tasa-arvon toteutumiseksi vielä riittää. Haastatteleman projektien vetäjät elävät liikuntakulttuurissa, joka heijastelee vahvasti yhteiskunnassa vallitsevia arvoja ja asenteita. He ovat päässeet asemaansa kovalla työllä ja tekemällä; pelaamalla miesten pelikentällä miesten pelisäännöin ja pärjänneet siinä.

Liikuntakulttuuri ilmentää yhteiskuntaansa; kyse on siis ennen muuta arvoista. Sitoutuminen edellyttää, että tasa-arvotyöhön osallistuva kokee siihen liittyvät arvot omikseen. Miksi tasa-arvotyöhön oli sitten vaikea saada toimijoita ja miksi heidän sitouttamisensa oli niin vaikeaa?

Mielipiteet tuen suuruudesta ja sen riittävydestä vaihtelivat suuresti. Toiset pitivät kymppitonnia hyvin pienenä rahana projektin pyörittämisessä. Pienessä seurassa jo viidellä tonnillakin koettiin saatavan paljon aikaan. Tukea myönnettiin organisaatioille keskimäärin 20-25 % siitä, mitä ne olivat hakeneet. Näin ollen projektien laajuudesta ja kattavuudesta jouduttiin organisaatioissa tinkimään. Kaikki haastateltavat olivat kuitenkin sitä mieltä, että työtä tehtäisiin siitä huolimatta, saatiinko tukea vai ei. Ja pitäisi tehdä. Rahaa ei siis nähty projektin perusedellytyksenä. Toisaalta projektit olivat haastatelluissa järjestöissä hautautuneet loppuraporttien kanssa mappi Ö:hön lukuun ottamatta Oulun Liikunnaisten "elinikäistä" projektia, joka oikeammin muistuttaa prosessia, joka elää jatkuvasti ympäröivän yhteiskunnan toimintaan reagoiden. Raha toimi motivaatiokeinona ja resurssina (hyvin pienenä) pakottaen organisaatiot pohtimaan ja arvioimaan omaa toimintaa tasa-arvon näkökulmasta sekä tarkastelemaan tavoitteiden saavuttamista/saavuttamattomuutta ainakin projektin aikana. Kynnyksen uudelleen aloittamiselle voisi luulla olevan nyt matalampi. Kuitenkin oman rahoituksen katoaminen muuhun toimintaan tasa-arvotyön sijaan herättää epäluuloja siitä, että tasa-arvotyötä edistettäisiin organisaatioissa ilman tukea.

Projektin tuen hakeminen vain vuodeksi kerrallaan aiheutti toiminnan alkamisen aina nollapisteestä uudelleen. Vaikka yritystä pidempiaikaisten tavoitteiden asettamiseksi olikin. Kuitenkin huolimatta pidempiaikaisesta suunnittelusta projektien seuranta ja sen mahdollisten myöhempien vaikutusten seuranta ja arviointi päättyivät lähes poikkeuksetta organisaatioille annettuun dead lineen ja sovitut jatkotavoitteet päättyivät jälleen kerran mappi Ö:hön, josta niitä sitten kaivettiin esille asiasta innostuneen tutkijan uteliaisuuden tyydyttämiseksi.

SLU:n tavoite tasa-arvon nivomisesta määrärahaperusteisiin pitäisi organisaatioiden mahdollisen toimintasuunnitelman asteella saada vietyä myös käytännön asteelle, mikä tarkoittaa toimintakulttuurin muuttamista. Tasa-arvon konkreettisten tavoitteiden saavuttamista tulisi tarkastella jatkuvasti, jotta

asianosaisilla olisi riittävästi ajankohtaista tietoa toiminnan suunnasta ja kehityksestä. Asioista puhuminen niiden oikeilla nimillä luo omalta osaltaan turvallisuutta ja ryhtiä toimintaan. Toiminnan suunnan määrittäminen ja kehittäminen helpottuvat.

Hankaluutena naisten saamiseksi mukaan päätöksentekoon voidaan osittain pitää myös hyvä veli -järjestelmää. Paikat pedataan etukäteen. Miehet tuntevat miehiä, naiset naisia. Sekoittumista ei pääse tapahtumaan. Luottamuksellisuus ja avoimuus päätöksenteossa lisäävät liikuntakulttuurin toimivuutta ja sopivuutta kaikille osapuolille. Perinteet istuvat syvällä ja välillä tuntuu, että miesten mallin mukainen normittaminen imetään jo äidin maidosta. Aika on pohtia uusia ratkaisuja. Onko verkottumisella annettavaa varsinkin pienille liitoille ja organisaatioille? Päällekkäisyyksien karsiminen, tukeminen ja resurssien irrottaminen toiminnan kannalta oleellisempiin asioihin, ajan säästäminen... mikä on verkottumisen vastaus?

Verkottuminen pysyi tasa-arvoprojekteissa usein lajin sisäisenä toimintana ja naisten omana "salaseurana". Ajatus oli omiaan lisäämään vettä myllyyn vastarinnan puolella. Oliko mallista tullut korvike miesten saunakabinettineuvotteluille? Haastatteluissa törmättiin usein ajatukseen miesten ja naisten erilaisista tavoista hoitaa asioita. "Miehet ei ymmärrä" kommenteilla perusteltiin toiminnan eriyttämistä. Samoin arvostiriidat olivat syy toimia omissa ympyröissä. Naisten pehmeämpi linja koettiin olevan ristiriidassa miesten kovien arvojen kanssa.

Liikuntakulttuurissa sukupuolinen tasa-arvo koetaan ja nähdään monin eri tavoin. Tasa-arvoasioiden äänenkäytöstä ovat vastanneet ennen kaikkea naiset. Yleisessä keskustelussa suunsa on avannut ja kantaansa määritellyt ja perustellut vain harva mies verrattuna miesten lukumäärään liikunta- ja urheilukulttuurissa. Taas mieleeni herää kysymys peppu edellä puuhun kiipeämisestä. Tällä hetkellä tasa-arvotyön tekeminen on naisten harteilla. Huolimatta siitä, että liikunnan

naisverkosto on kansainvälisesti aktiivinen, on naisten eteneminen liikunta- ja urheiluelämän päätöksenteossa edelleen hyvin hidasta ja vaivalloista. Naiset ovat kokeneet ennen kaikkea urheiluelämän maskuliinisuuden liikuntakulttuurissa ja asenteissa juuri niiksi pahimmiksi jarruiksi. Toisaalta näyttää siltä, että miehet ovat tietoisesti pysyneet tasa-arvokysymysten ulkopuolella. Kuitenkaan ilman miehiä ei muutosta varmasti saada aikaan. Kyse on kuitenkin miehistä ja heidän asenteidensa muuttamisesta. Tästä näkökulmasta käsin voidaan lähteä pohtimaan, onko projektien painopiste ollut sittenkin sivuraiteilla.

Pierre Bourdieu on todennut kasvamisen ja elämisen tiettyjen sosiaalisten olosuhteiden vaikutusten alaisena juurruttavan yksilöihin joukon havaitsemis- ja suhtautumistapoja, joiden kautta sosiaalisen ympäristön välttämättömyydet sisäistetään ja ulkoinen todellisuus rajoitteineen mallintuu yksilössä valintoja ohjaavana habituksena. Ajattelumme ja toimintamme on tästä seurausta. Sen muuttamiseksi on tehtävä tietoisesti töitä. Jos halutaan että TASA-ARVO LIIKUTTAA!

LÄHTEET

- Aalto, P. (2000). Naiset, liikunta ja tasa-arvo. *Liikunta ja tiede* 3-4; 22-26.
- Acosta, V. & Carpenter, L. (1994). The Status of Women in Intercollegiate Athletics. Teoksessa Birrell, S. & Cole, C.L. (toim.) *Women, Sport, and Culture*. Human Kinetics. Champaign. USA, 111-118.
- Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. 2.uud.p. Tampere: Vastapaino.
- Allison, L. (ed.) (1994). *The changing politics of sport*. Manchester University Press. USA.
- Anttonen, A. & Henriksson, L. & Nätkin, Ritv. (toim.) (1994). *Naisten hyvinvointivaltio*. Tampere: Vastapaino.
- Birrell, S. & Cole, C.L. (toim.) (1994). *Women, Sport, and Culture*. Human Kinetics. Champaign. USA.
- Boutilier, M. & San Giovanni, L. (1994). Politics, Public Policy and Title IX: Some Limitations of Liberal Feminism. Teoksessa Birrell, S. & Cole, C.L. (toim.) *Women, Sport, and Culture*. Human Kinetics. Champaign. USA, 97 - 110.
- Bryson, L. (1994). Sport and the Maintenance of Masculine Hegemony. Teoksessa Birrell, S. & Cole, C.L. (toim.) *Women, Sport, and Culture*. Human Kinetics. Champaign. USA, 47-64.
- Collin, H. (1997). Tasa-arvoista Liikuntaa 1996-97. Suomen Liikunnan ja Urheilun raporttisarja nro 6.
- Collin, H. (1999). Missä nainen TV-urheilussa? ”Miten pääsemme urheilun yhteiseen maaliin?”. Raportti SLU:n tasa-arvoprojektista 1999, 3-4. SLU. Helsinki: SLU.
- Dyer, K. (1989a). Section two Women's Sport and the Law: Introduction. Teoksessa Dyer, Ken (toim.) *Sportswomen towards 2000: A Celebration*. Proceedings of a Conference held during Women's Week in Adelaide, March, 1988. University of Adelaide. Adelaide. 35-38.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

- Grönfors, M. 1982. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. Helsinki: WSOY.
- Hallituksen tasa-arvo-ohjelma (1997). Pekingistä Suomeen, Suomen hallituksen tasa-arvo-ohjelma. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisu 1997:11.
- Heikkala, J. & Koski, P. (1999). Reaching Out of New Frontiers. The Finnish Physical Culture in Transition in the 1990's. University of Jyväskylä. Department of Social Sciences of Sport.
- Heinilä, K. (1974). Suomalainen urheiluideologia. Liikuntasuunnittelun laitos. Tutkimuksia n:o 8. Jyväskylän yliopisto.
- Heinilä, K. (toim.) (1977). Nainen suomalaisessa liikuntakulttuurissa. Liikuntasuunnittelun laitos. Tutkimuksia n:o 15. Jyväskylän yliopisto.
- Heinilä, K. (1984). Liikuntakulttuurin haasteet. Liikuntasuunnittelun laitos. Katsauksia ja katsantoja n:o 3. Jyväskylän yliopisto.
- Heinilä, K. (1986). Liikuntaseura sosiaalisena organisaationa. Liikuntasuunnittelun laitos. Tutkimuksia n:o 38. Jyväskylän yliopisto.
- Heinilä, K. & Koski, P. (1991). Suomalainen liikuntaseura. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 125. Helsinki.
- Heinonen, K. & Puskala, P. (1999). SLU:n tasa-arvoprojekti. Selvitys tasa-arvon toteutumisesta SLU:n ja sen jäsenjärjestöjen toiminnassa. Helsinki: SLU.
- Herrlin, M. (toim.) (1998). Naisten ihmisoikeuksien käsikirja. Kauppakaari OYJ. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (1993). Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P.; Sajavaara, P. (1997). Tutki ja kirjoita. Viides painos. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Holli, A.M. (1995). Tasa-arvosta ja Troijan hevosista. Feministinen käsitteekritiikki ja suomalaisen tasa-arvopolitiikan käytännöt. Naistutkimus 8(3), 14-33.
- Husu, L. & Katainen, E. & Peltonen, E. & Purra, P. & Raevaara, E. & Tiukka, L. (toim.) (1995). Lukukirja Suomen naisille. Tampere: Tammer -Paino Oy.
- Ilmanen, K. (1998). Kunta, liikunta ja kansalaistoiminta: Tekemisen eväät pakottavat valintoihin. Liikunta ja tiede 35(3), 47-50. s.14

Ingham, A. & Loy, J. (ed.) (1993). Sport in Social Development. Traditions, Transitions, and Transformations. Human Kinetics. Champaign. USA.

Itkonen, H. (1991). "Tarmompa poekija ollaan". Tutkimus suomalaisen urheiluseuran muutoksesta. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia n:o 35. Joensuun yliopisto.

Itkonen; H. (1996). Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Tampere: Gaudeamus.

Itkonen, H. (1998). Liikuttaako suvaitsevaisuus? Tutkimus liikuntakulttuurin suvaitsevaisuudesta. Tutkimuksia n:o 118. Joensuun yliopisto.

Jolkkonen, A. & Koistinen, P. & Kurvinen, A. (1991). Naisen paikka. Rakennemuutos, paikalliset työmarkkinat ja naiset. Tutkijaliiton julkaisusarja 71. Helsinki.

Karhumaa, T. (1999). Minä olen viesti! ? "Miten pääsemme urheilun yhteiseen maaliin?". Raportti SLU:n tasa-arvoprojektista 1999, 3-4. Helsinki: SLU.

Koski, P. & Heinilä, K. (1988). Liikuntaseura. Valtakunnallinen peruskartoitus, raportti I. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Tutkimuksia n:o 48. Jyväskylän yliopisto.

Koski, P. (1994). Liikuntaseura toimintaympäristössään. Jyväskylän yliopisto.

Koski, P. (2001). Liikuntaorganisaatiot muutoksen pyörteissä. Ringetteliiton koulutusluento kesäkuu 2001. Helsinki: SLU.

Koskinen, P. (1998). Naiset Suomen työmarkkinoilla. Teoksessa Herrlin, M. (toim.) Naisten ihmisoikeuksien käsikirja. Kauppakaari OYJ. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus, 199 -215.

Kosonen, U. (1987). Naiset urheilu- ja voimisteluseuroissa. Tutkimus Keski-Suomen seuroihin kuuluvista naisista. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Tutkimuksia n:o 45. Jyväskylän yliopisto.

Kosonen, U. (1988). LIINA ja liikuntatieteet. Teoksessa Simonen, L. (toim.) Naistutkimuksen ajankohtaisia ongelmia. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos. Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitoksen sarja C30/1988, 114-117.

Kurvinen, S. (1999). Naisjohtajat nousevat läpi lasisten kattojen. Mentoroinnista apua urakehitykseen. Länsiväylä 27.10.1999.

Laine, L. (2000). Naisliikunnan pitkä linja. Liikunnanhistorian luento 22.3. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.

Laitinen, A. (1985). Liikuntakulttuuri ja nainen. LIINA –projekti. Liikunta ja tiede 22(4), 177-179.

Lindgren, E.C. (1999). Empowerment för tjejer inom idrotten. En kvalitativ och kvantitativ utvärdering av Idrottsledarkurs för tjejer inom projektet Tjejer på arenan. Riksidrottsförbundet och Centrum för forskning om hälsans utveckling. Halmstad.

Melkas, T. (1998). Tasa-arvobarometri. Helsinki: Tilastokeskus.

Meriläinen, O. (toim.) (1997). Liikunnan ja urheilun asiasanasto. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 105. Jyväskylä.

Miten pääsemme urheilun yhteiseen maaliin. Raportti SLU:n tasa-arvoprojektista 1999. Helsinki: SLU.

Mustakallio, S. (1998). Naisten oikeudet poliittisessa ja julkisessa elämässä. Teoksessa Herrlin, M. (toim.) Naisten ihmisoikeuksien käsikirja. Kauppakaari OYJ. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus, 179 –196.

Myrmael, M. (1999). The Norwegian Women Project. An introduction to the Norwegian “Olympiatoppen’s” campaign to increase the number of top level female athletes and female leaders. The Norwegian Olympic Committee and Confederation of Sports. Norway.*

Naisliikunnan työryhmä Piikkarit (1995). Piikkareilla nopeammin, korkeammalle ja tasa-arvoisemmin. Opetusministeriön työryhmän raportti 1995:3. Helsinki.

Oglesby, C. (1978). Women and Sport from Myth to Reality. Philadelphia.USA.

Olin, K. & Ranto, E. (1986). Urheilujärjestöt suomalaisessa yhteiskunnassa. Liikuntasuunnittelun laitos. Tutkimuksia n:o 36. Jyväskylän yliopistopaino.

OPM (1995). Piikkareilla nopeammin, korkeammalle, tasa-arvoisemmin. Tasa-arvotyöryhmän raportti 1995:3. Painatuskeskus.

OPM (2000). Tasa-arvohankkeiden haku- ja raportointimenettely. Moniste.

Pehkonen, J. (1992). Kuntoilu-, liikunta- ja urheilulajien harrastaminen Suomessa vuonna 1991. Suomen Valtakunnan Urheiluliitto. Kehittämispalvelut. Tutkimuksia ja selvityksiä 2.

Perttula, J. (1995). Kokemus psykologisena tutkimuskohteena. Johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Sufi 14. Tampere: Suomen fenomenologinen instituutti.

Peräkylä, A. (1990). Toiminta, rakenne ja intersubjektiviteetti keskusteluanalyysissä. Sosiologia 29 (4), 264-276.

Pylkkänen, A (1998). Naisten ihmisoikeudet perheessä. Teoksessa Herrlin, M. (toim.) Naisten ihmisoikeuksien käsikirja. Kauppakaari OYJ. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus, 219 - 242.

Pyykkönen, T. (toim.) (1987). Liikkuva nainen. Tieteen näkemyksiä naisten liikuntaharrastuksesta. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu n:o 109. Lappeenranta.

Pyykkönen, T. (toim.) (1992). Suomi uskoi urheiluun. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 131. Helsinki.

Riksidrotts förbundet (1995). Tiden hjälper till – men räcker inte! Om jämställdhetsarbete inom idrotten. Forskning och Utveckling. JUAB.

Skirstad, B. (1994). Gender and Sport Organisations: A Differentiated Approach. Teoksessa: Official Proceedings. Second European Congress on Sport Management, 29 September – 1. October 1994, Florence. European Association fo Sport Management.s. 609-617.

Sosiaali- ja terveysministeriö (1997). Tasa-arvolaki. Tasa-arvoesitteitä 1/97.

Stake, R. E. 1994. Case Studies. Teoksessa Denzin, N.K. ja Lincoln, Y.S. (toim.) Handbook of Qualitative Research. Thousand Oaks: Sage Publications. 236 - 247.

Sulkunen, P. & Kekäläinen, O. (1992). Wpindex – laadullisen aineiston analyysiohjelma. Helsinki: Gaudeamus.

Suomen Liikunta ja Urheilu ry (1995). Toimintakertomus 1994.

Suomen Liikunta ja Urheilu ry (1996). Toimintakertomus 1995.

Suomen Liikunta ja Urheilu ry (1997). Vuosikertomus 1996.

Suomen Liikunta ja Urheilu ry (1998). Vuosikertomus 1997.

Suomen Liikunta ja Urheilu ry (1999). Toimintakertomus 1998.

Suomen Liikunta ja Urheilu ry (2000). Toimintakertomus 1999.

Suomi, K. (2000). Liikuntapaikkapalvelut ja kansalaisten tasa-arvo. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan kehittämiskeskuksen julkaisu 1/2000.

Swedish Sport Confederation (1996). Swedish Women in Sport. Idrottens Hus S-123 87 Farsta. Sweden

Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E., Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä.

Tasa-arvolaki (1998). Tasa-arvotoimisto. Sosiaali- ja terveysministeriö. Tasa-arvoesitteitä 1998:2 fin.

Tasa-arvon vuosituhat (1999). Tasa-arvotoimisto. Sosiaali- ja terveysministeriö. Tasa-arvoesitteitä 1999:1 fin.

Tasa-arvo Suomessa (1999). Tasa-arvotoimisto. Sosiaali- ja terveysministeriö. Tasa-arvo julkaisuja 1999:2 fin.

Telama, R. (1986). Mikä liikunnassa kiinnosta - liikuntamotivaatio. Teoksessa Vuolle, P., Telama, R. & Laakso, L. Näin suomalaiset liikkuvat. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 149 -176.

Theberge, N. (1994). Toward a Feminist Alternative to Sport as a Male Preserve. Teoksessa Birrell, S. & Cole, C.L. (toim.) Women, Sport, and Culture. Human Kinetics. Champaign, USA, 182-19:1.

Tiihonen, A. (1999). Sukupuoli ja urheiluvalmennus –projekti. ”Miten pääsemme urheilun yhteiseen maaliin?”. Raportti SLU:n tasa-arvoprojektista 1999, 4-5. Helsinki: SLU.

Westman, A.L. (1999). The career development of the women managers in the Finnish municipalities. In Ahponen, P. (ed.) Women's Active Citizenship. Studies in Social Policy no 9. University of Joensuu. Department of Social Policy, Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Westman, A.L. (2000). Under the Northern Lights. The Reflection of Gender on the Career of Women Managers in Finnish Municipalities. Väitöskirja; Joensuun yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja no 43. Joensuun yliopisto.

Women & Sport (1998). From Brighton to Windhoek. Facing the Challenge. The United Kingdom Sports Council. London.

Vuolle, P. (2000). Väestön liikuntakäyttäytyminen. Sosiologinen tutkimus ja liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä. Luento 23.11. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.

”Yhteinen maali” (1998). Suomen Liikunta ja Urheilu ry :n ohjelma naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta vuosille 1998-2000. Helsinki: SLU.

Yin, R.K. 1983. Case study research. Design and methods. Applied Social Research Methods Series Vol.5. London: Sage

SÄHKÖISET LÄHTEET

Liikuntalaki.

Saatavilla www-muodossa: <URL:<http://www.kuntaliitto.fi/opetus/liiklaki.htm>>. 16.6.2000

Nuorten Akatemia

Saatavilla www-muodossa: <URL:<http://www.nuortenakatemia.fi/mentor.htm>>. 16.4.2000

HAASTATTELUT

Haastattelu 1. Piispanen, Elina ja Miettinen Marja (23.10.2000). Koripalloliitto. Helsinki

Haastattelu 2. Postareff, Aila (12.9.2000). Oulun Liikunnaiset. Oulu

Haastattelu 3. Toivonen, Karita (4.11.2000). Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu. Turku.

Haastattelu 4. Vaittinen, Paula (9.10.2000). Tadolliitto. Järvenpää.

Haastattelu 5. Veijonen, Raija (18.10.2000). Kiffen Ladies. Helsinki.

Huotari, Katja (16.4.2002). Tasa-arvoprojekteista. SLU. Helsinki.

Puskala, Pirjo (26.2.2001). Tasa-arvon toteutuminen liikuntakulttuurissa. SLU.Helsinki.

LAINAUKSET RAPORTEISTA

Lahden Mailaveikot (1997).Raportti tasa-arvon toteutumisesta SLU:lle. Moniste.

Suomen Invalidiliitto (1999). Raportti tasa-arvon toteutumisesta SLU:lle. Moniste.

Suomen Ringeteliitto (1999) ja (1998). Raportti tasa-arvon toteutumisesta SLU:lle. Moniste.

Varsinais-Suomen Pesis ry (1999). Raportti tasa-arvon toteutumisesta SLU:lle. Moniste.

Liite 1

HAASTATTELURUNKO

Johdattelu

1. Itseni esittely: mistä tulen, mitä olen tehnyt ja mitä olen tekemässä
2. Aihepiiri keskittyy tasa-arvoprojektien toteutumiseen tukea saaneissa järjestöissä
3. Haastattelu nauhoitetaan ja puretaan paperille
4. Haastattelu vain tätä tutkimusta varten tutkijan käyttöön

Henkilökysymyksiä

1. Oma asema organisaatiossa
2. Kuinka kauan olet ollut tässä asemassa organisaatiossa?
3. Oletko toiminut organisaatiossa muissa tehtävissä. Millaisissa?
4. Mikä on oma liikuntataustasi?

Tasa-arvoprojektista

LÄHTÖKOHDAT:

1. Miten saitte tietoa projektista?
2. Mistä projekti sai alkunsa ?
3. Ketkä olivat päättämässä projektiin osallistumisesta?
4. Miten projektin tavoitteista sovittiin?
5. Ketkä asettivat tavoitteet?
6. Kävittekö arvokeskusteluja tasa-arvoon liittyen?
7. Mitä tasa-arvo käsitteenä sinulle merkitsee?
8. Miten organisaation jäsenten sitouttaminen käytännössä tapahtui?
9. Mistä varat projektin pyörittämiseen?
10. Kuinka usein olette saaneet SL:n tasa-arvoprojektitukea?
11. Kuinka paljon olette saaneet SL:n tasa-arvoprojektitukea?

KONKREETTI TOIMINTA:

1. Kuvaile lyhyesti projektianne?
2. Miten projektista tiedotettiin?
3. Miten projektiin osallistujat valittiin?
4. Miten projektiin osallistujat sitoutettiin toimintaan?
5. Minkälaisia tavoitteita projektille asetettiin? Ketkä asettivat tavoitteet?
6. Mitkä olivat käytännön keinot tavoitteisiin pääsemiseksi?
7. Mitä resursseja oli käytössä?
8. Minkälaisia vaikeuksiin törmäsitte projektin aikana?
9. Entä onnistumisia?
10. Minkälaiset onnistumisen kriteerit asetettiin?

TOIMINNAN ARVIOINTIA:

1. Miten projektin onnistumista arvioitiin?
2. Ketkä arvioivat projektia? Miten arvioitiin? Milloin arvioitiin?
3. Mitä hyötyä tasa-arvoprojektituesta on organisaatiolenne ollut? Mihin raha konkreettisesti käytetty?
4. Miten projektiin osallistuneiden asema on projektin edetessä muuttunut?
5. Minkälaisia konkreettisia muutoksia on saatu aikaan naisten vaikuttamis-, osallistumis- ja harrastusmahdollisuuksissa?
6. Kuinka paljon naisia on tullut mukaan toimintaan projektin kautta?
7. Millaisia konkreettisia muutoksia on saatu aikaan liikuntaorganisaatioiden toimintaympäristössä?
8. Onko saavutettu pysyviä muutoksia organisaatorakenteessa?
9. Onko saavutettu pysyviä muutoksia hierarkiasuhteissa?
10. Miten projekti otettu liikunnan kentällä vastaan?
11. Miten koet projektin tarpeellisuuden?
12. Onko sinulla vielä jotain lisättävää?

KIITOS!

Liite 2 : Suomen Liikunnan ja Urheilun Tasa-arvoa liikuntaan -työryhmät vuosina 1995-1999.

1995-1996

Innanen Maija	SLU
Kervinen Birgitta	SLU, Suomen Työväen urheiluliitto
Kiuttu Eero	Suomen Tennisliitto
Krouvila Pirjo	Liikuntalääketieteen ja testaustoiminnan edistämisyhdistys
Railo Raimo	Suomen Työväen urheiluliitto
Ruokonen Reijo	Itä-Suomen Liikunta ja urheilu
Räikkälä Marja	Suomen Uimaliitto
Vähätalo Pekka	Nuori Suomi
Heinilä Terhi	Sihteeri
Mattila Raija	Piikkarit -työryhmän puheenjohtaja

1996-1997

Seppälä Pentti	SLU, Palloliitto, puheenjohtaja
Alaja Eija	Nuori Suomi
Innanen Maija	SLU
Kangas Seppo	Ampujainliitto
Kervinen Birgitta	SLU/TUL
Kiuttu Eero	Tennisliitto
Ruokonen Reijo	Itä-Suomen Liikunta ja Urheilu
Räikkälä Marja	Uimaliitto
Heinilä Terhi	sihteeri

1997-1999

Mikkola Ulla	puheenjohtaja
Alaja Pertti	Palloliitto
Haapaniemi -Koskinen	
Tellervo	Viipurin Urheilijat
Janson Henrik	CIF
Kervinen Birgitta	SL:n hallitus
Kolkka Tarja	Invalidien urheiluliitto
Rairama Riitta	Karateliitto
Räsänen Pekka	Pohjois-Pohjanmaan Liikunta
Simola Antti	SL:n hallitus
Puskala Pirjo	SL:n hallitus

Liite 3

Tasa-arvotyöhön suunnattua tukirahaa saaneet liikuntayhteisöt ja -järjestöt.

Seurat	Tuki 95-96	Tuki 96-97	Tuki 97-98	Tuki98-99	Tuki 00-01	Yhteensä
Helsingfors Skridskoklubb		8 000				8 000
Keski-Suomen yleisurheilijat			4 000			4 000
Kiffen Ladies ry				5 000		5 000
Lahden Mailaveikot ry		5 000				5 000
Varsinais-Suomen Pesis ry			8 000	8 000		16 000
Seurat yhteensä	0	13 000	12 000	13 000		38 000
Liitot						
Suomen Karateliitto			2 500			2500
Suomen Koripalloliitto	5 000	10 000	8 000	10 000		3 000
Suomen Lentopalloliitto			14 000	10 000	10 000	34 000
Suomen Painonnostoliitto	5 000					5 000
Suomen Palloliitto	13 000	10 000	8 000			31 000
Suomen Pesäpalloliitto nuorisotoim.yks.	13 000	9 000				22 000
Suomen Ringeteliitto	13 000	9 000	7 000	10 000		39 000
Suomen Salibandyliitto		9 000	6 000	10 000		25 000
Suomen Squashliitto				8 000		8 000
Suomen Sulkapalloliitto			7 000			7 000
Suomen Suunnistusliitto				10 000		10 000
Suomen Taidoliitto				8 000		8 000
Suomen Taitoluisteluliitto			6 000			6 000
Suomen Tennisliitto	8 000			8 000		16 000
Suomen Uimaliitto	10 000	10 000		8 000	10 000	38 000
Suomen Urheiluliitto				8 000		8 000
SVoLi	13 000		10 000			23 000
Liitot yhteensä	80 000	57 000	68 500	90 000	20 000	315 500
Oulun Liikunnaiset	7 000		14 000	12 000	40 000	73 000
Aluejärjestöt	Tuki 95-96	tuki 96-97	Tuki 97-98	Tuki98-99	Tuki 00-01	Yhteensä
Etelä-Suomen Liikunta ja Urheilu		5 000				5 000
Hämeen Liikunta		10 000				10 000
Itä-Suomen Liikunta	7 000					7 000
Kainuun Liikunta ry			5 000			5 000
Keski-Pohjanmaan Liikunta					20 000	20 000
Keski-Suomen Liikunta	12 000	5 000				17 000
Lapin Liikunta					6 000	6 000
Lounais-Suomen Liikunta	7 000			15 000		22 000
Pohjois-Suomen Liikunta	7 000					7 000
Aluejärjestöt yhteensä	33 000	20 000	5 000	15 000	26 000	99 000

TUL						
Suomen Työvään Urheiluliitto		20 000	10 000			35 000
TUL Keski-Suomen piiri		5 000				
TUL Varsinais-Suomen piiri ry					10 000	10 000
TUL yhteensä		25 000	10 000		10 000	45 000
Koululais- ja Opiskelijajärjestöt						
Opiskelijoiden Liikuntaliitto		10 000	2 500			12 500
Erityisliikuntajärjestöt						
Suomen Invalidien urheiluliitto	5 000		8 000		20 000	33 000
Suomen Olympiakomitea			10 000			10 000
Yhteensä	120 000	125 000	130 000	130 000	116 000	621 000